

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nationaal Programma Onderwijs

Derde voortgangsrapportage

Nationaal Programma
Onderwijs

Inhoudsopgave

Introductie	4
Deel 1 - Funderend onderwijs	7
1 Inleiding	9
2 Resultaatmonitor	11
3 Implementatiemonitor	29
4 Financiële regelingen en subsidieregelingen	40
5 Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen	46
Bijlage: voortgang indicatoren nationaal programma onderwijs	50
Deel 2 - Middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en onderzoek	53
1 Inleiding	55
2 Een jaar NP Onderwijs, waar staan we?	56
3 Soepele in- en doorstroom van studenten en studievertraging	66
4 Studentenwelzijn	69
5 Stages en leerwerkplekken	72
6 Specifieke thema's	75
7 Kenniscreatie en kennisverspreiding	80
8 Eindnoten	84

Introductie

Aanleiding

Ruim tweeënhalf jaar geleden maakte het kabinet de eerste maatregelen bekend om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Niet veel later ging Nederland voor het eerst in lockdown en sloten horeca, onderwijsinstellingen en kinderopvang hun deuren.

De inspanningen van onderwijspersoneel, leerlingen, studenten en ouders hebben niet kunnen voorkomen dat de pandemie zijn sporen heeft nagelaten in het onderwijs. Daarom besloot het kabinet in februari 2021 om extra in het onderwijs te investeren met het Nationaal Programma Onderwijs (NP Onderwijs). Met het programma kwam 8,5 miljard euro beschikbaar voor het onderwijs, van het funderend tot hoger onderwijs. Hoofddoel van deze investering is het herstellen van de door de pandemie veroorzaakte vertragingen bij leerlingen en studenten. Het geld is ook bedoeld om de negatieve effecten op de kansengelijkheid van leerlingen en studenten tegen te gaan.

Opzet voortgangsrapportage

Bij een goede uitvoering van het NP Onderwijs horen monitoring en evaluatie. Op die manier houden we zicht op de coronagerelateerde vertragingen bij leerlingen en studenten en houden we zicht op de implementatie van het NP Onderwijs door onderwijsinstellingen en gemeenten. Het ministerie van OCW volgt de voortgang van het NP Onderwijs en de opbrengsten daarom op stelselniveau. Op verzoek van de Tweede Kamer wordt twee keer per jaar gerapporteerd over de voortgang van het programma.

Voor u ligt de derde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. Deze voortgangsrapportage bevat informatie over alle sectoren: van het primair onderwijs tot en met het hoger onderwijs. Op deze manier heeft u een volledig overzicht van de voortgang en resultaten van het programma. Wel zijn er enkele belangrijke verschillen tussen de sectoren. Dat geldt bijvoorbeeld voor de wijze waarop de NP Onderwijsmiddelen worden ingezet en voor de looptijd van het programma. Ook verschillen

de sectoren sterk in omvang. Dit heeft geleid tot enkele verschillen in de monitoringsopzet. Om deze reden bestaat de rapportage uit twee delen. In het eerste deel wordt ingegaan op de voortgang van het NP Onderwijs in het funderend onderwijs. In het tweede deel van deze rapportage vindt u meer informatie over het middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs.

Veel voorkomende afkortingen:

bao	basisonderwijs
ho	hoger onderwijs
hbo	hoger beroepsonderwijs
Inspectie	Inspectie van het Onderwijs
NP Onderwijs	Nationaal Programma Onderwijs
po	primair onderwijs
mbo	middelbaar beroepsonderwijs
sbao	speciaal basisonderwijs
so	speciaal onderwijs
vo	voortgezet onderwijs
(v)so	(voortgezet) speciaal onderwijs
wo	wetenschappelijk onderwijs

Deel 1

Funderend onderwijs

Inhoudsopgave

1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Inhoud	10
2 Resultaatmonitor	11
2.1 Over de resultaatmonitor	11
2.2 Leerprestaties	12
2.3 Schoolloopbanen	19
2.4 De brede ontwikkeling van leerlingen	22
2.5 Zorgen van schoolleiders en onderwijspersoneel	24
2.6 Reflectie	27
3 Implementatiemonitor	29
3.1 Over de implementatiemonitor	29
3.2 Uitvoering NP Onderwijs in het schooljaar 2021/2022	29
3.3 Opbrengsten van interventies	32
3.4 Vooruitblik op het schooljaar 2022/2023	34
3.5 Uitvoering NP Onderwijs door gemeenten	36
3.6 Uitvoering NP Onderwijs in Caribisch Nederland	36
3.7 Ondersteuning van scholen en gemeenten door OCW	37
4 Financiële regelingen en subsidieregelingen	40
4.1 Financiële regelingen en subsidieregelingen	40
4.2 Bekostigingsregeling voor de arbeidsmarkttoelage	40
4.3 Subsidieregeling Inhaal- en Ondersteuningsprogramma's	43
4.4 Subsidieregeling Heterogene brugklassen	44
4.5 Capaciteitentesten	44
4.6 Thuiszitters	45
5 Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen	46
5.1 Kennis ontwikkelen en borgen	46
5.2 Doorontwikkeling menukaart	46
5.3 Kenniscommunity	48
5.4 Effectmeting Kansrijke Interventies	49

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

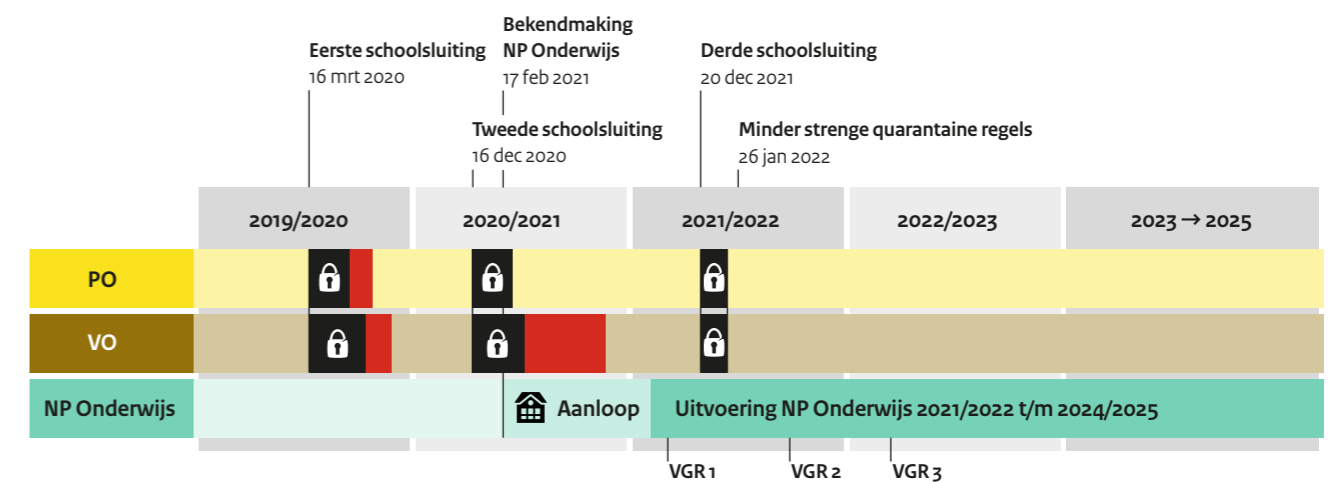
De inspanningen van scholen, leerlingen en ouders hebben niet kunnen voorkomen dat de coronapandemie zijn sporen heeft nagelaten in het funderend onderwijs. Daarom heeft het kabinet in 2021 besloten om extra in het onderwijs te investeren met het NP Onderwijs. Voor het funderend onderwijs is 5,8 miljard euro beschikbaar gesteld.¹ Hoofddoel van het NP Onderwijs is het herstellen van de door de coronapandemie veroorzaakte vertragingen bij leerlingen. Ook het tegengaan van de negatieve effecten van de pandemie op de kansgelijkheid van leerlingen is een doel van het programma. In Figuur 1 vindt u een meer gedetailleerd overzicht van alle gebeurtenissen tijdens de pandemie, die mede aanleiding zijn geweest voor de totstandkoming van het NP Onderwijs.

Zicht op opbrengsten – Het ministerie van OCW volgt hoe de uitvoering van het programma in het funderend onderwijs verloopt. Om dit te kunnen doen, is bij de start van het programma een monitoringsprogramma opgesteld. De informatie uit dit programma helpt het ministerie van OCW om op stelselniveau zicht te houden op

hoe de middelen uit het NP Onderwijs worden besteed en welke resultaten worden bereikt. Deze informatie helpt ook bij het maken van gefundeerde beleidskeuzes en bij het bieden van ondersteuning aan scholen en gemeenten.

Verlenging looptijd – Sinds de start van het NP Onderwijs in 2021 is het programma op een aantal aspecten gewijzigd (zie Figuur 1). Dit geldt bijvoorbeeld voor de verlenging van de looptijd van het programma. Bij de start van het NP Onderwijs werd uitgegaan van een looptijd tot en met het schooljaar 2022/2023. Vanwege de uitdagingen waar scholen sinds de start van het programma nog mee geconfronteerd zijn, is in februari 2022 besloten om de looptijd van het programma met twee schooljaren te verlengen. Scholen kunnen het geld dat zij ontvangen daardoor ook in het schooljaar 2023/2024 en in het schooljaar 2024/2025 besteden. Op basis van eerdere onderzoeksuitkomsten is ook besloten om het geld in het tweede uitbetalingsjaar anders over de scholen te verdelen. Dit schooljaar gaat een groter deel van het geld naar vo-scholen en naar scholen met meer achterstandsleerlingen.

Figuur 1 - Tijdslijn gebeurtenissen coronapandemie (Bron: Rijksoverheid, 2022)

PO

- 16 mrt t/m 10 mei 2020: scholen fysiek dicht
- 11 mei t/m 7 juni 2020: gedeeltelijk fysiek onderwijs
- 16 dec 2020 t/m 8 febr 2021: scholen fysiek dicht
- 20 dec 2021: scholen 1 week voor kerstvakantie dicht

VO

- 16 mrt t/m 31 mei 2020: scholen fysiek dicht
- 2 juni t/m 31 juni 2020: gedeeltelijk fysiek onderwijs
- 16 dec 2020 t/m 1 mrt 2021: scholen fysiek dicht
- 1 mrt 2021 t/m 7 juni 2021: gedeeltelijk fysiek onderwijs
- 20 dec 2021: scholen 1 week voor kerstvakantie dicht

1.2 Inhoud

Terugblik – Het rapport dat nu voor u ligt, is de derde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. De eerste voortgangsrapportage over het NP Onderwijs verscheen in oktober 2021. Uit deze rapportage bleek dat scholen voortvarend aan de slag zijn gegaan met het maken van plannen. Ook bood deze rapportage meer inzicht in de omvang en aard van de vertragingen bij leerlingen aan de start van het schooljaar 2021/2022. We zagen toen dat er sprake was van leervertragingen in het po en nog meer in het vo. Uit deze rapportage kwam ook naar voren dat schoolleiders zich veel zorgen maakten over het welbevinden van hun leerlingen en de ontwikkeling van hun executieve vaardigheden.

In de tweede voortgangsrapportage, uit april 2022, lag de nadruk op de uitvoering van het programma door scholen en gemeenten. Het bleek dat scholen hun plannen, ondanks de voortdurende coronapandemie en het lerarentekort, over het algemeen redelijk goed uitvoerden. We rapporteerden ook over de plannen die gemeenten hebben gemaakt. Ook werd ingegaan op de overgang van leerlingen van het po naar het vo en van het vo naar het vervolgonderwijs.

Inhoud – In de derde voortgangsrapportage gaan we in op de meest recente gegevens over de leerprestaties en brede ontwikkeling van leerlingen. Ook gaan we in op de ervaringen van scholen en gemeenten met de uitvoering van het NP Onderwijs. Achtereenvolgens gaan we in deze rapportage in op:

- de leerprestaties en brede ontwikkeling van leerlingen (*resultaatmonitor*);
- de uitvoering van het programma door scholen en gemeenten (*implementatiemonitor*);
- de voortgang van specifieke subsidies en financiële regelingen en
- de voortgang van activiteiten om kennis die voortkomt uit het programma duurzaam te borgen.

2 Resultaatmonitor

2.1 Over de resultaatmonitor

Doel – De middelen uit het NP Onderwijs hebben als doel om leerlingen na de coronapandemie zo snel mogelijk weer op niveau te brengen. Daarom brengt de resultaatmonitor de ontwikkeling van leerlingen tijdens de looptijd van het NP Onderwijs in beeld. Daarvoor kijken we naar het schoolse leren (taal en rekenen-wiskunde), de executieve functies van leerlingen, hun welbevinden en sociaal-emotionele ontwikkeling. Welke vertragingen en problemen ontstonden door de coronapandemie? En lukt het scholen en leerlingen om vertragingen weer in te lopen? We verkennen daarbij ook of de impact van de pandemie verschilt tussen groepen leerlingen, scholen en leergebieden.

Dit hoofdstuk – In dit hoofdstuk presenteren we de onderzoeksresultaten die sinds de tweede voortgangsrapportage over het NP Onderwijs zijn verschenen. We beginnen met de leerprestaties en schoolloopbanen van leerlingen. Hiervoor kijken we onder andere naar gegevens op basis van lvs-toetsen. Vervolgens gaan we in op de brede ontwikkeling van leerlingen en kijken we meer in detail naar de zorgen van schoolleiders en onderwijspersoneel. Aan het slot van dit hoofdstuk reflecteren we op deze uitkomsten.

Definities

Leerprestaties – Onder leerprestaties verstaan wij de meetbare prestaties van leerlingen aan de hand van genormeerde toetsen en het schoolse leren. Vaak wordt een beperkt aantal leergebieden getoetst op het vlak van taal en rekenen-wiskunde.

Executieve functies – Executieve functies is een paraplu-term voor een aantal cognitieve vaardigheden die nodig zijn om doelgericht bezig te kunnen zijn. Op basis van eerder onderzoek zijn executieve functies onder te verdelen in drie deelgebieden: werkgeheugen, impulsbeheersing en flexibiliteit.² Voorbeelden van executieve functie zijn respons-inhibitie, volgehouden aandacht en taakinitiatie.³

Sociaal-emotionele ontwikkeling – Onder de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen verstaan wij dat leerlingen, in interactie met hun omgeving, sociale gedragingen vertonen, relaties aangaan en hierbij leren om met emoties om te gaan.⁴

Welbevinden – Het welbevinden van leerlingen wordt in de regel gemeten aan de hand van twee aspecten. Het eerste aspect is de mate waarin een leerling tevreden is over zijn of haar leven. Voor het tweede aspect wordt vaak gekeken naar de mate waarin een leerling psychische klachten ervaart.⁵

2.2 Leerprestaties

In deze paragraaf wordt ingegaan op de belangrijkste uitkomsten van het Nationaal Cohortonderzoek Onderwijs (NCO) en onderzoek uitgevoerd door Cito. Deze onderzoeken geven een beeld van de leerprestaties van leerlingen in het po en vo tijdens de coronapandemie.

Terugblik – In de eerste voortgangsrapportage over het NP Onderwijs constateerden we dat in het po aan het einde van het schooljaar 2020/2021 de grootste vertragingen in de leergroei waren (over 1,5 jaar gemiddeld) bij rekenen-wiskunde, gevolgd door begrijpend lezen en spelling in de onderbouw. In de onderbouw van het vo zagen we aan het eind van het schooljaar 2020/2021 met name op de onderdelen Nederlands (leesvaardigheid) en rekenen een lagere vaardigheid ten opzichte van de situatie pre-corona.

Analyse toetsdata leerlingvolgsystemen po

Toelichting gebruikte data – Veel scholen in het po nemen binnen hun leerlingvolgsysteem (lvs) twee keer per jaar genormeerde toetsen af bij leerlingen in groep 3 tot en met groep 7. In deze toetsen staan de basisvaardigheden begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde centraal. Scholen gebruiken deze informatie om zicht te houden op de ontwikkeling van hun leerlingen.

De toetsgegevens van scholen zijn goed vergelijkbaar en geven daarom op stelselniveau meer inzicht in de leerprestaties van leerlingen. Dankzij het grote aantal po-scholen dat deelneemt aan het lvs-project van het NCO, heeft NCO sinds de uitbraak van de pandemie meerdere keren een stelselbeeld kunnen geven van vertragingen in de leergroei.⁶ Binnen NCO worden lvs-data gekoppeld aan registerdata van DUO en het CBS.⁷ Hierdoor is het mogelijk om verbanden te leggen met achtergrondkenmerken van leerlingen, zoals de opleiding en het inkomen van hun ouders. Deze koppeling dient meerdere doelen:

- Het rapporteren aan besturen en scholen over de voortgang van hun leerlingen ten opzichte van het landelijk gemiddelde en vergelijkbare scholen.
- Het mogelijk maken van analyses op stelselniveau.
- Het verrichten van wetenschappelijk onderzoek.

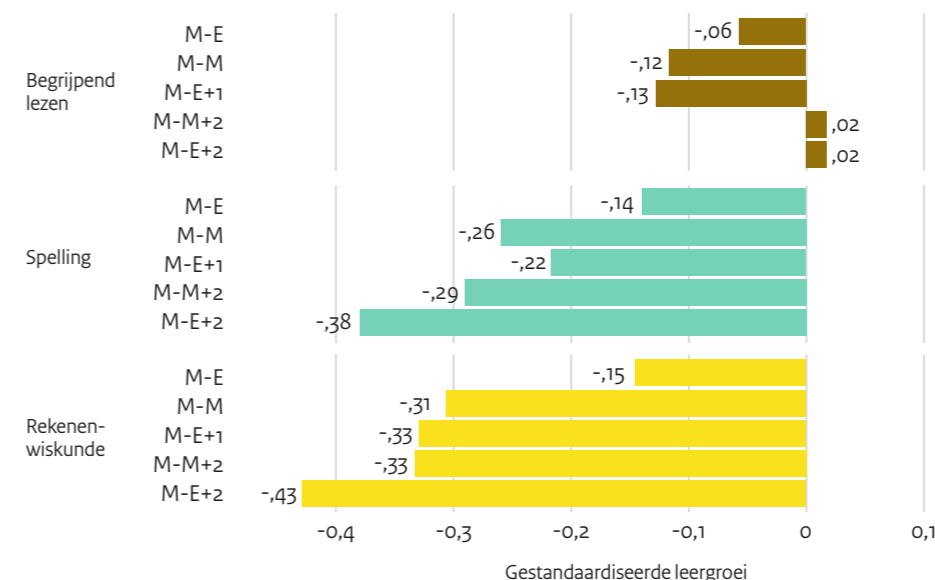
In deze paragraaf nemen we de meest recente analyse van NCO uit november 2022 als vertrekpunt. Deze analyse laat voor de leerlingen die in het schooljaar

2019/2020 in groep 3, 4 of 5 zaten, het jaar waarin de coronapandemie uitbrak, zien hoe groot de cumulatieve vertragingen in de leergroei zijn aan het einde van het schooljaar 2021/2022. In dit schooljaar zaten deze leerlingen in groep 5, 6 of 7. Dit gebeurt door de leergroei van deze leerlingen over een periode van 2,5 jaar (van midden schooljaar 2019/2020 tot en met eind schooljaar 2021/2022) te vergelijken met de leergroei over eenzelfde periode van 2,5 jaar van twee cohorten leerlingen die voor de pandemie in groep 3, 4 of 5 zaten.⁸ Ook laat de analyse, met tussenpozen van een half jaar, zien hoe de leervertragingen van deze leerlingen zich in die 2,5 jaar hebben ontwikkeld (zie Figuur 2).

De resultaten geven daardoor een beeld van de gecombineerde effecten van de (volledige en gedeeltelijke) schoolsluitingen, van een verstoord lesproces door afwezigheid van leerlingen en leraren als gevolg van het coronavirus, van een aanhoudend lerarentekort en van inspanningen die scholen en gemeenten pleegden om de vertragingen in te halen, eerst met behulp van de gelden voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's en later met behulp van NP Onderwijsmiddelen.

Vertraging het grootst en verder toegenomen voor rekenen-wiskunde en spelling – Aan het einde van het schooljaar 2021/2022 ziet het NCO de grootste vertragingen in de leergroei (over een periode van 2,5 jaar gemiddeld) bij rekenen-wiskunde, gevolgd door spelling. Leerlingen zijn in deze periode wel vooruitgegaan, maar zijn minder vooruitgegaan dan in een vergelijkbare periode voor de pandemie het geval was. Omgerekend – deze omrekening gaat met een groot aantal aannames gepaard – gaat het om zo'n 15 weken leervertraging op een schooljaar van 40 weken.⁹ NCO constateert ook dat de vertraging in de leergroei in het schooljaar 2021/2022 bij rekenen-wiskunde en spelling verder is toegenomen. Bij zowel spelling als rekenen-wiskunde is de cumulatieve leervertraging het grootst voor de leerlingen die bij aanvang van de pandemie in groep 5 zaten (de huidige groep 8 leerlingen), en het kleinst voor de leerlingen die toen in groep 3 zaten (de huidige groep 6 leerlingen).

In Figuur 2 ziet u het beeld van de ontwikkeling en omvang van de vertragingen per vaardigheid in de vijf door NCO onderzochte halfjaarperiodes tussen twee opvolgende toetsmomenten. Daarbij wordt uitgegaan van gestandaardiseerde verschillen in de leergroei en niet van absolute verschillen. Zo kunnen de verschillende vaardigheden goed met elkaar worden vergeleken.

Figuur 2 - Vergelijking gestandaardiseerd verschil in leergroei na een half jaar pandemie (ME), een jaar (M-M+1), anderhalf jaar (M-E+1), twee jaar (M-M+2), en tweeënhalf jaar (M-E+2)¹⁰ (Bron: Haelermans et al. (2022). Factsheet 2022-5.)

De absolute groei van jaar op jaar verschilt namelijk sterk per vaardigheid, maar ook per leerjaar.

Geen vertraging meer voor begrijpend lezen in hoogste groepen – Waar er in de eerste anderhalf jaar sinds het uitbreken van de pandemie nog vertragingen waren op alle onderzochte domeinen, is de vertraging voor begrijpend lezen vanaf het midden van het schooljaar 2021/2022 door leerlingen die toen in groep 6 en 7 zaten volledig ingehaald.¹¹ Kijken we naar de leergroei van jaar op jaar in de lagere groepen, dan kunnen we concluderen dat ook deze leerlingen vorig schooljaar begonnen zijn aan een inhaalslag: de leergroei voor begrijpend lezen is weer net zo groot als voor de pandemie. Dat betekent overigens niet dat de eerder opgelopen vertragingen ook volledig zijn ingelopen, maar het beeld is positief.

Uitkomsten zijn herkenbaar – Leraren, ib'ers en schoolleiders herkennen de verschillen tussen de leergebieden. Als verklaring worden in gesprekken twee aspecten genoemd, die mogelijk een rol spelen bij het ontstaan

van deze verschillen. Ten eerste zit er een verschil tussen de leerdomeinen in de wijze waarop de opbouw van kennis en vaardigheden plaatsvindt. Bij begrijpend lezen bouwen leerlingen verder op een basis die eerder is gelegd, waardoor het makkelijker is om de draad weer op te pakken. Voor rekenen-wiskunde geldt dit in mindere mate: als je een deel hebt gemist, kun je niet zomaar verder gaan. Je moet eerst weer een stap terug doen om deze vertraging in te halen, anders blijf je tegen knelpunten aanlopen. Zo moet een leraar van groep 4 bijvoorbeeld goed adresseren welke hiaten in groep 3 bij rekenen zijn ontstaan, voordat leerlingen weer verder kunnen. Ook wordt in gesprekken met leraren, ib'ers en schoolleiders gesteld dat ouders hun kinderen vaak lastig kunnen helpen met een vak zoals rekenen-wiskunde. Ook is de hulp van een leraar nodig voor het opbouwen van specifieke vaardigheden, zoals rekenregels en automatiseren. Dat geldt minder voor begrijpend lezen: ouders kunnen leerlingen hier vaak bij helpen, bijvoorbeeld door voor te lezen.

“Bij rekenen zie je dat kinderen thuis nauwelijks geholpen worden. In groep 6 zie je daardoor nog steeds kinderen die de vaardigheden van groep 3 niet beheersen. Die blijven achter de feiten aanlopen. Je hebt tijd nodig om dat in te halen.”

Schoolleider basisonderwijs tijdens een gesprekstafel over het NP Onderwijs

Kleinste vertragingen bij leerlingen van laagopgeleide ouders

– Uit eerdere metingen van het NCO bleek dat de vertragingen in de leergroei bij sommige groepen leerlingen groter zijn dan bij andere groepen leerlingen. Dit blijkt ook uit de meest recente meting. Opvallend is dat, als we kijken naar het opleidingsniveau van ouders, het beeld aan het einde van het schooljaar 2021/2022 gekanteld is ten opzichte van het einde van het schooljaar 2020/2021: waar eind 2020/2021 de vertraging voor alle domeinen het grootst was bij leerlingen met laagopgeleide ouders en het kleinst voor kinderen van hoogopgeleide ouders, zijn eind 2021/2022 de vertragingen juist het grootst bij kinderen van hoogopgeleide ouders en het kleinst bij kinderen van laagopgeleide ouders. Dit is een combinatie van een afname in leervertragingen in het schooljaar 2021/2022 bij kinderen van laagopgeleide ouders en een toename van leervertragingen bij kinderen van hoogopgeleide ouders. Dit betekent overigens niet direct dat kinderen van hoogopgeleide ouders in absolute termen minder leergroei hebben doorgemaakt dan kinderen met ouders met een gemiddelde of lage opleiding, maar dat zij in vergelijking met de normale leergroei van kinderen met hoogopgeleide ouders meer vertraging hebben opgelopen.

Kijken we naar de cumulatieve vertragingen bij de huidige bovenbouwleerlingen dan zien we het volgende: bij begrijpend lezen is voor kinderen van laagopgeleide ouders sprake van meer leergroei over een periode van 2,5 jaar dan we eerder zagen bij vergelijkbare leerlingen voor de pandemie. Dit geldt ook voor kinderen van gemiddeld opgeleide ouders, maar wel in mindere mate. Bij kinderen van hoogopgeleide ouders is eind 2021/2022 nog steeds sprake van leervertraging bij begrijpend lezen, hoewel we ook hier een – weliswaar kleine - verbetering zien ten opzichte van eind 2020/2021. Bij spelling en rekenen-wiskunde zien we voor alle drie de groepen een vertraging.

Aanvullende analyses van het NCO¹² laten zien dat, bovenop de effecten van het opleidingsniveau van ouders, er verschillen zijn naar:

- *Inkomensniveau van het gezin*: aan het einde van het schooljaar 2020/2021 zijn de vertragingen in de leergroei het grootst voor leerlingen uit lage inkomensgezinnen, aan het einde van het schooljaar 2021/2022 geldt dit juist voor leerlingen uit hoge inkomensgezinnen;
- *Migratieachtergrond*: in beide schooljaren zijn de vertragingen het grootst voor leerlingen zonder migratieachtergrond;

- *Gezinsamenstelling*: aan het einde van het schooljaar 2020/2021 is er weinig verschil tussen kinderen uit een- en tweeoudergezinnen, terwijl aan het einde van het schooljaar 2021/2022 de vertragingen in de leergroei het grootst zijn bij kinderen uit tweeoudergezinnen.

Er is sprake van een vergelijkbare leervertraging voor leerlingen uit kleine en grote gezinnen en voor jongens en meisjes.

Bovenstaande bevindingen laten zien dat de situatie van leerlingen met laagopgeleide ouders verbeterd is, terwijl de situatie van leerlingen met hoogopgeleide ouders verslechterd is. Het is niet duidelijk waardoor dit beeld in het tweede coronaschooljaar gekanteld is. Een mogelijke verklaring is dat scholen met meer leerlingen met een lage sociaaleconomische status meer NP Onderwijsmiddelen ontvangen om leervertragingen in te halen. De inzet van deze middelen heeft mogelijk meer effect gesorteerd voor deze leerlingen. Een andere mogelijke verklaring is dat scholen zich meer en/of specifiek gericht op leerlingen van ouders met een laag opleidingsniveau. Een mogelijke aanwijzing hiervoor is dat schoolleiders en personeel zich veel meer zorgen maken over deze kinderen dan over kinderen van ouders met een hoge opleidings- en inkomenspositie (zie hoofdstuk 3).

Grotere leervertraging op scholen met weinig leerlingen met laagopgeleide ouders en op kleine scholen

– NCO heeft ook onderzocht in hoeverre vertragingen samenhangen met schoolkenmerken.¹³ Het blijkt dat scholen met de minste leerlingen met laagopgeleide ouders (minder dan 5%) op alle onderzochte domeinen in beide coronajaren naar verhouding een grotere vertraging in de leergroei laten zien. NCO concludeert ook dat de vertraging in leergroei in beide coronaschooljaren het grootst is voor leerlingen op kleine scholen (minder dan 140 leerlingen).

Scholen in de meest landelijke gebieden, ofwel niet-stedelijk gebied, laten bij spelling en rekenen-wiskunde vorig schooljaar (2021/2022) de grootste vertragingen zien. Ook valt op dat leerlingen op scholen in zeer sterk stedelijke gebieden bij begrijpend lezen en rekenen-wiskunde vorig schooljaar (2021/2022) zelfs meer leergroei laten zien dan leerlingen op vergelijkbare scholen voor de pandemie. Leerlingen op deze scholen lieten een jaar eerder (2020/2021) op alle domeinen ook al de minste vertraging in de leergroei zien.

Analyse toetsdata leerlingvolgsysteem vo

Toelichting – Cito heeft onderzocht hoe de leerresultaten van leerlingen in de onderbouw van het vo zich aan het einde van 2021/2022 hebben ontwikkeld ten opzichte van de situatie voor de pandemie (eind 2018/2019) en het einde van het schooljaar 2020/2021 (het eerste volledige coronaschooljaar). Daarvoor keek Cito naar de gemeten vaardigheden van leerlingen in de eerste drie leerjaren van het vo op de vijf onderdelen (Nederlands leesvaardigheid, Nederlands woordenschat, Engels leesvaardigheid, Engels woordenschat, en rekenen-wiskunde) die in het leerlingvolgsysteem van Cito getoetst worden. Het onderzoek is een vervolg op een eerder onderzoek van Cito, waarover in de eerste voortgangsrapportage over het NP Onderwijs is gerapporteerd.

Nog steeds daling vaardigheid bij Nederlands woordenschat, Nederlands leesvaardigheid en rekenen-wiskunde

– Onderbouwleerlingen in het vo laten aan het eind van het schooljaar 2021/2022 op de onderdelen Nederlands leesvaardigheid, Nederlands woordenschat en rekenen-wiskunde een lagere vaardigheid zien ten opzichte van het einde van het pre-corona schooljaar 2018/2019. Ook ten opzichte van het eerste volledige coronaschooljaar 2020/2021 is op deze drie vaardigheden overwegend sprake van een achteruitgang in de gemeten vaardigheidsniveaus. Hoewel het van jaar op jaar steeds om andere leerlingen gaat, geeft dit een indicatie dat de vertragingen vorig schooljaar over het algemeen verder zijn toegenomen. Wel is het beeld zeer wisselend per leerjaar, schoolniveau en vaardigheid.

Ten opzichte van eind 2020/2021 ziet Cito de gemeten vaardigheidsniveaus voor Nederlands leesvaardigheid verder dalen, vooral in het derde leerjaar van het vmbo-kb/bb en vwo. De daling op het vwo is wel het sterkst. Voor rekenen-wiskunde zijn de resultaten in het eerste en tweede leerjaar ten opzichte van eind 2020/2021 redelijk stabiel gebleven, afgezien van een stijging van de resultaten in het tweede leerjaar van het vmbo-gt. In het derde leerjaar ziet Cito bij rekenen-wiskunde wel een forse daling op het havo en vwo ten opzichte van de meting eind 2020/2021.

Om de bovenstaande uitkomsten in perspectief te plaatsen, heeft Cito bij Nederlands leesvaardigheid en rekenen-wiskunde ook gekeken naar de ontwikkeling van de referentieniveaus. Over het algemeen ziet Cito ook hier dat er aan het einde van het schooljaar 2021/2022

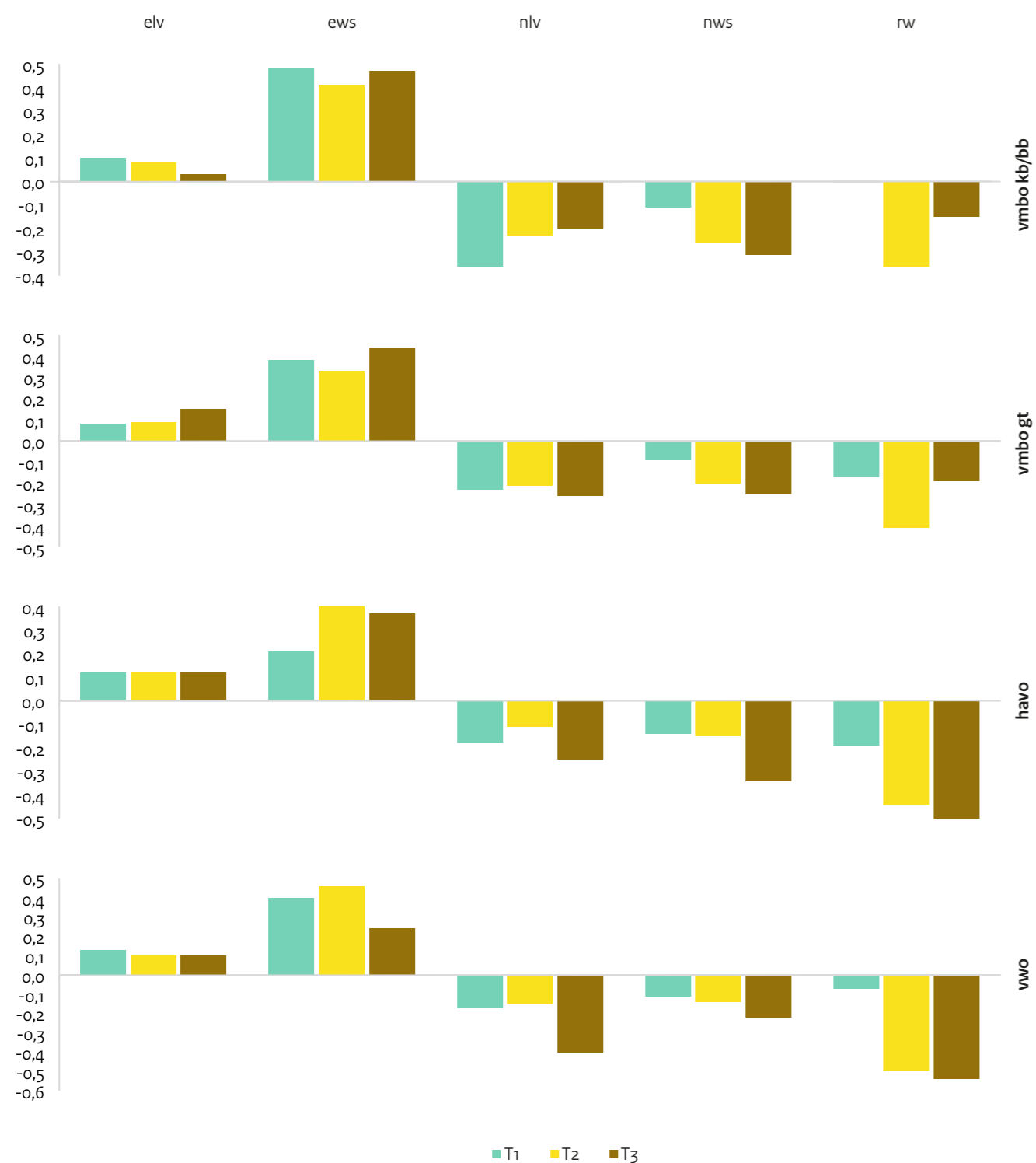
meer leerlingen zijn die onder of op het (laagste) 1F niveau presteren. Minder leerlingen behalen het (hogere) 2F of 3F niveau.

Toename beheersing Engels leesvaardigheid en vooral Engels woordenschat – De vaardigheid van leerlingen in Engelse woordenschat is in 2021/2022 op alle onderwijstypes en in alle leerjaren verbeterd. Dit zien we zowel ten opzichte van pre-corona, als ten opzichte van 2020/2021. Ook bij Engels leesvaardigheid is het vaardigheidsniveau in 2021/2022, ten opzichte van pre-corona, verbeterd, maar de verbeteringen zijn kleiner dan bij Engels woordenschat.

In figuur 3 zijn de gemiddelde prestaties eind schooljaar 2021/2022 vergeleken met de gemiddelde prestaties van vergelijkbare leerlingen ten tijde van de laatste afname vóór de coronapandemie: eind 2018/2019, uitgesplitst per leerjaar en onderwijsniveau. In figuur 4 is daarnaast de ontwikkeling van de vaardigheidsniveaus te zien, waarbij ten opzichte van figuur 3 ook duidelijk wordt hoe het beeld op het meest recente post-corona meetmoment (eind 2021/2022) zich verhoudt tot het beeld op het eerdere post-corona meetmoment (eind 2020/2021), allebei ten opzichte van de situatie pre-corona. Het gaat hier om een geaggregeerd beeld waarbij per vaardigheid gemiddeld is in de gestandaardiseerde verschillen over de leerjaren en onderwijsniveaus. De ontwikkelingen in vaardigheidsniveaus zijn in beide figuren uitgedrukt in standaarddeviaties. Om de omvang van de geschatte effecten beter te kunnen duiden, gaan wij uit van het volgende: Kraft¹⁴ (2020) spreekt van een klein effect bij effecten van <0,05 standaarddeviatie, een middelgroot effect bij effecten tussen de 0,05 en 0,20 standaarddeviatie, en van een groot effect bij effecten groter dan 0,20 standaarddeviatie.

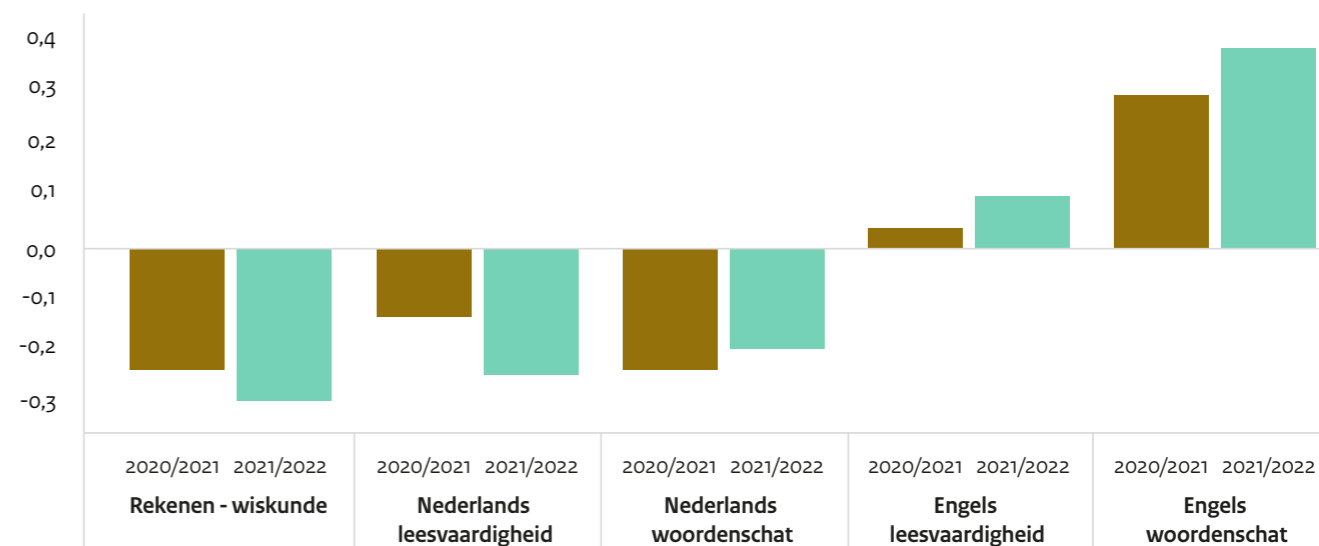

Figuur 3 - Gestandaardiseerd verschil in vaardigheidsniveaus eind 2021/2022 ten opzichte van pre-corona (2018/2019), per vaardigheid, leerjaar en onderwijsniveau (Bron: figuur 1.1. van Seton, B., Feskens, R. & Koops, J. (2022). Leervertraging in het voortgezet onderwijs 2022: Balans na twee jaar coronacrisis).

Toelichting afkortingen: elv=Engels leesvaardigheid, ews=Engels woordenschat, nlv=Nederlands leesvaardigheid, nws=Nederlands woordenschat, rw=rekenen-wiskunde. T1= toets aan het einde van het eerste jaar, T2=toets aan het einde van het tweede jaar, T3=toets aan het einde van het derde jaar.

Figuur 4 - Gestandaardiseerd verschil in vaardigheidsniveaus eind 2021/2022 en eind 2020/2021 ten opzichte van pre-corona (2018/2019), per vaardigheid (Bron: bewerking cijfers uit Appendix 5.1 van Seton, B., Feskens, R. & Koops, J. (2022). Leervertraging in het voortgezet onderwijs 2022: Balans na twee jaar coronacrisis).

Toelichting afkortingen: elv=Engels leesvaardigheid, ews=Engels woordenschat, nlv=Nederlands leesvaardigheid, nws=Nederlands woordenschat, rw=rekenen-wiskunde.

Diffuus beeld jongens versus meisjes – In 2021/2022 ziet Cito vooral bij Engels leesvaardigheid en woordenschat groeiende verschillen tussen jongens en meisjes, waarbij meisjes meer gegroeid zijn dan jongens, alhoewel jongens het soms nog steeds beter doen. Daarentegen constateert Cito bij rekenen-wiskunde dat de daling in vaardigheid voor meisjes in 2021/2022 vaak groter is dan de daling bij jongens. Voor Nederlands leesvaardigheid en Nederlands woordenschat is er een minder eenduidig beeld. Bij Nederlands woordenschat ziet Cito bijvoorbeeld alleen voor een aantal schooltypen dat de vaardigheid van meisjes meer is gedaald dan die van jongens, met name op het vmbo-gt en vwo.

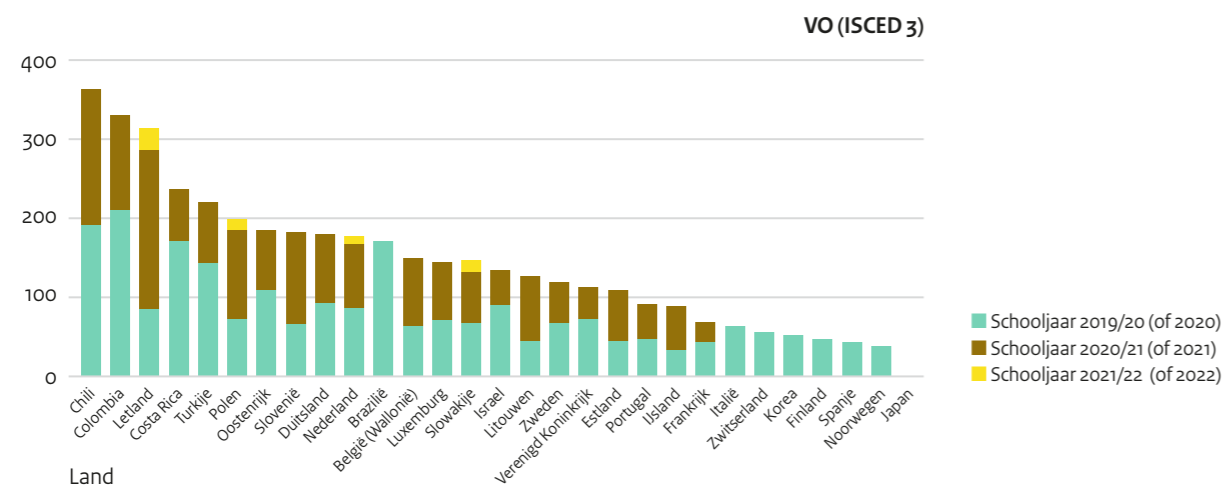
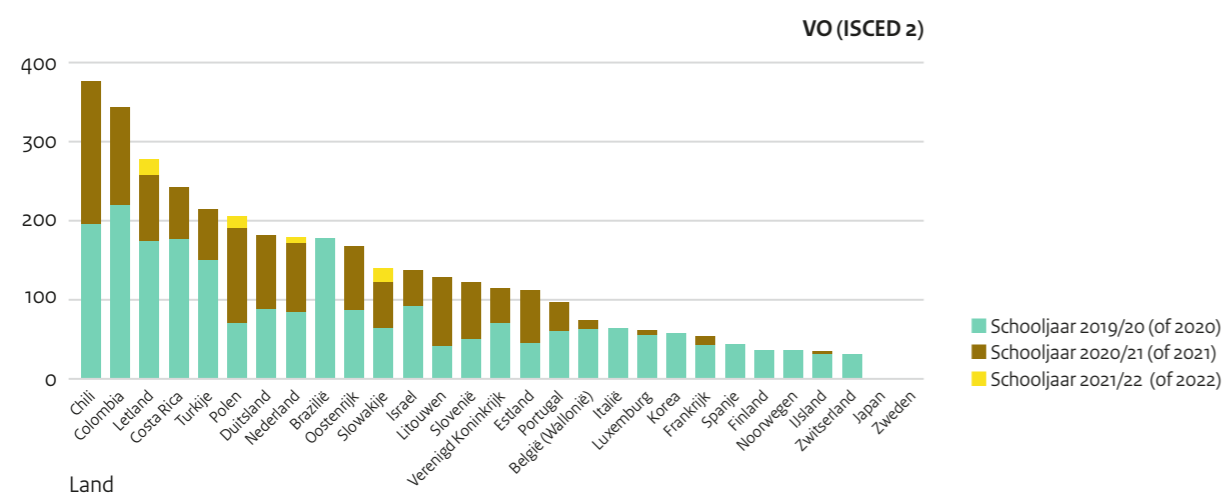
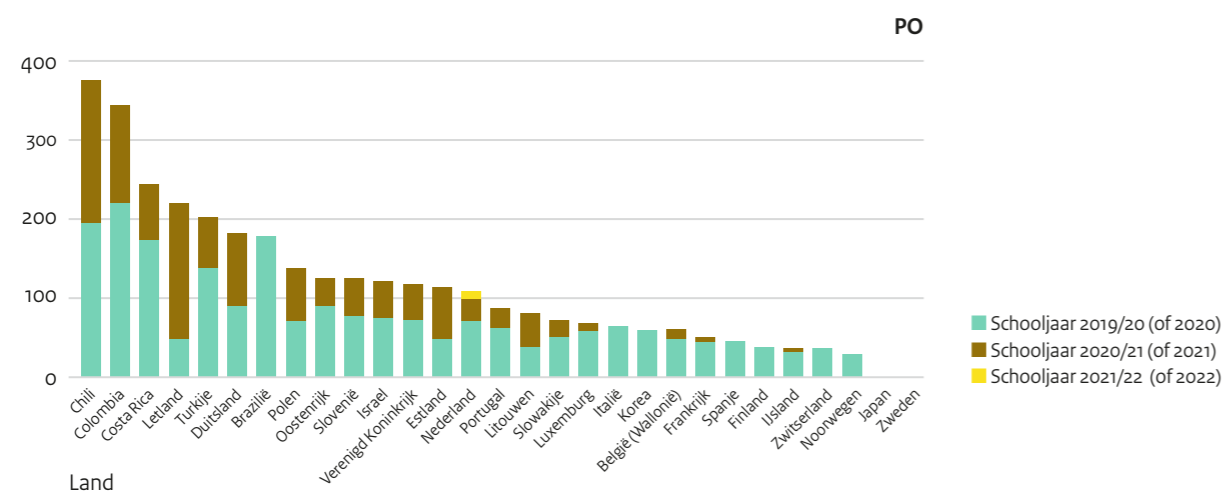
Geen duidelijk verband (meer) met schooltype – Cito vindt geen aanwijzingen dat bepaalde schooltypen meer of minder daling of stijging in de gemeten vaardigheden laten zien: leerlingen op het vwo laten bijvoorbeeld net zoveel daling en stijging zien als leerlingen op het vmbo. Dit contrasteert met het beeld uit het vorige onderzoek, gebaseerd op de situatie eind schooljaar 2020/2021. Toen was de conclusie van Cito: "Globaal gezien vonden we in het vmbo en havo vaker (dat wil zeggen, bij meer domeinen of leerjaren) indicaties van coronagerelateerde leerachterstanden dan in het vwo."

Geen duidelijke trend in verschillen tussen scholen – De verschillen tussen scholen in hun leerlingprestaties zijn in 2021/2022 meestal gelijk gebleven aan die in eerdere afnamejaren. In sommige gevallen zijn de verschillen groter geworden, maar er zijn ook dalingen te zien. Cito ziet daarom geen duidelijke trend in de spreiding van toetsprestaties tussen scholen.

Geen duidelijk verband leervertragingen met achterstandsscore van scholen – Volgens Cito zijn er ook geen aanwijzingen dat leerlingen op scholen met veel of weinig achterstandsleerlingen meer of minder leervertraging opliepen. Dit betekent dat scholen met veel achterstandsleerlingen weliswaar een slechtere uitgangspositie kunnen hebben (zoals blijkt uit Nederlands woordenschat, Nederlands leesvaardigheid en rekenen-wiskunde), maar tijdens de pandemie niet per se slechter hebben gepresteerd in vergelijking met scholen met minder achterstandsleerlingen.

Examenmonitor - Binnenkort wordt de Examenmonitor voortgezet onderwijs 2022 met u gedeeld. De Examenmonitor geeft u meer inzicht in zowel de resultaten van het afgelopen examenjaar, als de impact van de speciale examenmaatregelen die in dit examenjaar zijn genomen.

Figuur 5 - Lengte schoolsluitingen (volledig en partieel) in internationaal perspectief (Bron: OECD (2022)).

Leerprestaties in internationaal perspectief

Leerlingen maken minder progressie dan normaal – Ook in andere landen leidde de coronapandemie tot leervertragingen bij leerlingen. Uit een internationale reviewstudie¹⁵ blijkt dat leerlingen rond de 35% minder hebben geleerd dan zij in een normaal schooljaar doen. Leerlingen hebben dus wel progressie gemaakt, maar minder dan normaal. Ook in deze studie zien de onderzoekers verschillen tussen vakken: de leervertragingen zijn vaak groter bij rekenen dan bij lezen. De meeste onderzoeken die voor deze reviewstudie zijn geraadpleegd, vinden ook verschillen tussen groepen leerlingen. Leerlingen met een sociaaleconomisch achtergestelde achtergrond blijken in deze onderzoeken vaak de meeste vertraging te hebben opgelopen. Ook lijken vertragingen groter in lage- en middeninkomenslanden dan in hogeinkomenslanden.

Schoolsluitingen hebben effect op leren – De vertragingen zijn volgens internationale onderzoeken over het algemeen vroeg in de pandemie ontstaan. Daarna zijn ze grotendeels constant gebleven. Ze zijn vooral ontstaan in de periode van schoolsluitingen: leervertragingen zijn vaak groter naarmate scholen langer hun deuren sloten.¹⁶ In figuur 5 vindt u, ter illustratie, een internationale vergelijking van de lengte van de (volledige en partiele) schoolsluitingen tijdens de pandemie in het po en vo.

2.3 Scholloopbanen

Toelichting – Met de middelen uit het NP Onderwijs worden scholen geholpen om de gevolgen van de coronapandemie voor leerlingen en hun leergroei te herstellen. We volgen daarom de (ontwikkeling van de) leerprestaties van leerlingen (zie paragraaf 2.2). Ook kijken we naar de scholloopbanen van leerlingen. Deze informatie biedt ons meer inzicht in hoe leerlingen door het onderwijs stromen. Zijn zij de afgelopen periode bijvoorbeeld vaker of juist minder vaak blijven zitten? En zien we veranderingen in de doorstroom van leerlingen, bijvoorbeeld van po naar vo?

Ten opzichte van de eerste voortgangsrapportage over het NP Onderwijs hebben we nieuwe gegevens over het toetsadvies van groep 8 leerlingen en het schooladvies dat zij krijgen. Ook verschijnt binnenkort meer informatie over de eindexamens van vo-leerlingen. In de vierde voortgangsrapportage, die in 2023 verschijnt, zijn nieuwe gegevens beschikbaar over het aandeel leerlingen dat blijft zitten.

Terugblik - In de eerste voortgangsrapportage over het NP Onderwijs constateerden we dat de verdeling van definitieve schooladviezen in het schooljaar 2020/2021 weer vergelijkbaar was met de periode voor het schooljaar 2019/2020. In het vo zagen we aan het begin van de pandemie nog dat een kleiner aandeel leerlingen bleef zitten, maar dat dit percentage bij de overgang na het schooljaar 2020/2021 weer redelijk vergelijkbaar is met de situatie voor de coronapandemie. Het slagingspercentage van eindexamenleerlingen was in hetzelfde schooljaar wel hoger dan voor het uitbreken van de pandemie.

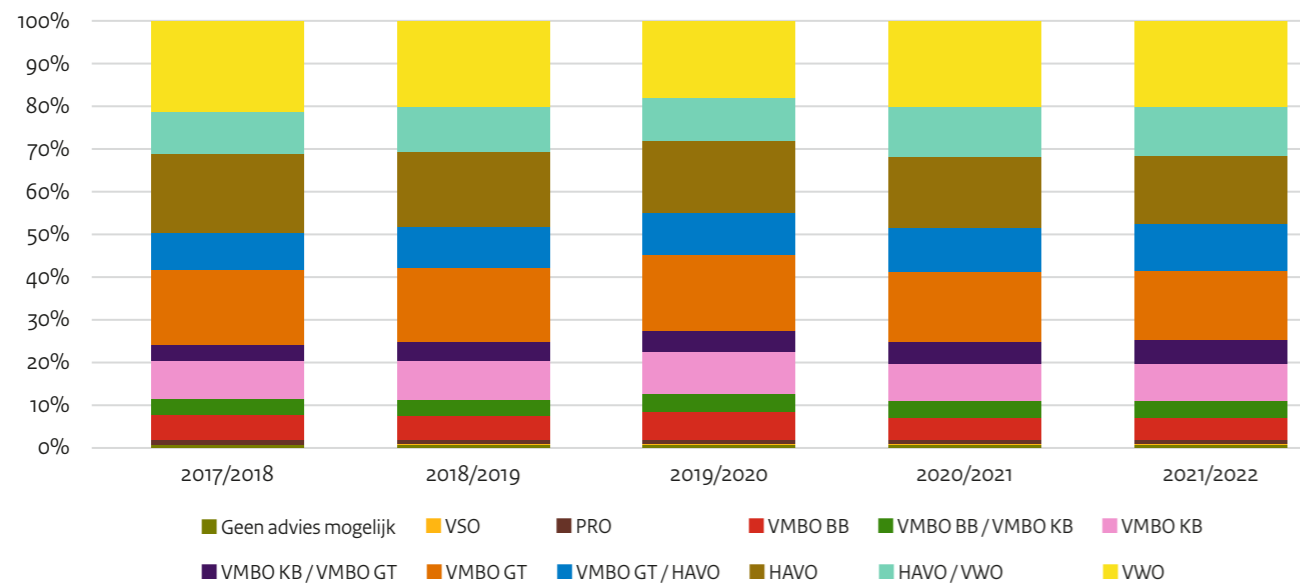
Meerderheid leerlingen krijgt ten minste vmbo-gt/havo-toetsadvies - De eindtoets mondt uit in een toetsadvies. In het schooljaar 2021/2022 kreeg bijna 66% van de leerlingen in groep 8 ten minste een vmbo-gt/havo-toetsadvies. Dit percentage is iets hoger dan in het voorgaande schooljaar (ruim 64%), maar nog altijd iets lager dan in het pre-corona schooljaar 2018/2019 (ruim 67%). In het schooljaar 2019/2020 is, door de bijzondere omstandigheden vanwege de coronapandemie, geen eindtoets afgenomen. Wij blijven daarom monitoren hoe leerlingen die in de coronapandemie overstapten van po naar vo doorstromen in de onderbouw van het vo.

Definitief schooladvies weer vergelijkbaar met periode voor schooljaar 2019/2020 – In het schooljaar 2021/2022 is de verdeling van definitieve schooladviezen, net als in het voorgaande schooljaar, weer vergelijkbaar met de verdeling voorafgaand aan de coronapandemie (zie Figuur 6). Door het wegvallen van de eindtoets in het schooljaar 2019/2020, verviel de mogelijkheid tot bijstelling van het voorlopige schooladvies. De definitieve schooladviezen waren aan het einde van het schooljaar 2019/2020 dan ook lager dan de jaren daarvoor.

In het schooljaar 2021/2022 heeft zo'n 23% van de groep 8 leerlingen een advies voor vmbo-bb, vmbo-bb/kb, vmbo-kb of vmbo-kb/gt gekregen, ten opzichte van circa 23% van de leerlingen in het schooljaar 2020/2021 en bijna 23% van de leerlingen in het schooljaar 2018/2019. Ongeveer 27% van de leerlingen kreeg in het schooljaar 2021/2022 een vmbo-gt of vmbo-gt/havo-advies en ruim 47% van de leerlingen een havo-, havo/vwo- of vwo-advies. Ter vergelijking: in het schooljaar 2020/2021 ging dit om respectievelijk bijna 27% en ruim 48% van de leerlingen en in het schooljaar 2018/2019 om zo'n 27% en ruim 48%.

Figuur 6 - Ontwikkeling definitief schooladvies (Bron: DUO (2022))

Aandeel brede adviezen gestegen – Scholen kunnen leerlingen een schooladvies geven voor één schooltype, bijvoorbeeld havo, of een breed advies voor twee schooltypes, zoals havo/vwo. De afgelopen schooljaren is het aandeel brede adviezen jaarlijks gestegen, van bijna 26% in het schooljaar 2017/2018 naar ruim 32% in het schooljaar 2021/2022. Dit duidt erop dat scholen hun leerlingen vaker kansrijk adviseren.

Ruim een derde komt in aanmerking voor heroverweging schooladvies – In het schooljaar 2021/2022 kwam ruim 36% van de leerlingen in aanmerking voor heroverweging van het schooladvies. Dat is iets minder dan in het pre-coronajaar 2018/2019 (41%). Het aandeel bijstellingen is over de jaren heen relatief stabiel. In het schooljaar 2021/2022 gold dit voor circa 10% van het totale aantal leerlingen dat een toets heeft gemaakt.

'Dankzij extra lessen kunnen onze leerlingen zich breder ontwikkelen'

"Bij ons komen veel leerlingen met een vertraging binnen", vertelt directeur Kristel van Dalsum van basisschool De Bavokring in Rotterdam. "Het is te makkelijk om alle vertragingen op de pandemie af te schuiven. Wij hebben geen grote verschillen geconstateerd, maar wat wel opvalt, is dat de leerresultaten van groep 3 en 4 zijn achtergebleven. Daarvoor kunnen we thuisonderwijs als oorzaak aanwijzen."

Teamvergadering om interventies te kiezen

Na het inventariseren van de vertragingen, organiseerde Van Dalsum een teamvergadering om met elkaar te beslissen aan welke interventies van de menukaart behoefte was. "Ons uitgangspunt was: kijk wat leerlingen nodig hebben. Dat hebben we per groep gedaan, want er zit een groot verschil tussen een kleuter en een groep 8-leerling. Doordat we samen bedacht hebben hoe we de NP Onderwijsgelden kunnen inzetten, is dit een plan van het hele team en zet iedereen zich ervoor in."

Contracten uitbreiden

Vanwege een hoge achterstandsscore, heeft De Bavokring een groot NP Onderwijsbudget ontvangen. "Een deel van het geld hebben we ingezet om parttime leerkrachten een dag extra in te zetten, zodat we meer tijd hebben voor extra ondersteuning", laat directeur Kristel van Dalsum weten. Dankzij de NP Onderwijsgelden kon het team bijvoorbeeld een collega vier dagen per week vrijspelen, waardoor zij nu pre-teaching, remedial teaching en een-op-eenbegeleiding kan geven. Een gouden greep, volgens Van Dalsum: "De leerlingen die zij begeleidt, gaan met sprongen vooruit. Ook hebben we twee kleine klassen samengevoegd tot één klas, wat beter was voor de groepsdynamiek."

Hulp van externen

De school werkt ook samen met externen. "Zo kunnen leerlingen zich op woensdagmiddag vrijwillig opgeven voor lessen waarbij we in blokken aan verschillende thema's werken. Voor groep 3/4 is dat bijvoorbeeld een periode taekwondo en leesvaardigheid, voor groep 5/6 yoga en leesvaardigheid en voor groep 7/8 confrontatietheater, waarbij leerlingen aan de slag gaan met onderwerpen die tijdens de puberteit spelen, zoals groepsdruk." De externe partij verzorgt ook twee vakantieweken. Van Dalsum: "De herfstcampus staat in het teken van levensecht leren. Leerlingen krijgen survivallessen, gaan naar het strand of een museum. Dat is voor veel leerlingen van onze school niet vanzelfsprekend. Ze komen op plekken waar ze anders nooit zouden komen en zien en ontdekken daar dingen die bijdragen aan hun woordenschat, sociaal-emotionele ontwikkeling en vaardigheden op het gebied van cultuur en natuur. Dat ze zich dankzij deze lessen breder ontwikkelen is heel waardevol."

Mentorprogramma pilot

Sinds kort is de school ook gestart met een mentorprogramma waaraan 15 leerlingen deelnemen. "Voor deze leerlingen is een externe mentor 32 uur per week aanwezig op school. Hij begeleidt ze vanuit hun eigen talenten en interesses. Eén van de leerlingen is bijvoorbeeld intelligent, maar ook dyslectisch. Hij wil graag astronaut worden. Zijn mentor kiest samen met hem een leerdoel, bijvoorbeeld het bouwen van een raket. Ze gaan samen aan de slag. Niet alleen met de raket, maar ook met het lezen van teksten, wat de leerling lastig vindt. Die teksten gaan over astronauten, raketten en het heelal."

Lees het hele praktijkverhaal op:

www.leraar24.nl/2629292/dankzij-extra-lessen-kunnen-onze-leerlingen-zich-breder-ontwikkelen/

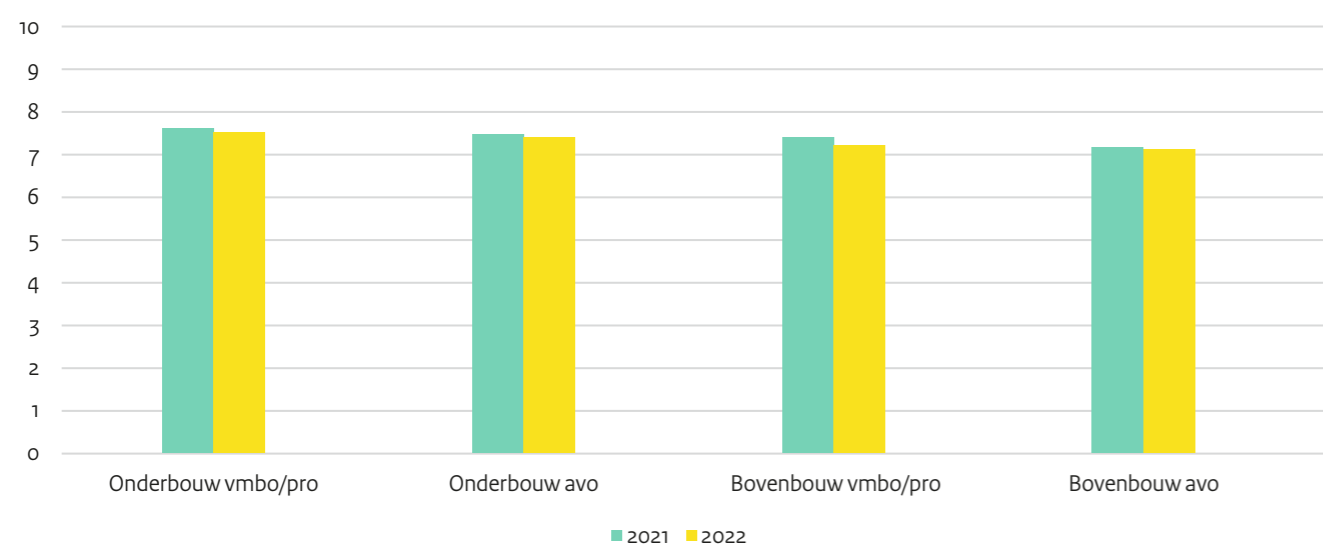
2.3 De brede ontwikkeling van leerlingen

Waarom kijken naar de brede ontwikkeling van leerlingen? - Binnen het NP Onderwijs kunnen scholen ook kiezen voor interventies op het vlak van welbevinden, sociaal-emotionele ontwikkeling en executieve functies. Want leren en je ontwikkelen lukt het beste als je goed in je vel zit. Maar ook andersom geldt: het krijgen van goed onderwijs en het behalen van goede resultaten bevordert het welbevinden van leerlingen. Welbevinden en leerprestaties kunnen daarom niet los van elkaar gezien worden. Ook een goede beheersing van executieve functies is een voorwaarde om te leren.

We zien dat de coronapandemie niet alleen impact heeft op de leerprestaties van leerlingen, maar ook op het welbevinden van leerlingen, hun sociaal-emotionele ontwikkeling en de ontwikkeling van hun executieve functies. Daarom kijken we niet alleen naar de meetbare leerprestaties van leerlingen en de ontwikkeling van de basisvaardigheden, maar ook naar het welbevinden van leerlingen, hun sociaal-emotionele ontwikkeling en de ontwikkeling van executieve vaardigheden: de brede ontwikkeling van leerlingen.

Terugblik - In de tweede voortgangsrapportage over het NP Onderwijs zagen we dat het welbevinden van leerlingen door de pandemie onder druk is komen te staan.

Figuur 7 - Rapportcijfer dagelijks leven vo-leerlingen (Bron: Stichting OOK en KBA (2022))

Dat gold met name voor oudere vo-leerlingen: hoe hoger het leerjaar, hoe lager het rapportcijfer dat leerlingen in juni 2021 aan hun dagelijks leven gaven. Ook zagen we dat de pandemie impact heeft op de ervaren schoolstress van vo-leerlingen, hun motivatie en concentratievermogen.

Meisjes negatiever over dagelijks leven dan jongens – Dit beeld is op hoofdlijnen hetzelfde gebleven. In 2022 waardeerden vo-leerlingen hun leven gemiddeld met een 7,35. Dit rapportcijfer is vrijwel gelijk aan het cijfer dat vo-leerlingen in 2021 aan hun leven gaven (7,41). 7% van de leerlingen geeft het dagelijks leven in 2022 een cijfer lager dan een 6.¹⁷

Voorals meisjes laten zich in verhouding negatief uit over hun leven. Zij geven hun leven gemiddeld een 7,1, terwijl jongens hun leven gemiddeld een 7,62 geven. Naast een verschil tussen jongens en meisjes, zien we ook een verschil naar leeftijd: leerlingen in de bovenbouw zijn iets minder positief over hun leven dan hun medeleerlingen in de onderbouw (zie Figuur 7). Gemiddeld beoordelen jongeren hun welzijn in 2022 met een 3,44 op een schaal van 1 tot 4. Ook hier zijn meisjes negatiever dan jongens (schaalscore: 3,34 vs. 3,55). En ook hier is het beeld: hoe hoger het leerjaar, hoe lager de score is die leerlingen aan hun welzijn geven.

“Je merkt dat, wanneer leerlingen een poosje thuis hebben gezeten, je veel tijd kwijt bent met het ‘in de leermodus’ krijgen van leerlingen. Dit betekent ook dat er iets anders verwacht wordt van leraren: die willen verder met de lesstof, maar moeten eerst dit soort problemen tackelen.”

Leraar voortgezet onderwijs tijdens een gesprekstafel over het NP Onderwijs

Beeld bevestigd in andere onderzoeken - Het rapport *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)*¹⁸ geeft nog een iets negatiever beeld. In dit onderzoek, uit het najaar van 2021, geven vo-leerlingen hun leven gemiddeld een 7,1. Jongens geven hun leven gemiddeld een 7,5, meisjes een 6,7. Ook in dit onderzoek zien we dus duidelijke verschillen tussen jongens en meisjes.

In hetzelfde onderzoek rapporteert 16% van de groep 8 leerlingen een laag niveau van emotioneel welbevinden. Dit geldt voor 32% van de leerlingen in het vo. Vooral onder meisjes in het vo zien de onderzoekers een forse stijging van mentale problemen. Ook onder jongens is de mentale gezondheid in deze periode gedaald, maar de omvang van deze daling is niet van dezelfde aard als de daling onder meisjes. Meisjes rapporteerden in de herfst van 2021 niet alleen veel meer emotionele problemen dan in 2017, maar rapporteren ook meer gedrags- en aandachtsproblemen. Ook in dit onderzoek zien we dat leerlingen, naarmate zij ouder worden, vaker te maken hebben met een laag emotioneel welbevinden.

Positief is dat jongeren al sinds de eerste meting van HBSC goede sociale relaties hebben met hun ouders, klasgenoten en vrienden. Dat is in 2021 nog steeds zo. Wel zijn meisjes in het vo tussen 2017 en 2021 iets minder positief geworden over de steun van vrienden, de sfeer tussen klasgenoten en hun relatie met leraren.

Ook in gesprekken zorgen om welbevinden – Ook in gesprekken met leraren, ib'ers en schoolleiders worden met regelmaat zorgen geuit over het welbevinden van

leerlingen, met name in het vo. Ook de verschillen tussen jongens en meisjes worden in deze gesprekken onderschreven. Een deel van de leraren, ib'ers en schoolleiders merkt ook op hun school een toename van ernstige psychische problemen onder meisjes. Zij wijten dit onder andere aan het verschil in werkhouding tussen meisjes en jongens. Meisjes zijn vaak serieuzer dan jongens. Dit gaat vaak gepaard met perfectionisme en prestatiedruk, terwijl jongeren in de pandemie met veel onzekerheden zijn geconfronteerd.

Zorgen over executieve vaardigheden – Sinds het uitbreken van de coronapandemie is er meerdere keren een intensief beroep gedaan op de motivatie en studievaardigheden van leerlingen. Veel leerlingen gaat dat goed af, maar er zijn ook zorgen over de executieve vaardigheden van leerlingen, constateerden we in de eerste en tweede voortgangsrapportage. Net zoals in 2021 heeft een deel van de vo-leerlingen ook in 2022 moeite om op te letten en mee te doen tijdens de les. Ook heeft een deel van hen moeite met het maken van huiswerk. Zo'n 30% van de leerlingen scoort in onderzoek een 2,5 of lager (op een schaal van 1 – 4) op participatie, 35% van de leerlingen scoort een 2,5 of lager (op een schaal van 1 – 4) op huiswerk maken.¹⁹ Als het gaat om schoolse motivatie en studievaardigheden, valt op dat kinderen van ouders met veel cultureel kapitaal zichzelf op veel onderdelen hoger inschatten dan andere kinderen. Dit geldt bijvoorbeeld voor hun leerijver en studievaardigheden. Ook oordelen zij positiever over hun thuiswerkplek en hulp bij het thuisleren.

Vragen we leerlingen hoe zij aankijken tegen de hulp die zij van school ontvangen, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van hun studievoordigheden, dan laten vo-leerlingen zich daar relatief kritisch over uit. Op een schaal van 1 – 4 geven leerlingen de hulp van school bij de ontwikkeling van hun studievoordigheden een 2,79. Over de hulp van school bij hun zelfstandigheid zijn vo-leerlingen iets positiever (schaalscore: 2,9). Ook over de uitdaging door vakdocenten oordeelt een deel van de leerlingen kritisch.

Ook in gesprekken zorgen over motivatie en concentratievermogen – Ook dit beeld wordt bevestigd in gesprekken met leraren, ib'ers en schoolleiders. Ook zij uiten met regelmaat hun zorgen over de motivatie van leerlingen en hun schoolse vaardigheden, zoals plannen. Deze problemen zien zij sinds het uitbreken van de pandemie in toenemende mate. Schoolleiders en leraren merken bijvoorbeeld dat het concentratievermogen van leerlingen onder druk staat. Leerlingen zijn sneller afgeleid, zijn druk en zijn in de les vaker afwachtend. Ze zijn als het ware niet meer gewend om in de klas te zitten, licht een van de leraren desgevraagd toe. Dat is van invloed op het klassenklimaat en hoe leerlingen zich tot elkaar verhouden. Dit vraagt ook het nodige van leraren. Zij moeten bijvoorbeeld meer tijd investeren in het pedagogische klimaat in de klas en de executieve vaardigheden van hun leerlingen.

2.5 Zorgen van schoolleiders en onderwijspersoneel

Toelichting - Aan schoolleiders en onderwijspersoneel is gevraagd waar zij zich, als het gaat om de ontwikkeling van hun leerlingen, met name zorgen om maken. Is dat de impact van de coronapandemie op de leerprestaties van hun leerlingen, hun welbevinden of de ontwikkeling van hun executieve vaardigheden?

Terugblik - Naast de zorgen over de leerprestaties van leerlingen, maakten schoolleiders zich aan het begin van het schooljaar 2021/2022 vaak zorgen over het welbevinden van hun leerlingen en de ontwikkeling van hun executieve vaardigheden. Deze zorgen zijn niet verdwenen: ook aan het begin van het schooljaar 2022/2023 maakt een deel van de schoolleiders zich veel zorgen over deze aspecten.

Grootste zorgen in po over welbevinden en leerprestaties taal en rekenen - In het po zijn er twee domeinen waar schoolleiders zich ongeveer in gelijke mate veel zorgen over maken: het welbevinden van hun leerlingen en de leerprestaties op taal en rekenen. Pakweg een vijfde van de schoolleiders maakt zich hier veel zorgen over (zie Figuur 8), drie op de vijf schoolleiders maakt zich enige zorgen. Onderwijspersoneel bevestigt dit beeld. Ook zij maken zich vooral zorgen over de leerprestaties op taal en rekenen (23%) en het welbevinden van hun leerlingen (19%). Ook geeft bijna 20% aan zich veel zorgen te maken over de executieve vaardigheden van hun leerlingen. Vergelijken we deze uitkomsten met de meting van vorig schooljaar, dan valt op dat de zorgen over de leerprestaties bij taal en rekenen onder schoolleiders nog ongeveer even groot zijn. Op het vlak van executieve vaardigheden is sprake van een duidelijke daling, terwijl we bij welbevinden een lichte daling zien.

Minder zorgen welbevinden (v)so – Schoolleiders in het (v)so maken zich het vaakst zorgen over het welbevinden van hun leerlingen. Zij doen dit bovendien vaker dan hun collega's in het po, maar iets minder vaak dan schoolleiders in het vo (zie Figuur 8). Het aandeel schoolleiders dat zich hier zorgen om maakt, is ten opzichte van het voorgaande schooljaar fors gedaald. Naast het welbevinden van hun leerlingen maken schoolleiders in het (v)so zich naar verhouding ook vaak zorgen over de executieve vaardigheden van hun leerlingen, hoewel ook dit aandeel het afgelopen schooljaar fors is gedaald.

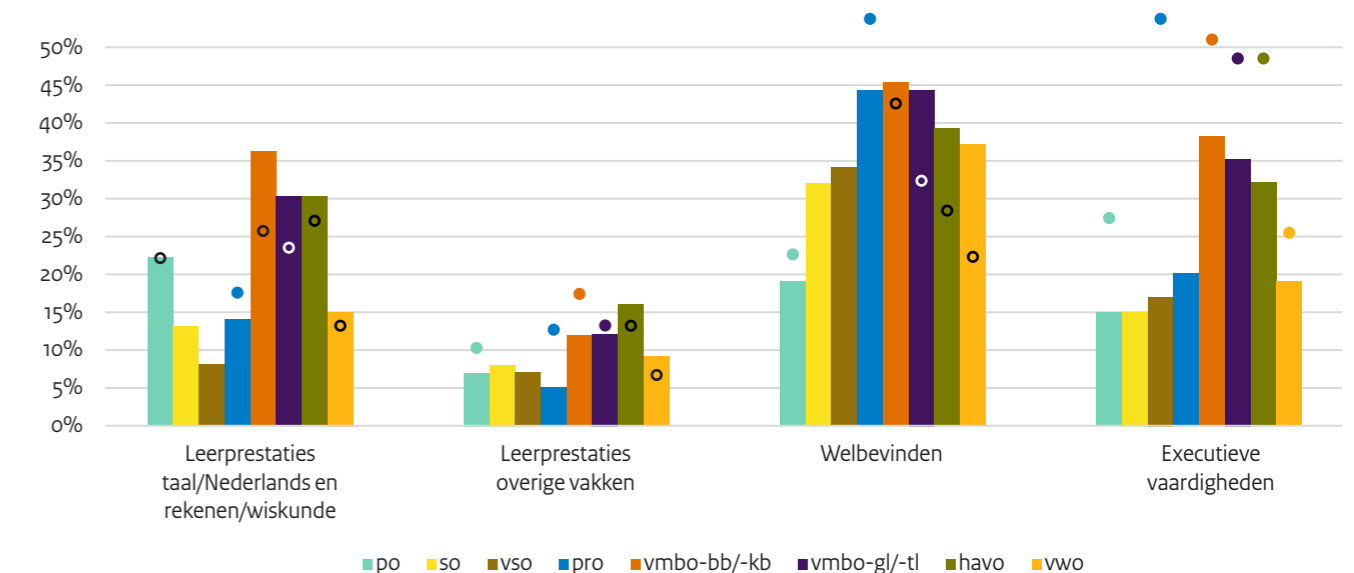
Ook onderwijspersoneel in het (v)so maakt zich het meest vaak zorgen over het welbevinden van hun leerlingen (35% in het vso en 27% in het so). Circa een op de vijf maakt zich in beide sectoren veel zorgen over de executieve vaardigheden van hun leerlingen.

Zorgen in het vo het grootst, maar variërend per schooltype – In vergelijking met het po en (v)so maken schoolleiders in het vo zich duidelijk meer zorgen over hun leerlingen (zie Figuur 8). Ook schoolleiders in het vo maken zich vaak zorgen over het welbevinden van hun leerlingen. De mate waarin zij zich zorgen maken, verschilt wel per schooltype. Zo zijn de zorgen het grootst over leerlingen op het vmbo-bb/-kb, het praktijkonderwijs en het vmbo-gl/-tl (44 – 45%). De zorgen over vwo-leerlingen zijn iets lager (37%). Wel zijn de zorgen over het vwo nog altijd groter dan de zorgen over het po. Ook over de ontwikkeling van executieve vaardigheden maakt een deel van de vo-schoolleiders zich veel zorgen.

Dit gebeurt het minst vaak op het vwo (19%) en het meest vaak op het vmbo-bb/-kb (38%). Zorgen over de leerprestaties zien we ook het meest op het vmbo-bb/-kb (36%), terwijl deze zorgen in het praktijkonderwijs (14%) en vwo (15%) minder vaak aanwezig zijn (zie Figuur 8). Ook onderwijspersoneel in het vo maakt zich met name zorgen over het welbevinden van hun leerlingen, gevolgd door hun executieve vaardigheden en de leerprestaties op Nederlands en wiskunde/rekenen.

Variatie tussen schooltypes neemt af - Vergelijken we deze uitkomsten met de meting een schooljaar eerder, dan zien we dat schoolleiders in het praktijkonderwijs zich fors minder vaak zorgen maken over het welbevinden van hun leerlingen: in 2021 gaf 62% van de schoolleiders nog aan zich hier veel zorgen over te maken. Aan de andere kant zien we bij schoolleiders op het havo en vwo juist een stijging van het aandeel dat zich veel zorgen maakt over het welbevinden van hun leerlingen. Voor de executieve vaardigheden van leerlingen geldt dat deze zorgen op alle schooltypes zijn gedaald, terwijl we bij de leerprestaties op Nederlands en rekenen/wiskunde, afhankelijk van het schooltype, een meer wisselend beeld zien.

Figuur 8 - Aandeel schoolleiders dat zich veel zorgen maakt over de impact van de coronapandemie op... (Bron: Regioplan et al. (2022))²⁰

Toelichting: de cirkels in Figuur 8 geven weer wat schoolleiders in 2021 hebben geantwoord op de voorgelegde vragen.

“Tijdens de pandemie moesten we de groepen gescheiden houden. Voor ons is het samenzijn een wezenlijk onderdeel van de school. Het was echt jammer dat dit tijdelijk niet mogelijk was. Leerlingen gingen zich anders tot elkaar verhouden.”

Directeur basisonderwijs in een praktijkverhaal over het NP Onderwijs

Vooraf zorgen om oudere leerlingen – Schoolleiders in het po maken zich in ongeveer gelijke mate zorgen over leerlingen in de onder-, midden- en bovenbouw: iets meer dan de helft van de schoolleiders geeft aan zich veel zorgen te maken over deze leerlingen. Over peuters (17%) en kleuters (29%) maken zij zich minder vaak zorgen. Ook in het vo zien we dat schoolleiders zich vaker zorgen maken over leerlingen in de hogere leerjaren: de grootste zorgen zijn er over de leerlingen in het huidige leerjaar 4: de leerlingen die in de eerste klas van het vo zaten aan het begin van de coronapandemie. Ook over de leerjaren 3 en 5 in het vo zijn er naar verhouding veel zorgen.

Zorgen om leerlingen met kwetsbare psychische gezondheid - In alle sectoren maken schoolleiders zich vooral zorgen om leerlingen met een kwetsbare psychische gezondheid. Dit aandeel loopt uiteen van 60% in het po tot 85% in het vo. Ook over leerlingen met ouders met een laag inkomen maken schoolleiders zich naar verhouding vaak zorgen. Dat geldt ook voor leerlingen met een migratieachtergrond of een taalachterstand. Dit beeld sluit aan bij de zorgen van onderwijspersoneel: ook zij maken zich in alle sectoren vooral zorgen over deze leerlingen.

“Als je goed in je vel zit, kun je beter laten zien waar je goed in bent”

CBS De Fontein in Drenthe zet NP Onderwijsgeld in voor cultuureducatie. Door een verbinding te maken met een programmaplan voor executieve vaardigheden en cultuureducatie, slaat de school meerdere vliegen in één klap. “De doorgaande leerlijn geldt voor wetenschap en techniek, kunstzinnige oriëntatie, verrijkingslessen en het oefenen in de uitbreiding van de executieve functies”, laat Wilma Geuzinge directeur op CBS De Fontein weten. “We willen op onze school verder kijken dan alleen het schoolse leren. Wat voor vaardigheden willen we dat kinderen hebben aan het eind van de basisschool als ze de school verlaten? Dat hebben we ook meegenomen in onze plannen om het NP Onderwijsgeld te besteden.”

Nieuwe beginsituatie

Om te onderzoeken waarmee het team aan de slag kon, heeft de school tijdens de coronapandemie verschillende vragenlijsten uitgezet onder personeel en leerlingen. Ervaringen van ouders zijn besproken in de mr en de schoolkring. “We hebben relatief weinig kinderen die echt in de kwetsbare groep zitten als je het hebt over leervertragingen. Daarom hebben we heel duidelijk in ons schoolprogramma aangegeven dat we niet geloven in het wegwerken van eventuele vertragingen, maar uitgaan van een nieuwe beginsituatie,” vertelt Wilma. “Uit de vragenlijsten kwam naar voren dat we moeten werken aan motivatie, betrokkenheid en het welbevinden van de kinderen. Daarvoor zijn executieve functies heel belangrijk.”

Input ouders

“De mr en de schoolkring kwamen met de wens om het aanbod op het gebied van kunst en cultuur uit te breiden. In onze zoektocht naar een passend aanbod om gericht te werken aan de executieve functies, zijn we uitgekomen bij het Talentplein. Dat hierbij een sterke verbinding ligt met cultuureducatie, was een win-winsituatie. Wij zijn ervan overtuigd dat een kind dat goed in zijn vel zit, beter leert. En bij sommige kinderen kun je dat juist heel goed bereiken door talent aan te spreken. Bij sommige leerlingen bereikt de school dat door te oefenen met breuken en sommen, bij andere juist door hun talent op het toneel of met kunst te laten zien. Door het Talentplein leren de kinderen eigen keuzes te maken, te plannen en zelf te kijken of ze opdrachten begrijpen, zonder gelijk hulp te vragen van een ander.”

Lees het hele praktijkverhaal op: www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2022/07/01/cbs-de-fontein

2.6 Reflectie

Toelichting – De bovenstaande gegevens geven ons meer inzicht in de leerprestaties en de brede ontwikkeling van leerlingen. Waarom we bepaalde uitkomsten zien, is op basis van deze informatie echter moeilijk te verklaren. De afgelopen periode hebben we daarom diverse sessies georganiseerd, waaraan schoolleiders, ib'ers, leraren, wetenschappers en andere stakeholders hebben deelgenomen, met als doel: reflecteren op de onderzoeksuitkomsten en verklaren van de ontwikkelingen die we zien. Ook is internationale literatuur geraadpleegd om deze verklaringen verder te duiden.

Meerdere verklaringen mogelijk – Uit deze gesprekken blijkt dat er niet één mogelijke verklaring is voor de ontwikkelingen die we in het afgelopen schooljaar hebben gezien. De ontwikkelingen die we zien in de leerprestaties, het welbevinden en de executieve functies van leerlingen zijn een optelsom van effecten van de coronapandemie, bredere maatschappelijke ontwikke-

lingen, flankerend (onderwijs)beleid, en, daarbovenop, de inspanningen van scholen in het kader van het NP Onderwijs. Aannemelijk is dat het gaat om een combinatie van verklaringen, hoewel we niet met zekerheid kunnen zeggen welke verklaring in welke mate een rol speelt en/of er verklaringen ontbreken. Samenvattend gaat het om de volgende verklaringen:

De coronapandemie is nog niet over – Ook het afgelopen schooljaar was nog altijd geen normaal schooljaar. In het late najaar laaide de pandemie bijvoorbeeld weer op. Lesuitval en verzuim van leerlingen en personeel door COVID-19 wordt door schoolleiders, leraren en ib'ers ook met regelmaat genoemd als verklaring waarom het inlopen van vertragingen lastig is. Een veel gehoord signaal is dat klassen soms maar voor de helft vol zaten of dat een deel van het personeel dat aan de slag zou gaan met het NP Onderwijs uiteindelijk voor de klas stond om lesuitval te voorkomen. Bovendien speelde deze covid-gerelateerde uitval bovenop de reeds aanwezige personeelstekorten.

Oplopen van leervertragingen is mogelijk –

Internationaal onderzoek laat zien dat eenmaal opgelopen leervertragingen na verloop van tijd steeds groter kunnen worden als ze niet afdoende of snel genoeg bestreden worden.²¹ Kaffenberger voorspelt dat leerlingen die een schoolsluiting van drie maanden hebben meegemaakt meer dan een jaar aan leergroei kunnen mislopen. Dit gebeurt als er geen aanvullende maatregelen (zoals snelle remediering en een strategische heroriëntatie van instructie) worden genomen, omdat leerlingen achterlopen op het curriculum als ze weer terug naar school keren. Dit verklaart mogelijk ook waarom we de grootste vertragingen zien bij een vak als rekenen-wiskunde. Waar je bij een vak zoals lezen verder kunt 'bouwen' op een basis die al eerder is gelegd, is dit bij rekenen-wiskunde lastiger. Als je bij dit vak kennis of vaardigheden mist, begrijp je wat daarna komt vaak ook niet meer. In gesprekken wordt ook gesteld dat de reguliere werkwijze, lesmethoden en licentiestructuur in het onderwijs zich niet altijd goed lenen voor het inhalen van vertragingen en het bieden van maatwerk aan leerlingen. Ook dit aspect maakt het inhalen van vertragingen lastig.

De prestaties op Engels zijn afgelopen schooljaar juist gestegen. De verklaringen voor dit positieve resultaat zijn anekdotisch: leerlingen hebben veel Netflix gekeken tijdens de pandemie, oefenen frequent met Engels door te gamen en spreken Engels op online platforms en social media. Wat overeenkomt tussen deze verklaringen, is dat leerlingen in ieder geval ook *buiten* schooltijd veel met deze taal bezig zijn.

De impact van de pandemie verschilt per cohort –

De leervertragingen van leerlingen verschillen per leerjaar. Mogelijk hangt de impact van de pandemie daarom mede af van het leerjaar waarin een leerling zat op het moment dat de pandemie uitbrak. De leerlingen die nu in de vierde klas van het vo of hoger zitten, hebben bij elkaar de langste periode van schoolsluitingen en hybride onderwijs meegemaakt. Daar komt bij dat ook het welbevinden van leerlingen meer onder druk lijkt te staan, naarmate zij ouder zijn. Mogelijk houdt dit verband met een toenemende ervaren prestatiedruk, naarmate de leerresultaten meer gaan meewegen voor de schoolloopbaan van de leerling.

Leerlingen staan onvoldoende in de leerstand –

In gesprekken komt consequent naar voren dat leerlingen, met name in het vo, weinig gemotiveerd zijn,

de afgelopen periode onvoldoende hebben leren plannen en niet weten hoe zij zich moeten gedragen in de klas. De basis om te kunnen leren is bij deze leerlingen in een periode met schoolsluitingen en hybride onderwijs soms nog onvoldoende gelegd. Leraren komen daardoor lang niet altijd aan lesgeven toe. Ook uiten schoolleiders en leraren regelmatig hun zorgen over het gebrekkige welbevinden van leerlingen, waardoor zij ook minder in de leerstand staan. Welbevinden blijkt een essentiële factor om tot leren te komen. Dit zorgelijke beeld komt ook in grootschalig internationaal onderzoek naar voren. Daar staat tegenover dat zowel schoolleiders als personeel zich minder vaak grote zorgen maken over de executieve vaardigheden van hun leerlingen dan een jaar eerder.

Het kost meer tijd om effecten te zien – De daadwerkelijke start van het programma ligt ongeveer een jaar achter ons. Omdat het tijd kost om plannen te ontwikkelen en te implementeren, is het niet vreemd dat we nog niet op elk aspect al positieve ontwikkelingen zien. Ook zal niet elke interventie in gelijke mate en op hetzelfde moment dezelfde opbrengsten laten zien. Positief is dat schoolleiders en leraren zelf al wel de eerste positieve ontwikkelingen bij leerlingen zien (zie hoofdstuk 3). Zij hebben immers goed zicht op de dagelijkse praktijk.

Randvoorwaarden voor effectieve ondersteuning

niet altijd aanwezig – In onderzoek naar de inhaal- en ondersteuningsprogramma 's (IOP) worden de deskundigheid en beschikbaarheid van leraren, motivatie en deelname van leerlingen en de mogelijkheid tot fysiek onderwijs genoemd als voorwaarden voor effectieve extra ondersteuning aan leerlingen.²² Er zijn signalen dat niet al deze randvoorwaarden op alle scholen aanwezig zijn, en dat dit invloed kan hebben op de uitvoering van interventies. Zo zien sommige scholen een gebrekkige deelname van leerlingen aan interventies, met name als deze facultatief of buiten schooltijd zijn. Ook een tekort aan personeel is op diverse scholen een belemmerende factor bij de uitvoering van het programma. Over het algemeen is het beeld dat scholen hier een mouw aan weten te passen (zie daarvoor hoofdstuk 3), maar het is aannemelijk dat dit uiteindelijk wel enige invloed heeft op de uitvoering van het programma. En ook als de uitvoering organisatorisch goed verloopt, wil dit nog niet automatisch zeggen dat dit de juiste opbrengsten voor leerlingen en personeel oplevert.

3 Implementatiemonitor

3.1 Over de implementatiemonitor

Doel – De implementatiemonitor richt zich op de uitvoering van het NP Onderwijs door scholen en gemeenten. Welke interventies kiezen zij en welk proces doorlopen zij daarbij? Hoe verloopt de uitvoering van de interventies en welke knelpunten komen ze tegen? En welke opbrengsten merken scholen en gemeenten als gevolg van het NP Onderwijs?

Dit hoofdstuk – Scholen en gemeenten zijn nu een schooljaar onderweg met de uitvoering van hun interventies. In dit hoofdstuk gaan we in op de wijze waarop scholen en gemeenten dat doen, met aandacht voor de opbrengsten die zij tot dusver ervaren. Hiervoor is verdiepend vragenlijstonderzoek uitgevoerd onder schoolleiders, onderwijspersoneel en gemeenten (zie kader). Ook zijn casestudies uitgevoerd, die meer inzicht bieden in de situatie op scholen.

Opzet implementatieonderzoek

Het implementatieonderzoek is tussen augustus en september 2022 uitgevoerd. Zo'n 4.000 schoolleiders, 6.900 personeelsleden en 140 gemeenten deden mee.²³ Door deze hoge respons hebben we een goed beeld van de uitvoering van het NP Onderwijs op scholen en bij gemeenten. Centrale thema's in de vragenlijsten zijn de uitvoering van het NP Onderwijs in het schooljaar 2021/2022, de zorgen om leerlingen en een vooruitblik op de uitvoering van het NP Onderwijs in het schooljaar 2022/2023.

Naast deze vragenlijsten zijn in de periode voor de zomervakantie casestudies uitgevoerd op 14 scholen. Op deze scholen is gesproken met schoolleiders, leraren, leerlingen, ouders en leden van de mr over het NP Onderwijs. Centrale thema's waren de interventiekeuze, de uitvoering van het NP Onderwijs en het afstemmingsproces op school.

3.2 Uitvoering NP Onderwijs in het schooljaar 2021/2022

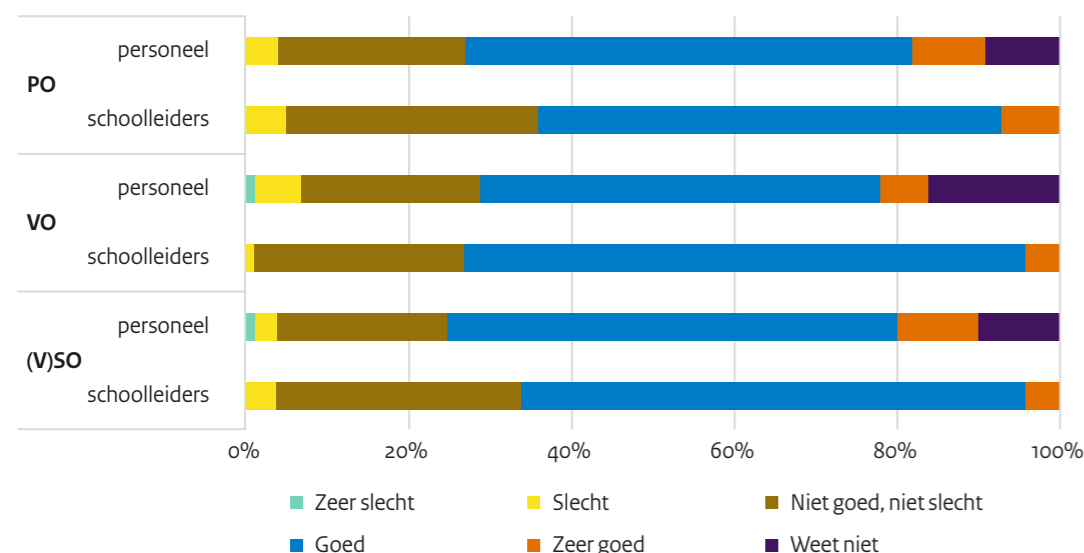
Terugblik – Scholen zijn twee keer eerder bevestigd over hun plannen in het kader van het NP Onderwijs. Uit deze eerdere metingen bleek dat scholen vaak kiezen voor instructie in kleine groepen, de inzet van onderwijsassistenten en interventies gericht op het welbevinden van leerlingen. Schoolleiders en personeel zagen tot dusver met name het welbevinden van leerlingen positief veranderen als gevolg van de gekozen interventies. Ook zagen veel schoolleiders een positieve invloed op de professionele ontwikkeling van het team. Over de uitvoering van het programma waren schoolleiders eerder ook overwegend positief: meer dan de helft gaf in de meting begin dit jaar aan dat het goed lukte om de plannen in het kader van het NP Onderwijs uit te voeren, ondanks uitdagingen zoals de schoolsluiting tussen december 2021 en januari 2022.

Schoolleiders positief over uitvoering plannen –

Ook uit de meest recente uitvraag blijkt dat een ruime meerderheid van de schoolleiders positief is over de mate waarin het vorig schooljaar is gelukt om de plannen en interventies in het kader van het NP Onderwijs uit te voeren (zie Figuur 9). In het po geeft 64% aan dat dit (zeer) goed is gelukt, in het (v)so 66% en in het vo 73%. In het po en (v)so geven 3 op de 10 schoolleiders aan dat de uitvoering niet goed, maar ook niet slecht verloopt. Dit aandeel ligt in het vo met 26% iets lager. Ook een ruime meerderheid van het onderwijspersoneel is positief over de mate waarin het is gelukt om de plannen en interventies uit te voeren. In het (v)so geeft 65% van het personeel dit aan, in het po 64% en in het vo 55%.

Vergelijken we deze resultaten met de vorige meting – aan het begin van 2022 – dan valt op dat schoolleiders positiever zijn over de mate waarin het gelukt is om hun plannen uit te voeren. Zo is het aandeel schoolleiders dat aangeeft dat het (zeer) slecht lukt om de interventies uit te voeren gedaald.

Figuur 9 - Oordeel over uitvoering plannen en interventies NP Onderwijs in schooljaar 2021/2022 (Bron: Regioplan et al. (2022))

Coronapandemie en personeelstekort vormen

belemmering voor NP Onderwijs – Scholen hebben het afgelopen schooljaar nog altijd te maken gehad met de gevolgen van de coronapandemie. In de week voor de kerstvakantie waren scholen bijvoorbeeld gesloten, maar het onderwijs had ook te maken met uitval of fysieke afwezigheid van personeel en/of leerlingen door coronabesmettingen. Dit zien we bijvoorbeeld terug in de verzuimcijfers van onderwijspersoneel: het verzuim piekte in november 2021, een periode waarin de coronapandemie weer oplaaide.²⁴ Circa 8 op de 10 schoolleiders in het po, vo en (v)so geeft aan te maken te hebben gehad met uitval van personeel of leerlingen door corona. Van deze schoolleiders geeft 85% aan dat dit een optimale uitvoering van hun plannen in de weg heeft gestaan (zie Tabel 1).

Ook de personeelstekorten in het onderwijs treffen veel scholen. In het po geeft 65% van de schoolleiders aan hiermee te maken te hebben, en van die schoolleiders geeft 85% aan dat het tekort ook een optimale uitvoering van hun plannen in de weg heeft gestaan. Ook in het vo en (v)so zien we dit beeld, en ook onderwijspersoneel bevestigt dat de beschikbaarheid van personeel een knelpunt is om het NP Onderwijs goed uit te kunnen voeren. Dit zien we met name in het po, waar bijna 9 op de 10 personeelsleden dit aangeeft.

Tabel 1 - Top 3 belemmeringen voor optimale uitvoering van het NP Onderwijs (oordeel van schoolleiders) (Bron: Regioplan et al. (2022))

PO	VO	(V)SO
Uitval of fysieke afwezigheid van personeel en/of leerlingen door COVID-19	Uitval of fysieke afwezigheid van personeel en/of leerlingen door COVID-19	Uitval of fysieke afwezigheid van personeel en/of leerlingen door COVID-19
Een tekort aan personeel	Onvoldoende tijd	Een tekort aan personeel
Onvoldoende tijd	Een tekort aan personeel	Onvoldoende tijd

“Het vullen van vacatures is erg lastig gebleken. Bij interventies als bijles en huiswerkklassen is de uitvoering grotendeels intern op te vangen, en er is een goede samenwerking tussen de school en de gemeente, bijvoorbeeld met wijkagenten en jongerenwerk. Maar soms knelt het.”

Docent voortgezet onderwijs in een praktijkverhaal over het NP Onderwijs

Dit is in lijn met de signalen die uit diverse gesprekstafels met schoolleiders, leraren en ib'ers naar voren komen. Ook in deze gesprekken worden het lerarentekort en de continuïteit van het onderwijs door ziekte en afwezigheid door COVID-19 als knelpunt genoemd. Zo laat een van de leraren weten: *“Als er geen leraar beschikbaar is, moet je als school noodoplossingen bedenken om leerlingen toch onderwijs te bieden. Daardoor kan het voorkomen dat leraren die voor het NP Onderwijs ingeschakeld worden, de les moeten overnemen. In deze situatie kom je niet toe aan het herstellen van vertragingen”*. Hetzelfde geldt voor de afwezigheid van leerlingen en personeel als gevolg van COVID-19. Dit heeft ervoor gezorgd dat het afgelopen schooljaar ‘verre van normaal was’ en de continuïteit van het onderwijs bij vlagen onder druk is komen te staan.

Besteding van middelen

Uitvraag in XBRL - Inzicht in de besteding van de NP Onderwijsmiddelen is zowel voor scholen als voor het ministerie van OCW van groot belang. Naast de verantwoording via het jaarverslag wordt in XBRL gevraagd naar de besteding van middelen in het kader van het NP Onderwijs. Deze uitvraag is vrij specifiek: schoolbesturen wordt gevraagd om per school aan te geven aan welke categorie uit de menukaart middelen zijn uitgegeven. Dat gebeurt voor het eerst.

Uit de resultaten over het jaar 2021 zien we mede daardoor dat het voor sommige scholen moeilijk is om deze uitvraag goed in te vullen. Daardoor blijft de kwaliteit van deze informatie achter. Voor de verantwoording over het jaar 2022 maken we daarom een aantal aanpassingen, waardoor het makkelijker wordt om de uitvraag goed in te vullen. Ook werkt het ministerie van OCW aan een kwaliteitsverbetering van de data over het verslagjaar 2021. Zo verwachten we in een volgende voortgangsrapportage betere conclusies te kunnen trekken over de uitvraag in XBRL.

Scholen hebben vorig schooljaar een groot deel van de middelen uitgegeven

- Ondanks deze aandachtspunten, wordt wel duidelijk dat in het afgelopen schooljaar zo'n 75% van het geld (dat dit schooljaar ontvangen is) is uitgegeven. Dit beeld komt overeen met de bevraging van schoolleiders in januari 2022: schoolleiders in het po en vo gaven toen aan naar verwachting 79% en 76% van de middelen in het schooljaar 2021/2022 uit te geven. Dat was wel voor bekend is gemaakt dat de looptijd van het programma verlengd werd. Op basis van deze bronnen hebben scholen vorig schooljaar ongeveer 1,5 miljard euro uitgegeven. In totaal zullen scholen 4,1 miljard euro ontvangen in het kader van NP Onderwijs om in vier schooljaren te besteden aan maatregelen uit de menukaart. In hoeverre deze schatting klopt, zal blijken uit de verantwoording van schoolbesturen over het kalenderjaar 2022.

Extra inzet van personeel - Uit de verantwoordingsdata valt ook op te maken dat het overgrote deel van de schoolbesturen een schoolscan heeft uitgevoerd, ouders, personeel en leerlingen heeft betrokken en instemming heeft van de mr voor de bestedingen. Uit de besteding van de middelen valt ook op te maken dat het grootste deel van de middelen, ruim 35%, naar extra inzet van personeel en ondersteuning is gegaan. Ruim 17% is besteed aan interventies op het gebied van effectiever onderwijs.

Reguliere jaarverslagen - Ook uit de reguliere jaarverslagen is informatie te halen over de besteding van de middelen door besturen. Omdat de verantwoording wordt gedaan over een kalenderjaar, gaan deze cijfers over het kalenderjaar 2021. Scholen in het po hebben toen voor 5 maanden aan middelen ontvangen. Scholen in het vo hebben in 2021 al het overgrote deel van de middelen voor het gehele schooljaar 2021/2022 ontvangen. Omdat middelen ook in latere jaren gebruikt kunnen worden, is de mogelijkheid geboden om een bestemmingsreserve op te nemen. Hier hebben scholen veel gebruik van gemaakt. In het po is er in de bestemmingsreserves minimaal 178 miljoen euro gereserveerd voor latere jaren en in het vo 354 miljoen euro. Het gaat hier om minimale bedragen, omdat niet alle scholen een bestemmingsreserve opgenomen zullen hebben. In het vo is het bedrag hoger dan in het po omdat zij in 2021 al een groter deel van de middelen hebben ontvangen.

Inhuur derden vooral voor professionalisering personeel - Veruit de meeste scholen maken gebruik van de inhuur van derden bij de uitvoering van het programma. In het po geeft 86% van de scholen dit aan, in het vo 92%. In het (v)so wordt het minst vaak gebruik gemaakt van de inhuur van derden voor de uitvoering van het NP Onderwijs: ruim een op de vijf schoolleiders geeft aan geen derden in te schakelen. Scholen besteden over het algemeen minder dan 25% van de middelen die zij voor het schooljaar 2021/2022 hebben ontvangen aan de inhuur van derden. In het vo geeft 63% van de schoolleiders dit aan, in het po 52% en in het (v)so 44%.

Als scholen andere partijen inschakelen in het kader van het NP Onderwijs, doen zij dit met name voor professionaliseringsactiviteiten voor het personeel. Het aandeel schoolleiders dat aangeeft dit in het schooljaar 2021/2022 gedaan te hebben, loopt uiteen van 69% in het po tot 55% in het (v)so. In het vo geeft 53% van de schoolleiders ook aan voor de ondersteuning van

leerlingen op het vlak van welbevinden of executieve vaardigheden derden in te schakelen, terwijl dit in het po (34%) en (v)so (46%) vaker voorkomt voor sport- en cultuuractiviteiten. De partijen die deze activiteiten verzorgen, hebben vaak een niet-commercieel karakter (bibliotheken, studenten, kinderopvang/BSO etc.). Andere vormen van inhuur komen aanzienlijk minder vaak voor.

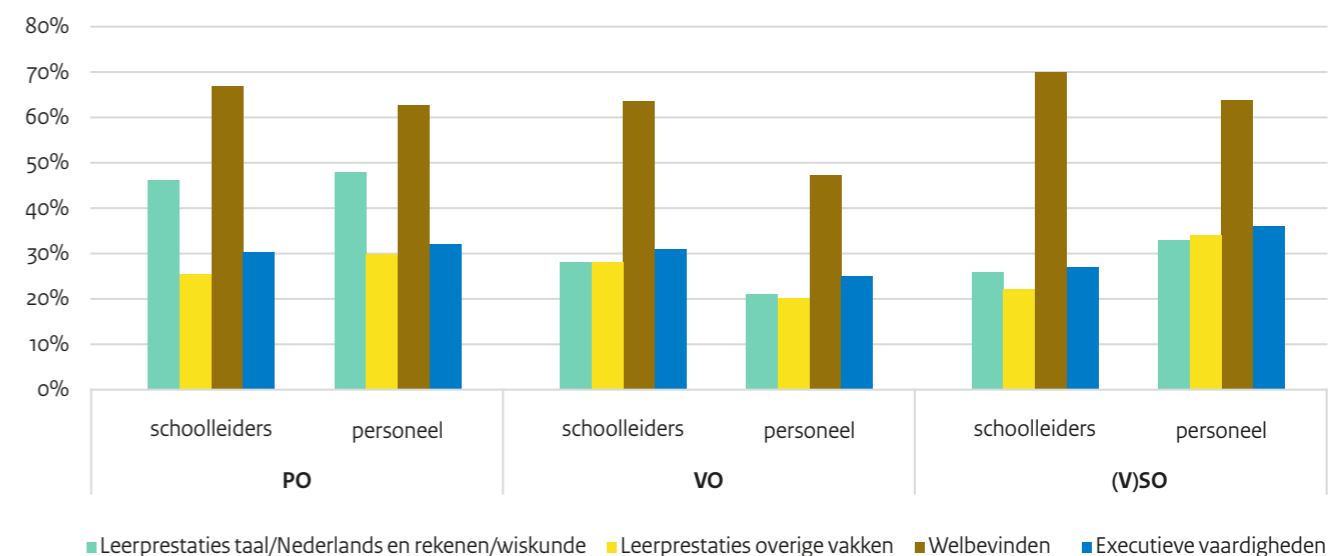
Een ruime meerderheid van de schoolleiders is (zeer) tevreden over de geleverde kwaliteit van de ingeschakelde partijen. Dit loopt uiteen van 88% van de schoolleiders in het (v)so tot 74% van de schoolleiders in het vo. Uit gesprekken met leraren en schoolleiders komt wel naar voren dat het inschakelen van derden vraagt om zorgvuldige begeleiding. Niet alle activiteiten lenen zich dan ook even goed voor de inzet van derden.

3.3 Opbrengsten van interventies

Alle sectoren positief over effect op welbevinden - Interventies gericht op het welbevinden van leerlingen, instructie in kleine groepen en de inzet van onderwijsassistenten zijn populair. Schoolleiders en onderwijspersoneel zijn vooral positief over de impact van deze en andere interventies op het welbevinden van leerlingen. Dit zien we vooral onder (v)so-schoolleiders (70%) en po-schoolleiders (67%). Personeel in het vo is hier iets minder positief over, maar ook in deze sector ziet nog altijd 47% van de personeelsleden positieve ontwikkelingen op het vlak van welbevinden (zie Figuur 10).

Po-schoolleiders ook positief over het effect op leerprestaties taal en rekenen - Po-schoolleiders en po-personeel zien vaak ook een positieve invloed op de leerprestaties van leerlingen bij taal en rekenen. In het vo en (v)so zien we dit minder vaak. In deze sectoren wordt vaker een positieve ontwikkeling gezien bij de executieve vaardigheden van leerlingen. Dit ziet (v)so-personeel het meest vaak (36%, zie Figuur 10).

Figuur 10 - Aandeel schoolleiders en onderwijspersoneel dat positieve ontwikkelingen van interventies ziet op ... (aandeel (zeer) veel)
(Bron: Regioplan et al. (2022))

Ook interventies voor welbevinden positief beoordeeld - Niet alleen merken schoolleiders positieve ontwikkelingen van interventies op het welbevinden van hun leerlingen, ook oordelen zij positief over de interventies die zij inzetten om het welbevinden van hun leerlingen te verbeteren. In het vo geeft bijna driekwart van de schoolleiders aan bij deze interventies de meeste positieve ontwikkelingen op leerlingen te ervaren. Dit aandeel loopt af naar 61% van de (v)so-schoolleiders en 40% van de po-schoolleiders. Uit de casestudies blijkt dat vo-scholen, vanwege waargenomen problemen in de groepsdynamiek en zorgen over het welbevinden van leerlingen, bijvoorbeeld schoolpsychologen inhuren. Ook wordt gewerkt met nieuwe mentormethodes en worden activiteiten georganiseerd om de groepsdynamiek te verbeteren. Over deze activiteiten wordt dus overwegend positief geoordeeld. In het po, vo en (v)so zijn schoolleiders ook positief over de inzet van onderwijsassistenten en instructie in kleine groepen. In het vo zien we tot slot dat ruim een derde van de schoolleiders bij klassenverkleining de meeste positieve ontwikkelingen bij leerlingen ziet.

Ouderbetrokkenheid minder positief beoordeeld - Interventies gericht op ouderbetrokkenheid leiden het minst vaak tot positieve ontwikkelingen. In het vo geeft 16% van de schoolleiders aan bij deze interventie het minst vaak positieve ontwikkelingen bij leerlingen te zien en dit aandeel loopt af tot 11% in het (v)so. In het vo wordt ook relatief vaak kritisch geoordeeld over de

uitbreiding van het onderwijs. Verder valt op dat zomer- of lentescholen en interventies gericht op metacognitie in alle drie de sectoren nog niet altijd het gewenste effect lijken te hebben. Ook uit de casestudies komt naar voren dat een veelbelovende interventie als metacognitie niet altijd goed van de grond komt, omdat de interventie door scholen abstract wordt gevonden. Ook vraagt de implementatie vaak om stevige bijscholing. Hier is niet altijd tijd voor. Ook valt op dat ruim een kwart van de schoolleiders aangeeft dat een interventie altijd wel iets positiefs oplevert. Dit wijst erop dat de gekozen interventies op deze scholen in ieder geval een positieve ontwikkeling in gang zetten.

Meer werkplezier, maar ook meer werkdruk - Ook voor onderwijspersoneel kan het NP Onderwijs gevolgen hebben. Zo stellen circa 4 op de 10 professionals in het po en (v)so dat hun werkplezier door het NP Onderwijs is toegenomen. In het vo ligt dit aandeel met 29% iets lager. Ook geven zij vaker aan dat hun werkdruk door het programma is toegenomen. Dit beeld is in lijn met de meting aan het begin van dit jaar. Toen bleek dat de reacties van personeel in het po het meest positief waren. Dat wil zeggen: er werd het meest vaak impact ervaren op zowel hun werkbeleving (+) als werkdruk (-). In het (v)so en vo zagen we dit minder vaak. In deze sectoren werd vaker neutraal geantwoord of werd er negatief geoordeeld over de impact van het programma op de ervaren werkdruk.

“Verbind je schoolprogramma met de visie van de school: dan wordt het duurzaam. Het geld heb je nu te besteden, maar denk ook na over de periode na het NP Onderwijs.”

Directeur basisschool in een praktijkverhaal over het NP Onderwijs

3.4 Vooruitblik op het schooljaar 2022/2023

Bijna alle scholen evalueren programma – Het programma voor het schooljaar 2021/2022 is op bijna alle scholen geëvalueerd. In het vo geeft 97% van de schoolleiders dit aan, gevolgd door 96% van de po-schoolleiders en 91% van de (v)so-schoolleiders. Iets minder vaak wordt het programma voor het schooljaar 2022/2023 daadwerkelijk bijgesteld. In het (v)so geeft 7 op de 10 schoolleiders dit aan. Dat aandeel loopt op tot 90% in het vo.

De instemming van de mr voor het schoolprogramma voor 2022/2023 loopt uiteen van 78% in het vo tot 86% in het po. Bijna alle scholen waar instemming nog ontbreekt, geven aan dat zij deze instemming op korte termijn verwachten, omdat het instemmingsproces op het moment van uitvragen nog niet was afgerond. Parallel hieraan zien we dat vooral po- en (v)so-personeel (72% en 65%) aangeeft dat het team voldoende betrokken is bij de plannen voor het huidige schooljaar. In het vo is dat met 45% fors lager.

Interventies vooral in vo bijgesteld – Iets meer dan de helft van de schoolleiders in het vo geeft aan dat hun interventiekeuze voor het komende schooljaar afwijkt van het vorige schooljaar. In het po (33%) en (v)so (26%) komt dit minder vaak voor. Als scholen voor andere interventies kiezen, doen zij dit omdat interventies al zijn afgerond of omdat andere interventies beter aan lijken te sluiten op de behoeftes van leerlingen. Onderwijspersoneel is overwegend positief over de geformuleerde plannen: tussen de 61% (vo) en 74% (po en (v)so) van het personeel heeft er (zeer) veel vertrouwen in dat de plannen voor het schooljaar 2022/2023 goed uitgevoerd kunnen worden.

Welbevinden blijft populaire interventie – Ook in het schooljaar 2022/2023 blijven interventies voor het welbevinden van leerlingen populair. Vooral in het vo wordt deze interventie vaak gekozen: 88% van de schoolleiders geeft aan deze interventie uit te voeren. Ook instructie in kleine groepen en de inzet van onderwijsassistenten zijn in alle sectoren populair (zie Tabel 2).

Tabel 2 - Top 3 interventiekeuze schooljaar 2022-2023 (Bron: Regioplan et al. (2022))

	PO	VO	(V)SO
Instructie in kleine groepen	69%	62%	
Onderwijsassistenten	66%	62%	66%
Interventies gericht op welbevinden	53%	88%	67%
Sportieve activiteiten			52%

Bevestiging in gesprekstafels – Ook in gesprekstafels geven schoolleiders aan dat op hun school veel wordt ingezet op het welbevinden van leerlingen. Een deel van de schoolleiders geeft aan in het bijzonder gezocht te hebben naar duurzame interventies op dit vlak, die ook na het NP Onderwijs nog effectief zijn. Professionalisering van het personeel op het thema gedrag is hier een concreet voorbeeld van. Deze professionaliseringsslag heeft volgens de betrokken schoolleider al zichtbaar geleid tot positieve opbrengsten in de klas.

Merendeel middelen 2022/2023 wordt naar verwachting besteed – Circa driekwart van de po- en (v)so-schoolleiders verwacht meer dan driekwart van het geld dat zij in het schooljaar 2022/2023 ontvangen, ook dit

schooljaar uit te geven. In het vo geeft iets meer dan de helft van de schoolleiders dit aan. Scholen ontvangen dit jaar het tweede en laatste deel van de NP Onderwijsmiddelen, maar hebben tot en met het schooljaar 2024/2025 de tijd om het geld te besteden aan de interventies uit de menukaart. Het is dus logisch dat zij komend schooljaar nog niet al het geld uitgeven.

Kijken we tot slot naar de middelen die scholen dit schooljaar verwachten te besteden aan de inhuur van derden, dan valt op dat vo-scholen dit het minst vaak op grote schaal verwachten te doen: 77% geeft aan minder dan een kwart van de middelen hieraan te willen besteden. In het po geeft 69% van de schoolleiders dit aan, in het (v)so 64%.

“Door aandacht voor welbevinden gaat alles beter”

“In onze schoolvisie staat dat we elke leerling willen zien. Dat is tijdens en na de coronapandemie alleen maar urgenter geworden”, legt Michelle Klingeman-den Bouwmeester, coördinator NP Onderwijs bij CSG Reggesteyn uit. “Onze school bood al veel individuele begeleiding aan leerlingen in het kader van passend onderwijs. Door het NP Onderwijs hebben we dit uit kunnen breiden. Niet alleen op cognitief vlak, maar juist ook op het gebied van sociaal-emotioneel welbevinden. Je merkt gewoon dat daardoor alles beter gaat.”

Leerlingen komen niet altijd goed mee

De afgelopen twee schooljaren merkten mentoren en leraren dat veel leerlingen op sociaal-emotioneel vlak niet goed meekwamen. “Elkaar respecteren, geven en nemen, normale omgangsvormen hanteren en niet meteen boos worden, vriendschappen onderhouden, samenwerken in een groep. Door de pandemie is dat allemaal onder de oppervlakte verdwenen”, constateert Michelle. “We moeten weer leren om mét elkaar te zijn.”

Inventariseren van behoefte

Bij Reggesteyn heeft elke leerling met de mentor en ouders via een scan vastgesteld aan welke interventies behoefte was. Met NP Onderwijsbudget maakt de school bijvoorbeeld gebruik van tutores: ouderejaars leerlingen die jongerejaars begeleiden. Het NP Onderwijs maakt ook op een aantal plekken klassenverkleining mogelijk. “Door de demografische opbouw in de regio hebben beide locaties van Reggesteyn met krimp te maken”, legt Michelle uit. “Door het NP Onderwijs kunnen we onze klassen tijdelijk kleiner maken, maar wel ons team gelijk houden.” Reggesteyn is ook bezig om een rijke schooldag te organiseren, waarbij leerlingen bijvoorbeeld lessen kunnen volgen of projecten kunnen doen op het gebied van sport, cultuur en sociaal welbevinden. Michelle: “Door het NP Onderwijs kunnen we nu gemakkelijker activiteiten uitproberen en kijken wat bij leerlingen aanslaat. Zo zijn we gestart met bokscoaching. Dit blijkt een voltreffer. De leerlingen krijgen zelfbeheersingsoefeningen om de korte lontjes, die na de coronapandemie nogal opspelen, te beteugelen. Ook krijgen ze ademhalingstechnieken, zodat ze zich goed kunnen concentreren. En bovendien zijn ze gewoon lekker sportief bezig.”

Lees het hele praktijkverhaal op: www.primaonderwijs.nl/magazine/weer-leren-om-met-elkaar-te-zijn-hoort-ook-bij-basisvaardigheden

Interventies in andere landen – Veel landen hebben, net als Nederland, maatregelen getroffen om vertragingen bij leerlingen te herstellen. In het schooljaar 2020/2021 gold dit voor meer dan de helft van de (in internationaal onderzoek) onderzochte landen. Zij zetten vaak in op tutoring in kleine groepen en gedifferentieerd leren. Ook zetten veel landen in op de kwaliteit van digitaal onderwijs. Een beperkt aantal landen investeerde ook in sociale support voor leerlingen, bijvoorbeeld in de vorm van psychologen of sociaal werkers.²⁵

3.5 Uitvoering NP Onderwijs door gemeenten

Meerderheid gemeenten werkt aan uitvoering plannen

- Ook gemeenten werken aan de uitvoering van het NP Onderwijs. 83% van de gemeenten is inmiddels gestart met de uitvoering van hun plannen. Dit aandeel is aanzienlijk hoger dan eerder bleek uit de tweede voortgangsrapportage over het NP Onderwijs: toen gaf 32% van de gemeenten dit aan. 1% van de gemeenten heeft de plannen al volledig uitgevoerd.

Gemeenten werken samen met scholen en besturen

- Voor de uitvoering van het NP Onderwijs werken gemeenten samen met scholen en schoolbesturen. 58% van de gemeenten spreekt over een intensieve samenwerking. Gemeenten zijn vaak zeer tevreden over deze samenwerking. Scholen vullen in de case-studies hierop aan dat zij vooral gebruik maken van interventies die door gemeenten worden bekostigd. Gemeenten hebben niet of nauwelijks een rol bij de interventiekeuze van scholen.

Zorgen over welbevinden van leerlingen - 66% van de gemeenten maakt zich zorgen over specifieke groepen leerlingen. Bij meer dan driekwart van de gemeenten gaat het om leerlingen met een kwetsbare psychische gezondheid. 71% van de gemeenten maakt zich zorgen om leerlingen met een migratieachtergrond of een taalachterstand. Dit is in lijn met het beeld dat we eerder zagen bij schoolleiders en onderwijspersoneel.

Veel gemeenten hebben ook hun plannen toegespitst op deze doelgroepen. Gemeenten zetten vooral in op leerlingen met problemen op het vlak van welbevinden (89%) en leerlingen met leerachterstanden als

gevolg van de coronapandemie (72%). Nagenoeg alle gemeenten richten hun plannen op het vo. Circa 8 op de 10 gemeenten geeft aan plannen te hebben voor het vo, terwijl 73% van de gemeenten plannen heeft voor de voorschoolse educatie.

De grootste uitgavenposten sluiten aan bij deze keuzes. Gemeenten zetten in op maatregelen op schoolniveau, gericht op zorg en welzijn in de school of verlengde leertijd en op de beschikbaarheid van zorg op school om vertragingen op sociaal en emotioneel vlak in te lopen. Ook werken ze vaak aan het bevorderen van lokale (en regionale) samenwerking tussen scholen, schoolbesturen, samenwerkingsverbanden passend onderwijs en andere partijen. Gemeenten kiezen gemiddeld voor 3 interventies.

Weinig gemeenten passen plannen aan - Hoewel meer dan de helft van de gemeenten zegt dat de verlenging van de looptijd van het NP Onderwijs gevolgen heeft voor hun plannen, passen de meeste gemeenten hun interventiekeuze niet aan. Ze gebruiken de extra tijd vooral om de gekozen interventies weloverwogen voor te bereiden of om de looptijd van interventies te verlengen.

3.6 Uitvoering Caribisch Nederland

Schoolplan op alle scholen op Caribisch Nederland

Scholen op Caribisch Nederland hebben een aangepast tijdspad voor de uitvoering van het NP Onderwijs, waardoor zij meer tijd hebben gekregen om hun schoolplan te ontwikkelen. Ook hebben alle scholen tijdens het schooljaar 2021/2022 expertondersteuning gekregen om een schoolscan uit te voeren en een plan te ontwikkelen. Mede daardoor is het alle scholen gelukt om een schoolplan te ontwikkelen of om feedback te ontvangen op een bestaand plan.

In het schooljaar 2022/2023 gaan scholen aan de slag met de uitvoering van interventies. Voor de monitoring en evaluatie van de interventies kunnen ze ook gebruik maken van expertondersteuning. Deze ondersteuning wordt gecombineerd met het proces van co-creatie, dat uitmondt in de derde onderwijsagenda voor Caribisch Nederland. Uit de uitvraag die het ministerie van OCW in de zomer van 2022 organiseerde, blijkt dat de meeste scholen graag gebruik maken van deze ondersteuning.

3.7 Ondersteuning van scholen en gemeenten door OCW

Het ministerie van OCW biedt verschillende vormen van ondersteuning aan scholen. Zo draagt het ministerie van OCW eraan bij dat alle scholen een schoolprogramma kunnen maken waarmee de NP Onderwijsmiddelen aan de juiste interventies worden besteed, dit programma gemonitord en geëvalueerd wordt en de uitgaven van de middelen verantwoord worden.

Helpdesk wordt goed gebruikt - In het schooljaar 2021/2022 handelde de helpdesk NP Onderwijs 1.052 meldingen af. Het aantal meldingen nam tijdens het schooljaar af: van gemiddeld 40,4 meldingen naar 6,2 meldingen per week. De meeste vragen gingen over de arbeidsmarkttoelage, gevolgd door de bekostiging en bestedingsdoelen. Vooral beleidsmedewerkers van schoolbesturen of gemeenten nemen contact op met de helpdesk. In mindere mate zoeken leraren, directeuren en stafmedewerkers contact.

Ongeveer één op de drie vragen die de helpdesk ontvangt, is complex of heeft een sterk inhoudelijk karakter. Die vragen worden doorgestuurd naar een (onderwijs)expert of worden door het ministerie van OCW afgehandeld. Hoewel het aantal meldingen is afgenomen, blijft tweedelijns afhandeling van vragen noodzakelijk. Er heerst een hoge mate van tevredenheid over de afhandeling van de vragen. De helpdesk kreeg in het schooljaar 2021/2022 geen klachten over de ondersteuning.

Vooraf in begin behoefte aan ondersteuning - Sinds de start van het NP Onderwijs kunnen scholen met een zwaardere ondersteuningsbehoefte een traject volgen via het programma Leren Verbeteren (vo). Vooral in de beginperiode van het NP Onderwijs bleek er behoefte te zijn aan deze ondersteuning: in totaal zijn er 31 trajecten gestart, waarvan inmiddels 21 trajecten zijn afgerond. De behoefte aan expertondersteuning is inmiddels afgenomen: in 2022 zijn er 5 aanvragen binnengekomen. De tevredenheid onder scholen is hoog: gemiddeld beoordelen deelnemende scholen het traject met een 9,1.

Voor po-scholen die het niet lukte om een schoolscan uit te voeren of een plan te formuleren, is ook expertondersteuning beschikbaar. Dit loopt via de programma's Goed Worden Goed Blijven (GWGB) en Goed Worden Goed Blijven plus (GWGB+) die door de PO-Raad worden uitgevoerd. Op dit moment maken zo'n 270 scholen gebruik van GWGB of GWGB+. Uit onderzoek van de PO-Raad blijkt dat scholen overwegend tevreden zijn over deze ondersteuning. Po-scholen lijken echter maar in beperkte mate behoefte te hebben aan expertondersteuning voor de aanpak van het NP Onderwijs.

Start met dialoogsessies - Omdat de behoefte aan zwaardere expertondersteuning sterk is verminderd, is het ministerie van OCW gestart met de organisatie van dialoogsessies voor schoolleiders en NP Onderwijscoördinatoren. De dialoogsessies komen tegemoet aan een veelvuldig uitgesproken wens van het onderwijsveld om onderling te kunnen sparren over het NP Onderwijs. In juni 2022 is de eerste dialoogsessie georganiseerd. Hier namen ongeveer 40 personen aan deel. In oktober 2022 is een tweede dialoogsessie georganiseerd, gericht op het thema monitoring en evaluatie. Aan deze sessie hebben 40 schoolleiders en NP Onderwijscoördinatoren deelgenomen. Zolang er behoefte is, organiseert het ministerie van OCW twee keer per jaar een dialoogsessie.

36 gemeenten ontvangen ondersteuning - Eind 2021 zijn alle kleine gemeenten op de hoogte gebracht van de

mogelijkheid tot expertondersteuning. 59 gemeenten hebben zich vervolgens aangemeld. 36 gemeenten voldeden ook aan de criteria: zij hebben minder dan 40.000 inwoners en meer dan 10% doelgroep leerlingen.

Deze 36 gemeenten worden inmiddels ondersteund. Dit gebeurt, afhankelijk van de opgave, met een licht pakket (5 gemeenten), een medium variant (19 gemeenten) of een intensief traject (12 gemeenten). Op zeer beperkte schaal komt er nog een extra aanvraag binnen: in het derde kwartaal van 2022 gaat het in totaal om 3 aanvragen. De looptijd van de trajecten is afhankelijk van de precieze ondersteuningsvraag, maar zal over het algemeen een jaar zijn. Na anderhalf jaar ondersteuning moet een traject afgerond zijn. De ondersteuning loopt tot uiterlijk december 2023.

Gemeenten hebben vooral behoefte aan ondersteuning bij het maken van een plan en bij het versterken of tot stand brengen van lokale samenwerking. Gemeenten geven gemiddeld een 7,6 voor de ondersteuning die zij ontvangen en geen enkele gemeente geeft aan ontevreden te zijn. Eén medewerker licht zijn waardering als volgt toe: *"Ik ben nog vrij onervaren als beleidsmedewerker, en heb nu ondersteuning van een deskundige en flexibele expert. Ook voor kleine vragen tussendoor is hij bereikbaar. Ik ben blij dat hij aan boord is bij het ontwikkelen en uitvoeren van het NP Onderwijsplan"*.

"Alle kansen door kleinschaligheid en kleine klassen"

De overgang van de basisschool naar het vo is een belangrijke, maar soms ook kwetsbare stap. Om de overgang zo goed mogelijk te laten verlopen, werkt Penta Rozenburg met heterogene klassen in het eerste, tweede en sinds kort ook derde leerjaar. "Kansrijk doch realistisch adviseren, vinden we heel belangrijk", zegt directeur Michiel Tange. "Zowel bij de overstap van basisschool naar vo, als bij onze leerlingen van de eerste naar de tweede en derde klas."

Kansleerlingen

Penta Rozenburg is de enige middelbare school in het dorp. De lijnen met de vier plaatselijke basisscholen zijn daardoor kort. "Leerlingen met een gedeeld vmbo-kader/vmbo-tl advies stromen bij ons in op mavo-niveau. Dat zijn onze kansleerlingen. Door een uitgebreide intake, waar ook de zorgcoördinator en teamleider van onze school bij betrokken zijn, weten we precies welke extra begeleiding deze leerlingen nodig hebben voordat ze bij ons beginnen", legt Michiel uit. "Er moet een reële kans zijn dat een leerling met een gedeeld vmbo-kader/vmbo-tl advies bij ons op school gaat slagen, anders wordt de leerling er niet gelukkiger van. Ook moet de leerling natuurlijk gemotiveerd zijn om er flink aan te trekken."

Binnen het samenwerkingsverband van de Rozenburgse basisscholen en Penta Rozenburg is afgesproken dat leerlingen vanaf groep 7 op de basisschool tot en met klas 2 op Penta Rozenburg taal en rekenen/wiskunde op hun eigen niveau krijgen. Ze ontvangen begeleiding op maat en kunnen laten zien wat ze in hun mars hebben. Bovendien krijgen alle Penta-leerlingen in klas 1 en 2 standaard een extra uur taalverrijking en een extra uur rekenen. Ook zijn er extra steunuren Nederlands en wiskunde voor de leerlingen die dat nodig hebben. "De steunuren doen we in kleine groepjes en dat blijkt erg effectief", aldus Michiel.

Verlengde brugklas

Dit schooljaar is Penta Rozenburg gestart met het verlengen van de heterogene brugklassen tot en met het derde leerjaar. Voor kader/tl en mavo/havo was dat al tot en met het tweede leerjaar. "Hiermee stellen we de selectie voor de leerlingen die dat nodig hebben nog een extra jaar uit. Michiel vervolgt: "Bovendien hebben we dankzij het NP Onderwijs onze klassen kunnen verkleinen, van gemiddeld dertig naar rond de twintig leerlingen per klas. Via onze eigen leraren hebben we extra collega's kunnen werven. In een kleinere klas is het rustiger en is er meer individuele aandacht. Zo was het makkelijker om eventueel opgelopen vertragingen in te lopen."

Inzet op sociaal-emotioneel welbevinden

Ook heeft Penta Rozenburg ingezet op het welbevinden van haar leerlingen. "We hebben 'happy-lessen' ontwikkeld. Daarin gaan we met leerlingen in gesprek over hoe je ervoor kunt zorgen dat je gelukkig bent. Welke invloed kun je daar zelf op hebben? Door de aanwezigheid van lokale zorgprofessionals en mentoren kunnen we goed beoordelen hoe het werkelijk gaat met onze leerlingen. Vervolgens krijgen sommige leerlingen extra hulp van het zorgteam."

Lees het hele praktijkverhaal op:

www.primaonderwijs.nl/magazine/alle-kansen-door-kleinschaligheid-en-kleine-klassen

4 Financiële regelingen en subsidieregelingen

4.1 Financiële regelingen en subsidieregelingen

Toelichting - Alle scholen in het funderend onderwijs krijgen per leerling aanvullende bekostiging voor het NP Onderwijs. De hoogte van dit bedrag hangt af van de leerlingpopulatie en het schooltype. In het vorige hoofdstuk zijn we ingegaan op de interventies die hiermee worden uitgevoerd. Ook zijn er in het kader van het NP Onderwijs een aantal financiële regelingen en subsidies ingesteld, zoals de arbeidsmarkttoelage, de subsidieregeling capaciteitentesten, de subsidieregeling heterogene brugklassen en de regeling voor thuiszitters.²⁶

Dit hoofdstuk - In dit hoofdstuk bespreken we de bovenstaande financiële regelingen en subsidies. Voor elke regeling bespreken we het gebruik van de regeling, de activiteiten die ermee worden uitgevoerd en, voor zover mogelijk, de behaalde resultaten.

4.2 Bekostigingsregeling voor de arbeidsmarkttoelage

Bekostigingsregeling arbeidsmarkttoelage - Scholen staan voor de grote opgave om leervertragingen die ontstaan zijn door de coronapandemie in te halen. Op scholen met een groter risico op onderwijsachterstanden is deze uitdaging nog groter. Deze scholen hebben veel last van het lerarentekort: het verloop van personeel is hoger en scholen krijgen vacatures moeilijker vervuld. Via de regeling voor de arbeidsmarkttoelage kunnen deze scholen hun personeel daarom extra belonen. De toelage is ook bedoeld om het werken op scholen met een hogere achterstandsscore aantrekkelijker te maken en zo het herstel van kansgelijkheid te bevorderen. De arbeidsmarkttoelage kent vanuit het NP Onderwijs een looptijd van twee schooljaren: 2021/2022 en 2022/2023. In het Onderwijsakkoord 'Samen voor het beste onderwijs' is met de sociale partners afgesproken dat de arbeidsmarkttoelage structureel wordt gemaakt.

Toelichting - In april 2022 zijn schoolbestuurders, schoolleiders en onderwijspersoneel voor het eerst bevroegd over hun ervaringen met de arbeidsmarkttoelage. Dit onderzoek gaf ons onder andere inzicht in de eerste ervaringen in het funderend onderwijs, met name over de besluitvorming (bijna 90% had met instemming van de mr de besluitvorming afgerond), de hoogte van de toelage (gemiddeld 8%, circa € 1.350), de communicatie over de toelage (25% van de besturen noemt de toelage in vacatureteksten) en de ingeschatte, verwachte effecten van de toelage (divers beeld). In de implementatiemonitor van augustus-september 2022 is opnieuw aan schoolleiders en onderwijspersoneel gevraagd hoe zij aankijken tegen de arbeidsmarkttoelage.

Op dit moment is het nog te vroeg om harde uitspraken te doen over de effecten van de arbeidsmarkttoelage. Er wordt nog effectonderzoek uitgevoerd door het Centraal Planbureau (CPB). De eerste resultaten van dit onderzoek worden begin 2024 verwacht.

Meeste schoolleiders en leraren zijn tevreden met de toelage - Uit de meest recente implementatiemonitor blijkt dat een ruime meerderheid van de schoolleiders (80%) (zeer) tevreden is met de toelage. 3% van de schoolleiders is (zeer) ontevreden, 14% is niet ontevreden maar ook niet tevreden en 3% weet dit niet. Onder personeel is dit beeld vergelijkbaar: 81% is (zeer) tevreden, 3% is (zeer) ontevreden, 15% is niet ontevreden of tevreden en 1% weet dit niet.

Tevredenheid over hoogte toelage - Uit de vragenlijst begin dit jaar bleek dat de meeste besturen (85%) de regeling uitvoeren zoals bedoeld: het personeel van de aangewezen vestigingen ontvangt een aanvulling op hun beloning. De meeste besturen (82%) doen dit met een vast percentage boven op het salaris. Gemiddeld bleek dit toen 8% te zijn. In 7% van de gevallen ging het om een vast bedrag per personeelslid: gemiddeld was dat 1.350 euro. Uit de meest recente meting blijkt dat 73% van de schoolleiders en 67% van de leraren (zeer) tevreden is over de hoogte van de toelage.

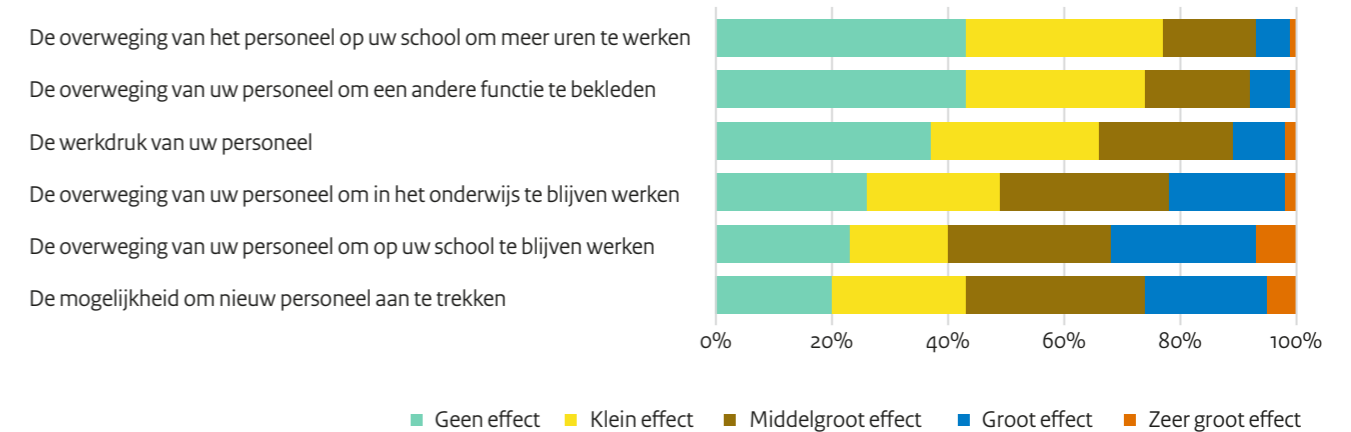
Tevredenheid over afspraak uit Onderwijsakkoord - Uit deze meting blijkt ook dat 85% van de schoolleiders en 80% van het personeel (zeer) tevreden is over de afspraak uit het Onderwijsakkoord, waarmee de arbeidsmarkttoelage structureel wordt ingevoerd. Deze uitkomst sluit aan bij de (on)tevredenheid over de huidige looptijd van de arbeidsmarkttoelage vanuit het NP Onderwijs.

Ervaren effect op behoud en aantrekken nieuw personeel - De arbeidsmarkttoelage heeft over het algemeen een positief effect op de overweging van het personeel om op de huidige school te blijven werken (77% schoolleiders, 50% personeel). Hetzelfde geldt voor

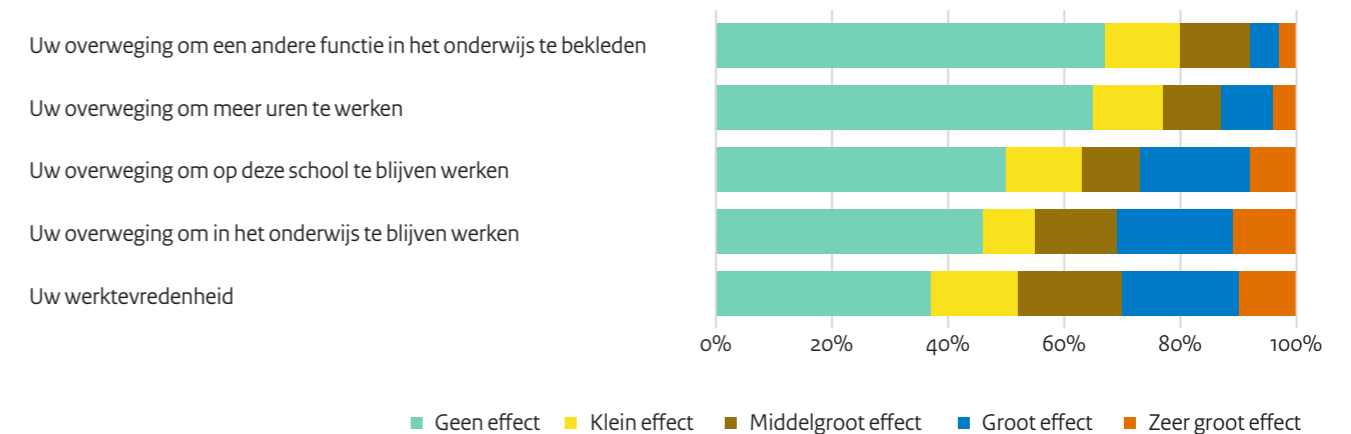
hun overweging om in het onderwijs te blijven werken (64% schoolleiders, 54% personeel).

Schoolleiders is ook gevraagd naar de impact van de regeling op de werving van nieuw personeel. 80% van de schoolleiders ziet op dit vlak enig effect. Neveneffecten zijn er ook, bijvoorbeeld op de overweging van personeel om meer te gaan werken (57% schoolleiders, 35% personeel), de ervaren werkdruk (63% schoolleiders) en de werktevredenheid (63% personeel). Uit deze resultaten blijkt dat schoolleiders iets positiever zijn over de effecten dan personeel.²⁷

Figuur 11 - Oordeel over het effect van de arbeidsmarkttoelage op ... (oordeel schoolleiders) (Bron: Regioplan et al. (2022))

Figuur 12 - Oordeel over het effect van de arbeidsmarkttoelage op ... (oordeel personeel) (Bron: Regioplan et al. (2022))

4.3 Subsidie inhaal- en ondersteuningsprogramma's

Subsidie IOP - In 2020 konden scholen al voor het eerst middelen aanvragen voor het inhalen van leervertragingen die ontstaan zijn tijdens de coronapandemie. Dit verliep via de subsidieregeling Inhaal- en Ondersteuningsprogramma's (IOP). In het kader van het NP Onderwijs is besloten deze subsidie uit te breiden en te verlengen.²⁸ In drie aanvraagrondes is subsidie verstrekt aan scholen om opgelopen leerachterstanden in te halen. Scholen mochten zelf bepalen welke inhaal- en ondersteuningsprogramma's zij inzetten en welke leerlingen in aanmerking komen voor de extra ondersteuning. Recent is de evaluatie van de subsidieregeling Inhaal- en Ondersteuningsprogramma's in ve, po en vo afgerond.²⁹

Programma's vaak vakinhoudelijk georiënteerd - Uit de evaluatie blijkt dat bijna alle vo-scholen en twee derde van de basisscholen de inhaalprogramma's voor het eerst organiseerden. Scholen hadden daarbij vaak wel een duidelijk doel voor ogen, maar konden niet altijd goed formuleren waarom de gekozen interventie het probleem zou oplossen. In het po waren de meeste programma's vakinhoudelijk van aard, vooral gericht op taal en/of rekenen. In het vo liepen dikwijls verschillende programma's tegelijk, maar ook hier boden de programma's hoofdzakelijk vakinhoudelijke ondersteuning aan leerlingen.

Programma's zijn vaak uitgevoerd - De meeste scholen hebben hun inhaalprogramma's uitgevoerd. Ook zijn scholen erin geslaagd om de leerlingen te selecteren die deze ondersteuning het hardst nodig hadden. Het is echter niet altijd duidelijk of hun vertraging veroorzaakt

Verschillen tussen onderwijssectoren – De ervaren effecten van de toelage verschillen per sector. Schoolleiders in het (v)so zijn bijvoorbeeld vaker tevreden over de arbeidsmarkttoelage dan schoolleiders in het po en vo. Schoolleiders in het po zijn juist iets vaker tevreden over de afspraak voor structurele invoering van de toelage, de selectie van vestigingen die in aanmerking komen voor de toelage en de looptijd van de toelage.

Ook bij het personeel zien we verschillen. Personeel in het po en (v)so is bijvoorbeeld iets vaker tevreden over de arbeidsmarkttoelage in het algemeen dan het personeel in het vo. Personeel in het (v)so is juist minder vaak tevreden over de selectie van vestigingen die in aanmerking komen voor de toelage en het voorstel voor evenredige verdeling van de toelage over alle functie-categorieën.

Toelage met name gebruikt in sollicitatiegesprekken – Schoolleiders gebruiken verschillende kanalen om nieuw personeel te attenderen op de arbeidsmarkttoelage. Circa een kwart van de schoolleiders vermeldt de arbeidsmarkttoelage altijd in vacatureteksten, 17% geeft aan dit soms te doen en 59% doet dit nooit. De arbeidsmarkttoelage wordt door schoolleiders vaker genoemd in gesprekken met sollicitanten (40% altijd, 30% soms,

30% nooit) en in gesprekken met personeel (36% altijd, 52% soms en 12% nooit). Aan schoolleiders die de arbeidsmarkttoelage niet of niet altijd noemen, is naar hun overweging gevraagd. Hieruit blijkt dat twee redenen met name een rol spelen: de looptijd van de middelen (57%) en het niet willen werven of behouden van personeel op basis van financiële prikkels (54%). Andere redenen zijn: het noemen heeft geen effect (31%), ik heb hier niet eerder aan gedacht (24%), het schoolbestuur wil geen onderscheid maken tussen scholen (23%), het niet te boek willen staan als achterstandsschool (19%) of het niet te boek willen staan als school die moeite heeft om personeel te werven of te behouden (15%).

Verwerking in de salarisadministratie – Schoolbesturen zijn opgeroepen om de arbeidsmarkttoelage te boeken op een specifieke looncode in de salarisadministratie ("LTKo460 bruto toelagen arbeidsmarkt"). Periodiek wordt door het ministerie van OCW gecontroleerd of de arbeidsmarkttoelage door schoolbesturen op de voorgeschreven wijze wordt geboekt. Uit een analyse van deze gegevens (tot en met juli 2022) blijkt dat voor 3% van de vestigingen die de arbeidsmarkttoelage ontvangen nog geen boeking is gedaan op de looncode. Voor 8% van de vestigingen is minder dan 25% van het ontvangen bedrag geboekt.

is door de coronapandemie of dat dit al langer speelde. Voor de betrokkenen doet dit er ook minder toe: elke vertraging die wordt ingehaald, is er één.

Positief effect op leergroei - In het po en vo zien de onderzoekers een positief effect op de leergroei van leerlingen. Die is gedeeltelijk te danken aan de inhaalprogramma's: de deelnemers laten in beide sectoren meer leergroei zien dan andere leerlingen. Naast cognitieve prestaties richten de programma's zich ook op het welbevinden van leerlingen. Hoewel hier in veel programma's aandacht aan is besteed, zagen de onderzoekers geen duidelijk effect op de sociaal-emotionele vaardigheden of het welzijn van leerlingen.

Kleine groepen, competente begeleiders, coherentie met de reguliere lessen, motivatie en aansluiting bij het rooster van leerlingen: het zijn factoren die een positieve invloed hebben op de effectiviteit van een inhaalprogramma. Ook zijn vakinhoudelijke/-specifieke interventies in de regel effectiever dan algemene interventies, bijvoorbeeld gericht op studievaardigheden.

4.4 Subsidierегeling Heterogene brugklassen

Ook de subsidierегeling 'Heterogene brugklassen' helpt met het herstel en de ontwikkeling van het onderwijs tijdens en na de coronapandemie. De subsidierегeling stimuleert middelbare scholen om hun brugklassen zo in te richten, dat leerlingen met verschillende basis-schooladviezen bij elkaar in de klas komen. In heterogene brugklassen ('brede brugklassen') zitten leerlingen van twee of meerdere schoolsoorten of leerwegen bij elkaar. Zo krijgen ze meer tijd om op het best passende onderwijsniveau te komen.

De subsidie kan worden gebruikt voor het formuleren van beleid, het opstellen van een plan en het nemen van maatregelen voor de *introdactie* van een of meerdere heterogene brugklassen, de *verlenging* van een of meerdere bestaande heterogene brugklassen tot twee of drie leerjaren, de *verbreding* van een of meerdere bestaande heterogene brugklassen met een extra schoolsoort of leerweg of de *doorontwikkeling* en verbetering van een of meerdere bestaande heterogene brugklassen. In 2022 is daar 102 miljoen euro voor beschikbaar.

In eerste twee aanvraagtijdvakken 651 aanvragen toegekend - Scholen die de regeling aanvragen, moeten vanaf het schooljaar 2023/2024 een groter of beter aanbod aan heterogene brugklassen hebben. Daarom kan op dit moment alleen nog inzichtelijk gemaakt worden waarvoor subsidie is aangevraagd en wat de beoogde resultaten zijn.

Er zijn in de eerste twee aanvraagtijdvakken 651 aanvragen toegekend. De beoordeling van de laatste 43 aanvragen uit het derde aanvraagtijdvak loopt op dit moment nog. Bij de eerste 651 aanvragen:

- is in 155 gevallen sprake van de introductie van (nieuwe) heterogene brugklassen
- wordt in 215 gevallen de duur van bestaande heterogene brugklassen verlengd tot twee of drie jaar
- worden in 88 gevallen aan bestaande heterogene brugklassen één of meer leerwegen of schoolsoorten toegevoegd en
- worden in 551 gevallen bestaande heterogene brugklassen doorontwikkeld en verbeterd.³⁰

Op de website van DUS-1 vindt u meer informatie over deze aanvragen.³¹

4.5 Capaciteitentesten

Met de subsidierегeling 'Capaciteitentesten 2021-2023' kunnen vo-scholen subsidie aanvragen voor capaciteitentesten voor leerlingen in de leerjaren 1 en 2. De testen geven inzicht in de potentie van de leerling, wat bijdraagt aan de selectie naar het best passende onderwijsniveau.

Twee aanvraagrondes in 2022 - Er zijn in 2022 twee aanvraagrondes geweest, met een totaalbudget van 10 miljoen euro. De eerste aanvraagperiode liep van 15 januari tot en met 15 februari 2022. In deze ronde zijn 254 aanvragen ingediend. De tweede aanvraagronde liep tussen 6 september en 4 oktober 2022. In deze ronde zijn 51 aanvragen ingediend. In 2023 kunnen scholen nog éénmaal subsidie aanvragen voor de inkoop en afname van capaciteitentesten. Vanaf het schooljaar 2022/2023 wordt de regeling, in samenhang met de subsidierегeling 'Heterogene brugklassen', geëvalueerd.

4.6 Thuiszitters

Wel in Ontwikkeling - Binnen het NP Onderwijs is specifiek aandacht voor thuiszitters. Dit gebeurt via het project *Wel in Ontwikkeling* (WIO). WIO heeft als doel een nieuwe beweging te creëren voor kinderen die niet op school staan ingeschreven en waar situaties zijn vastgelopen of in een situatie zitten waarin zij zich onvoldoende kunnen ontwikkelen.

Proces in drie fases - WIO bestaat uit 3 fases. Eerst werd uitgegaan van een fasering op basis van het aantal jeugdzorgregio's: een pilotfase in 3 regio's, een uitrolfase in een groter aantal regio's en een nog grotere uitrol naar het totale aantal van 42 regio's. In de pilotfase bleek dat dit moest worden losgelaten. Er zijn namelijk meerdere samenwerkingsverbanden per jeugdzorgregio én diverse samenwerkingsverbanden werken in meerdere jeugdzorgregio's. Dat zorgt voor praktische problemen. Een projectfasering op basis van samenwerkingsverbanden is daardoor logischer: er wordt daarom niet langer uitgegaan van 42 regio's, maar van maximaal 151 samenwerkingsverbanden.

44 samenwerkingsverbanden aan de slag - In de periode oktober 2021 tot aan de zomervakantie van 2022 zijn fase 1 en een deel van fase 2 uitgevoerd. In deze periode zijn 3 pilotregio's gestart met WIO en het oppakken van casuïstiek. Dit is uitgebreid naar 44 samenwerkingsverbanden. Ook zijn er 16 werkateliers begeleid met zo'n 200 verschillende deelnemers en is een start gemaakt met de eerste vragen van kinderen. Bij de eerste 4 samenwerkingsverbanden (Rotterdam, Zuid-Kennemerland, Emmen/Borger-Odoorn en Tilburg) hebben bijeenkomsten plaatsgevonden met interviews en casuï-

stiek. Conform het projectplan zijn er per samenwerkingsverband 5 kinderen/ouders benaderd voor deelname aan het project. De vragen van deze kinderen/ouders (20 in totaal) zijn in het project verder opgepakt. De regio's zijn vervolgens zelf verder aan de slag gegaan. Waar nodig ondersteunt WIO hen bij vraagstukken.

Werkzame elementen in beeld - Er is veel animo om deel te nemen aan WIO. Ook de eerste signalen in de samenwerkingsverbanden zijn overwegend positief: door te focussen op wat werkt en een netwerk in de regio op te bouwen, is een manier van kijken en werken ontwikkeld die veel energie geeft. Deze manier van werken is volgens de deelnemers niet alleen behulpzaam in het contact met ouders en kinderen, maar ook in het contact met professionals.

103 ingediende plannen - Waar fase 1 en 2 zich richtten op enkele samenwerkingsverbanden, zijn in fase 3 alle samenwerkingsverbanden via een subsidierегeling aangeschreven. In totaal hebben 103 samenwerkingsverbanden een plan ingediend, waarmee ze via een directe aanpak de doelgroep willen bereiken en/of met een indirecte aanpak op zoek gaan naar de best passende methodiek in de regio.

5 Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen

5.1 Kennis ontwikkelen en borgen

Toelichting – Eén van de bouwstenen van het NP Onderwijs is de inzet op *evidence-based* werken. Scholen kiezen uit een menukaart interventies die eerder effectief bleken voor het realiseren van leerwinst bij leerlingen. Ook wordt tijdens het NP Onderwijs kennis opgedaan over de effectiviteit van interventies en wordt er via de Kenniscommunity gewerkt aan duurzame kennisontwikkeling en versterking van de kennisinfrastructuur. Het NP Onderwijs biedt scholen daarmee ook de kans om van én met elkaar te leren.

Dit hoofdstuk – In dit hoofdstuk gaan we in op de meest actuele informatie over de (doorontwikkeling van de) menukaart, de Kenniscommunity en de effectmeting 'Kansrijke interventies'.

5.2 Doorontwikkeling menukaart

Voor de uitvoering van het NP Onderwijs kiezen scholen interventies op basis van een menukaart.³² Op de website [Onderwijskennis.nl](https://onderwijskennis.nl) zijn themapagina's te vinden over de interventies op de menukaart. Er is voor elke categorie interventies een pagina beschikbaar. Deze pagina's geven een overzicht van wat op basis van internationaal en Nederlands onderzoek bekend is over de betreffende interventies. Ook zijn er handreikingen en praktijkvoorbeelden te vinden.

Menukaart wordt goed gebruikt – In de tweede voortgangsrapportage concludeerden we dat de menukaart door scholen goed wordt benut en positief wordt gewaardeerd. Uit verdiepende casestudies die recent zijn uitgevoerd, blijkt eveneens dat de menukaart goed wordt gebruikt en dat scholen tevreden zijn over de menukaart. De menukaart biedt volgens de gesproken schoolleiders ook voldoende ruimte om interventies te kiezen die aansluiten bij de behoeftes van de school. Zo verwoordt

een schoolleider in het so: "De menukaart is goed. Je krijgt veel geld. De menukaart geeft richting aan waar het geld voor is bedoeld. Alles waarvan ik vind dat het past bij het wegwerken van vertragingen stond er overigens ook in."

Menukaart wordt aangepast – Hoewel de menukaart positief wordt beoordeeld, is het nodig om de interventies en de informatie op [Onderwijskennis.nl](https://onderwijskennis.nl) aan te vullen met informatie voor het gespecialiseerd onderwijs en het beroepsgerichte en praktijkgerichte onderwijs dat wordt gegeven op scholen voor regulier onderwijs (vmbo en praktijkgericht onderwijs). Op dit moment ontbreekt deze kennis nog. Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) inventariseert daarom aan welke informatie en handvatten bij deze doelgroep behoefte is. Op basis van gesprekken met onderwijsprofessionals maakt het NRO in de loop van het najaar aanvullende themapagina's.

Leerlingen en leraren leren van interventie NP Onderwijs

De Heemgaard in Apeldoorn is sinds de coronapandemie succesvol aan de slag met zelfregulerend leren. Een interventie die mede dankzij de menukaart van het NP Onderwijs volop wordt ingezet door zowel leerlingen als leraren.

Zoektocht naar draagkracht

Nelleke Kuipers, teamleider en muziekdocent, en haar collega's speelden al langer met het idee om aan de slag te gaan met zelfregulerend leren. 'Alleen ontbrak het nog aan draagkracht', vertelt Nelleke. 'Tot corona om de hoek kwam kijken en ook de menukaart van het NP Onderwijs. Toen we zelfregulerend leren als tweede op de menukaart zagen staan, zeiden we: kijk dit riepen wij al!' Ook het 'evidence based' werken vanuit de menukaart gaf voor veel collega's de doorslag. 'Ze zagen het nut en de noodzaak van zelfregulerend leren en motiveren. Met het NP Onderwijs kregen we geld om mensen te zoeken, om projectleiders te vinden, een kernteam en een klankbordgroep te vormen plus een externe expert die ons kon adviseren.'

De roep om competent te worden

De resultaten die Nelleke op dit moment ziet door het stimuleren van zelfregulerend leren zijn boven verwachting. Van leerlingen die in de aula met overhoorkaartjes leren tot aan leraren die hun vakinhoudelijke les verrijken met procesvragen als 'Hoe heb je dat geleerd?'. 'Maar we zijn er nog niet... de roep om competent te worden bij de leraren is er echt. Iedereen denkt graag mee over de vraag: hoe krijg ik zelfregulerend leren de klas in? Op dit moment zijn we op zoek naar scholing op het gebied van zelfregulerend leren zodat we per sectie iemand expert kunnen maken. Zo kunnen collega's van elkaar leren.'

Motivatie meetbaar maken

Om effecten meetbaar te maken, werkt de school met een projectkaart die aansluit op de visie van de school. In de projectkaart staan de aanleiding, het doel en kaders van het project. Het projectteam neemt iedereen in de organisatie mee om te blijven monitoren. 'We komen bijvoorbeeld regelmatig samen met de klankbordgroep. Dan wordt de projectkaart er ook bij gepakt. Ook interviews met collega's en de opbrengsten daarvan worden hier besproken.'

Ook kijkt het team naar cijfers. 'Dat doen we wel op kleiner niveau, het gaat om 17 leerlingen. We kijken hoe het komt dat een leerling een bepaald cijfer heeft gehaald en wat ze nog extra kunnen doen. Dat is heel interessant om vast te leggen.' Ten slotte maken ze ook motivatie meetbaar. 'Er zijn gelukkig wetenschappelijk onderbouwde vragenlijsten die je aan kan passen en hiervoor kunt inzetten.'

Lees het hele praktijkverhaal op: www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2022/11/01/de-heemgaard

5.3 Kenniscommunity

Wetenschappelijke kennis en leren van elkaar -

De Kenniscommunity maakt het voor scholen mogelijk om in netwerken ervaringen en praktijkkennis te delen, bijvoorbeeld over de implementatie van interventies uit de menukaart. Dit deel van de Kenniscommunity wordt gezamenlijk vormgegeven door de projectgroep van de Kenniscommunity: PO-Raad, VO-raad, AVS, Lerarencollectief, Platforms VVVO, Sectorraad Praktijkonderwijs, Stichting Platforms vmbo, Sectorraad Gespecialiseerd onderwijs, AOb, CNV, FvOv en het ministerie van OCW. De activiteiten van deze organisaties vindt u op kennis.nponderwijs.nl.

Welbevinden centraal - De afgelopen periode is hard gewerkt om de negatieve effecten van de pandemie zoveel mogelijk te herstellen. Het welbevinden van leerlingen en schoolteams is daarbij een belangrijk thema. Vrijwel alle scholen zetten NP Onderwijsmiddelen in voor interventies gericht op welbevinden en het kennisplein over dit thema telt al meer dan 20.000 bezoekers. De projectgroep van de Kenniscommunity heeft daarom diverse activiteiten over dit thema ontwikkeld. Deze activiteiten lopen door in 2023.

Tutorials over welbevinden - Over welbevinden zijn onder redactie van onderwijsonderzoeker en -pedagoog Pedro De Bruyckere 15 tutorials samengesteld. In deze tutorials delen inhoudelijke experts hun kennis. De tutorials zijn bedoeld om te prikkelen en een eerste beeld te krijgen van het thema. Dit werkt drempelverlagend om met collega's in gesprek te gaan over het thema. De tutorials zijn inmiddels door duizenden bezoekers bekeken.

In vervolg op de tutorials en de Avond van de Leraar wil de projectgroep samen met de Coalitie Welbevinden laagdrempelige, regionale bijeenkomsten organiseren. Tijdens deze bijeenkomsten wordt, na de introductie van een subthema, door leraren het gesprek gevoerd. Van deze bijeenkomsten worden vervolgens videoportretten gemaakt.

Schoolleiders en welbevinden - Door de Kenniscommunity zijn ook bewezen leiderschapspraktijken over het thema welbevinden in kaart gebracht. Het gaat om het welbevinden van de (school)leider zelf, maar ook om het welbevinden van teamleden. Over deze bewezen leiderschapspraktijken wordt een whitepaper samengesteld, dat begin 2023 beschikbaar is.

Ook is een peiling uitgezet om te verkennen welke factoren invloed hebben op het welbevinden van schoolleiders. Hiervoor is gebruik gemaakt van de *Erasmus Happiness Economics Research Organisation* (EHERO). Bijna 1.000 schoolleiders hebben aan deze peiling meegewerkt. Twee thema's benoemden zij frequent: 'dienend leiderschap vanuit bestuurder naar schoolleider' en 'focus op ontwikkeling en groei'. Dit zijn belangrijke voorspellende factoren voor het welbevinden van schoolleiders. De resultaten van het onderzoek worden gekoppeld aan bewezen succesfactoren en goede voorbeelden in Nederland. De resultaten worden begin 2023 met de sector gedeeld.

Webinars voor schoolbesturen - Ook voor schoolbesturen zijn enkele webinars over het thema welbevinden georganiseerd. Een van de webinars betrof een college van Steven Pont, ontwikkelingspsycholoog en systeemtherapeut. Dit webinar is door 2.300 mensen teruggekeken.

In april 2022 is het Leernetwerk Welbevinden gestart met 32 deelnemers van 16 vo-scholen. De eerste inhoudelijke bijeenkomst heeft op 2 juni plaatsgevonden. Centraal stond de verhouding tussen leerlingen, ouders en school. Op donderdag 29 september was een tweede inhoudelijke bijeenkomst met als thema 'groepsdynamiek'.

Welbevinden in het gespecialiseerd onderwijs - Tot op heden is weinig wetenschappelijke kennis beschikbaar over interventies in het gespecialiseerd onderwijs. Het streven is daarom om minimaal 10 interventies over dit thema te beschrijven. Waar mogelijk, wordt ook een relatie gelegd met wetenschappelijke onderbouwing. Ook worden vijf filmpjes gemaakt over de toepassing van interventies in de praktijk.

Professionele dialoog - Naast activiteiten rond het thema welbevinden, zijn dialoogsessies georganiseerd om de positie van de leraar in de kennisinfrastructuur te versterken. De ontwikkeling van praktijkkennis voor onderwijsprofessionals staat hierin centraal. Hiervoor is een werkgroep aangesteld van leraren en lerarenopleiders. Zij verkennen op dit moment verschillende methoden om de professionele dialoog zichtbaar te maken voor andere onderwijsprofessionals (bijvoorbeeld door podcasts en opnames op scholen). De werkgroep wil begin 2023 een eerste product opleveren. De Kenniscommunity wil hiermee de professionele dialoog tussen leraren stimuleren.

5.4 Effectmeting Kansrijke Interventies

Programma Effectmeting Kansrijke Interventies -

De variatie aan interventies die scholen in het kader van het NP Onderwijs kiezen is groot. Ook kiezen scholen vaak voor meerdere interventies naast elkaar. Dit maakt het lastig om de effecten van interventies in beeld te brengen. Daarom wordt binnen het programma Effectmeting Kansrijke Interventies³³ met aselece toewijzing van interventies aan interventie- en controlegroepen onderzocht wat de effectiviteit is van een aantal veelbelovende interventies. Het programma is vormgegeven naar voorbeeld van de *Education Endowment Foundation*³⁴ in Engeland, waar in de afgelopen jaren al tientallen kansrijke interventies zijn geselecteerd en onafhankelijk op hun effectiviteit zijn onderzocht. Het is de bedoeling dat dit programma nieuwe, overtuigende kennis oplevert over wat wel en niet werkt bij het terugdringen van leervertragingen.

Fase van werving scholen voor deelname aan 13 kansrijke interventies bereikt - In de eerste en tweede fase van het onderzoek zijn door middel van een prijsvraag dertien interventies geselecteerd en gekoppeld aan een

onderzoeksteam. Dit zijn interventies gericht op het verminderen van leervertragingen bij taal en rekenen, interventies gericht op het verbeteren van het welbevinden van leerlingen, het gedrag van leerlingen en het pedagogisch klimaat in de klas. De doelgroep van de interventies loopt uiteen van kleuters tot bovenbouwleerlingen in het vo. Op dit moment worden scholen geworven om deel te nemen aan het onderzoek. Scholen kunnen ook zelf hun interesse kenbaar maken via de website van het NRO.³⁵ De interventies worden in het schooljaar 2023/2024 geïmplementeerd, en tegelijkertijd evalueren de onderzoekers de effectiviteit van de interventies. De effectevaluatie loopt tot september 2025. Het programma is eerder al gestart met een tweejarige pilot, waarmee het effect van *High Dosage Tutoring* op vier vo-scholen wordt onderzocht.

Pilots voor vmbo, praktijkonderwijs en gespecialiseerd onderwijs - Naast het bovenstaande onderzoek is een half jaar geleden besloten om in het vmbo, het praktijkonderwijs en het gespecialiseerd onderwijs te starten met een pilot. Deze pilot vindt plaats ter voorbereiding op een latere effectevaluatie van kansrijke interventies in deze sectoren. Via een prijsvraag zullen vier kansrijke interventies worden geselecteerd. In het najaar start het NRO met de verkenning van deze pilot.

Bijlage: voortgang indicatoren nationaal programma onderwijs

RESULTAATINDICATOREN		
INDICATOR	DOEL	STAND VAN ZAKEN
Leerprestaties	Herstel leerprestaties: de leerprestaties van leerlingen voor taal en rekenen-wiskunde zijn zo snel mogelijk, maar in ieder geval aan het einde van de looptijd van het NP Onderwijs (zomer 2025) weer op het peil van voor de coronapandemie.	<p>PO De analyse van lvs-data laat een wisselend beeld zien. We zien een positieve ontwikkeling bij begrijpend lezen: de vertraging in de leergroei bij begrijpend lezen is vanaf midden schooljaar 2021/2022 gemiddeld gezien ingehaald. Bij spelling en rekenen-wiskunde zien we over het algemeen dat de vertragingen ten opzichte van de meting vorig jaar verder zijn toegenomen.</p> <p>Onderbouw VO De analyse van lvs-data laat een wisselend beeld zien: per leerjaar, schoolniveau en vaardigheid zijn de verschillen aanzienlijk. Over het algemeen zien we positieve ontwikkelingen bij Engels (woordenschat en lezen), maar bij Nederlands (woordenschat als lezen) en rekenen-wiskunde is sprake van verder oplopende vertragingen.</p>
Kansengelijkheid	Herstel kansengelijkheid: specifieke doelgroepen die door de coronapandemie een grotere leervertraging hebben opgelopen, maken een extra grote inhaalslag, zodat na afloop van het programma de afgenomen kansengelijkheid weer is hersteld.	<p>PO Bij de start van vorig schooljaar zagen we dat leerlingen met laag-opgeleide ouders gemiddeld genomen grotere vertragingen kenden dan leerlingen met gemiddeld- of hoogopgeleide ouders. Aan het einde van vorig schooljaar zijn het niet langer de leerlingen met laagopgeleide ouders die de grootste vertraging in de leergroei laten zien, maar leerlingen met hoogopgeleide ouders.</p> <p>Onderbouw VO Aan het eind van het schooljaar 2020/2021 zagen we dat de leervertragingen op het vmbo en havo over het algemeen groter waren dan op het vwo. Aan het einde van het schooljaar 2021/2022 waren er geen aanwijzingen dat bepaalde schooltypes over het geheel meer of minder vertraging kennen.</p>
Welbevinden en executieve vaardigheden	Scholen hebben aandacht voor het welbevinden, de executieve vaardigheden en de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen en nemen passende maatregelen. Deze aspecten zijn onmisbaar voor goede leerprestaties.	<p>Het overgrote deel van de scholen neemt maatregelen op het vlak van welbevinden en executieve vaardigheden. Op het vlak van welbevinden neemt een meerderheid van de schoolleiders een positief effect van de interventies waar.</p> <p>Desondanks maakten schoolleiders zich begin dit schooljaar nog steeds relatief veel zorgen over het welbevinden van hun leerlingen. Dit zien we vooral in het vo en iets minder vaak in het po. Schoolleiders uiten ook vaak hun zorgen over de executieve vaardigheden van leerlingen, al zijn die zorgen wel wat minder groot bij de start van dit schooljaar.</p>

PROCESINDICATOREN	
INDICATOR	STAND VAN ZAKEN
Toepassing menukaart door scholen	Vrijwel alle scholen gebruiken de menukaart met de bijbehorende praktijkkaarten. Ook het stappenplan voor het uitvoeren van de schoolscan wordt veelvuldig gebruikt. Schoolleiders zijn overwegend positief over deze hulpmiddelen. Ook uit verdiepende casestudies blijkt dat de menukaart door scholen goed wordt gebruikt en dat scholen tevreden zijn over de menukaart. Er zijn wel signalen dat scholen de (categorieën uit de) menukaart soms ruim interpreteren.
Betrokkenheid team bij planvorming	Op nagenoeg 100% van de scholen is het team betrokken bij de keuze voor interventies uit de menukaart. Het team is met name gevraagd om mee te denken en te adviseren over de interventies. In alle drie de sectoren is een ruime meerderheid van het personeel tevreden over de manier waarop de school de voorbereiding van het NP Onderwijs heeft ingericht. Het schoolprogramma voor het schooljaar 2021/2022 is op bijna 100% van de scholen geëvalueerd.
Instemming MR op schoolprogramma	Uit de verantwoording over 2021 blijkt dat op 96% van de scholen de MR heeft ingestemd met het schoolprogramma voor 2021/2022. De instemming van de MR voor het schoolprogramma voor 2022/2023 liep begin dit schooljaar uiteen van bijna 78% in het vo tot 86% in het po. We hebben de verwachting, op basis van de reactie van schoolleiders, dat op dit moment praktisch alle medezeggenschapsraden instemming hebben gegeven of dat dit binnen afzienbare tijd aan hen wordt gevraagd.
Besteding middelen op schoolniveau en binnen de looptijd van het programma	Scholen hebben een groot deel van de middelen die zij gedurende het schooljaar 2021/2022 hebben ontvangen ingezet voor interventies uit de menukaart. Op basis van een inschatting die door schoolleiders begin dit jaar is gemaakt en de verantwoording over het jaar 2021, is de inschatting dat in het schooljaar 2021/2022 pakweg €1,5 miljard van de €2,1 miljard die zij afgelopen schooljaar hebben ontvangen is uitgegeven. Scholen kunnen de middelen die zij nog niet besteed hebben tijdelijk opnemen in de bestemmingsreserve. Deze middelen kunnen zij, samen met de middelen die zij in het schooljaar 2022/2023 ontvangen (ca. €2,1 miljard), tot het einde van het programma besteden aan interventies uit de menukaart. Scholen hebben in de schooljaren 2022/2023, 2023/2024 en 2024/2025 dus nog ca. €2,7 miljard om uit te geven. Uit de tweede voortgangsrapportage bleek dat zo'n 50% van de besturen de middelen op schoolniveau uitgeeft. Bij de andere helft van de besturen wordt gemiddeld zo'n 14% van de middelen bovenschols uitgegeven aan interventies van de menukaart.
Ondersteuning van scholen door OCW	OCW biedt scholen op verschillende manieren ondersteuning bij de uitvoering van het programma. Voorbeelden zijn webinars, de helpdesk en ondersteuningstrajecten. Scholen weten deze hulpmiddelen goed te vinden. In het schooljaar 2021/2022 zijn er bijvoorbeeld 1.052 meldingen door de helpdesk afgehandeld. Daarnaast zijn er voor scholen met een zwaardere ondersteuningsbehoefte 31 trajecten gestart, waarvan 21 trajecten inmiddels zijn afgerond. De tevredenheid onder scholen is hoog: gemiddeld beoordelen scholen het traject met een 9,1.

Deel 2

Middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en onderzoek

Inhoudsopgave

1 Inleiding	55
2 Een jaar NP Onderwijs: waar staan we?	56
2.1 De bestedingen zijn in 2022 op stoom	56
2.2 Voortgang en aandachtspunten per thema	57
2.3 Studenten in mbo en ho	59
2.4 Personeel op de instellingen	61
2.5 Betrokkenheid van de medezeggenschap	64
2.6 Jaarverslagen 2021	64
3 Soepele in- en doorstroom van studenten en studievertraging	66
3.1 Inspanningen op in- en doorstroom zijn van belang	67
3.2 Een goede start voor de student	68
4 Studentenwelzijn	69
4.1 Inzet mbo-instellingen op studentenwelzijn	69
4.2 Inzet ho-instellingen op studentenwelzijn	71
5 Stages en leerwerkplekken	72
5.1 Stagetekorten	72
5.2 Besteding van de middelen op het thema stages en leerwerkplekken	74
5.3 Subsidieregeling Praktijkleren	74
6 Specifieke thema's	75
6.1 Lerarenopleidingen	75
6.2 Coschappen en medische stages	75
6.3 Inzet mbo-instellingen op de Aanpak Jeugdwerkloosheid	76
6.4 Uitvoering van het bestuursakkoord onderzoek	77
7 Kenniscreatie en kennisverspreiding	80
7.1 Bijeenkomsten om kennis te delen	80
7.2 Online platforms voor kennisdeling en kennisontwikkeling	80
7.3 Lerende netwerken en regionaal kennis ontwikkelen	81
7.4 Verdiepende onderzoeksagenda voor het NP Onderwijs	81

1 Inleiding

Halverwege maart 2020 werden de onderwijsinstellingen voor het eerst geconfronteerd met een lockdown en andere beperkende maatregelen. Ze stelden alles in het werk om de effecten hiervan op hun studenten zo beperkt mogelijk te houden. Om te werken aan herstel na corona stelde het vorige kabinet € 2,7 miljard beschikbaar voor het mbo en hoger onderwijs. Het NP Onderwijs kreeg vorm. Een belangrijk deel van dit budget is ingezet voor de halvering van het studie- en collegegeld voor het studiejaar 2021/2022 (€ 1,1 miljard). De overige middelen kwamen voor de periode 2021-2023 beschikbaar als specifieke subsidies en de 'corona-enveloppe': budget voor extra ondersteuning van studenten bij studievoortgang, stages en hun mentale welzijn.

Tijdens de looptijd van het programma wordt twee maal per jaar een voortgangsrapportage gemaakt. De eerste gemeenschappelijke rapportage (najaar 2021) stond in het teken van de plannen die de instellingen hadden gemaakt. De tweede voortgangsrapportage (voorjaar 2022) stond vooral stil bij de fase van 'woord' (plan) naar 'daad' (acties) in mbo en ho. Toen werd duidelijk dat de instellingen een goede start hadden gemaakt, maar dat de gevolgen van de coronacrisis hardnekkig zijn. Voornamelijk op het gebied van studentenwelzijn en voor studenten in een kwetsbare positie. Deze rapportage bevestigt dat opnieuw.

De resultaten van een aantal recente onderzoeken geven een integraal beeld van hoe gaat met onze studenten, de acties die de instellingen hebben ingezet en hoe zij hun budget hebben besteed. Dat zijn onder meer de *implementatiemonitor* en de *macromonitor*. De *implementatiemonitor* geeft op basis van een steekproef inzicht in de maatregelen die instellingen nemen om studievoortgang en welzijn van studenten te bevorderen. Ook zijn stakeholders als studenten, docenten en onderzoekers bevraagd naar hun ervaringen met de uitvoering van het programma. De *macromonitor* richt zich op de mogelijke effecten van het NP Onderwijs. Met kwantitatieve analyses brengt deze monitor de ontwikkelingen op het terrein van studievoortgang, welzijn en stages in kaart. De jaarverslagen over 2021 zijn een derde bron. Incidenteel zijn ook nog andere bronnen betrokken bij de monitoring van het programma, bijvoorbeeld als het gaat over stages, leerwerkplekken en jeugdwerkloosheid.

Hoofdstuk 2 van de rapportage geeft een overkoepelend beeld op hoofdlijnen van de uitvoering van het NP Onderwijs. Met aandacht voor de opgestarte acties, de keuzes die instellingen maken en de obstakels die zij tegenkomen. De hoofdstukken 3 tot en met 5 gaan over de thema's studievertraging, studentenwelzijn en stages. Hoofdstuk 6 zoomt in op de specifieke bestedingsthema's die in de bestuursakkoorden zijn opgenomen. Tenslotte komt in hoofdstuk 7 kenniscreatie en kennisverspreiding naar aanleiding van het NP Onderwijs aan bod.

Hoe hebben onderwijsinstellingen vorm gegeven aan hun bestedingen? Geleerde kaders in deze voortgangsrapportage lichten korte praktijkvoorbeelden uit. Uitgebreidere verhalen en video's staan op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho

2 Een jaar NP Onderwijs: waar staan we?

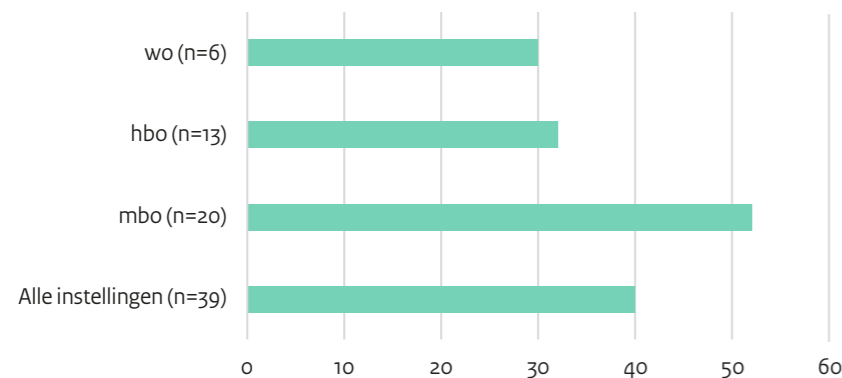
2.1 De bestedingen zijn in 2022 op stoom

Het personeel in de onderwijsinstellingen is hard aan het werk om studenten verder te helpen in hun ontwikkeling met inzet van de NP Onderwijsgelden. Alle sectoren - mbo, hbo en wo - hebben in de eerste helft van 2022 een aanzienlijk deel van de middelen aangewend. Daarnaast staat er nog een deel klaar voor de tweede helft van 2022 en voor 2023. De instellingen zijn dus goed op weg met de uitvoering van het NP Onderwijs. Maar er zijn ook aandachtspunten: een flink deel van de studenten kampt

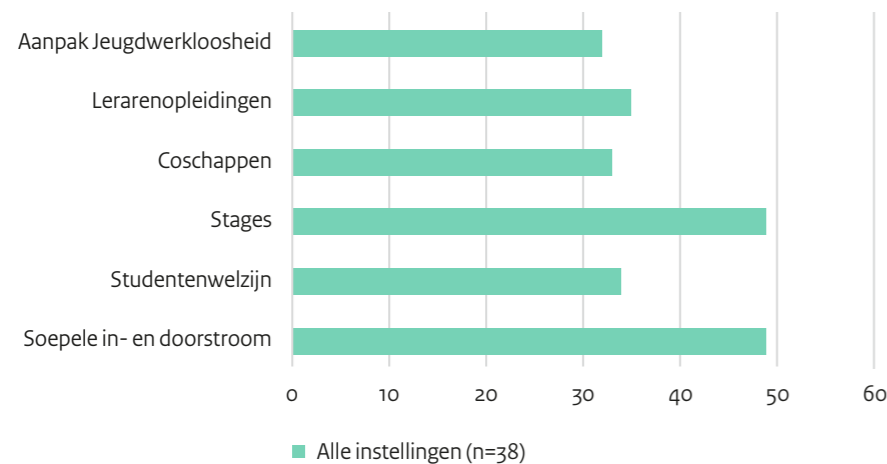
nog altijd met studievertraging en welzijnsproblemen, signaleren instellingen.

Een nadere kijk op de voortgang - De implementatiemonitor van Berenschot laat zien dat bij alle thema's de acties en daarmee de uitgaven van de instellingen uit de steekproef flink zijn toegenomen. Dit geldt ook voor de thema's waar de uitgaven bij de vorige meting achterbleven: lerarenopleidingen en coschappen. Het mbo maakte in 2021 al een vliegende start, en loopt net als bij de vorige meting voorop. Maar ook in het hbo en wo zitten de bestedingcijfers nu in de lift.

Figuur 2.1 - Realisatie (in % van totaal begroot NP Onderwijsbudget) per sector t.o.v. totale NP Onderwijsbudget

Figuur 2.2 - Realisatie op de verschillende thema's (als % van totaal voor het thema beschikbare budget) (Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II, 2022)

Op de thema's in- en doorstroom en stages zijn de bestedingen relatief het hoogst. De andere thema's liggen hierop qua bestedingen iets achter, maar zijn ook op een behoorlijk niveau. De lerarenopleidingen en coschappen springen in het oog: de bestedingen en acties op deze thema's lijken bijgetrokken ten opzichte van de vorige meting. Enige voorzichtigheid is bij de duiding van deze cijfers op zijn plaats, omdat weinig instellingen inzetten op deze thema's.

Instellingen grotendeels tevreden over voortgang - Over alle thema's rapporteren de instellingen uit de steekproef dat ze vrijwel alle acties hebben opgestart.³⁶ Een vooruitgang vergeleken met de meting van 1 januari 2022, toen ongeveer een derde van de acties nog niet gestart was.³⁷ Dit komt mede doordat het instellingen nu beter lukt om personeel te werven.³⁸ Ten tijde van de vorige meting was dit nog een punt van zorg.

Wel valt op dat bij het thema lerarenopleidingen nog relatief veel van de vijf meest gekozen acties in de opstartfase zijn, namelijk 27 procent. Bij de andere thema's ligt dit percentage een stuk lager. Dit past bij het beeld dat het thema lerarenopleidingen bij de vorige meting achterliep op de andere thema's. De steekproefinstellingen beoordelen voor de implementatiemonitor voor elk thema de voortgang van de vijf meest gekozen acties. Zij zijn hier voor de meeste thema's tevreden over, alleen bij studentenwelzijn zijn ze vaker matig tevreden over de voortgang.

2.2 Voortgang en aandachtspunten per thema

Deze paragraaf behandelt de voortgang van de verschillende thema's in vogelvlucht. De hoofdstukken 3 tot en met 6 van deze voortgangsrapportage gaan hier dieper op in.

Soepele in- en doorstroom - Studenten kampen nog vaak met studievertraging, bleek in maart uit de resultaten van de studentenpeiling.³⁹ Daarin gaf een deel van de studenten aan dat zij hier niet altijd voldoende bij geholpen worden. De JOB-monitor en de Startmonitor lieten ook zien dat studenten minder tevreden waren over de begeleiding op de opleiding dan voor de coronapandemie.⁴⁰ Hier speelt mogelijk mee dat afstandsonderwijs de begeleiding niet altijd ten goede komt.

De problemen op het gebied van studievertraging hangen onder meer samen met de start die nieuwe studenten maken in het vervolgonderwijs. Het niveau van de studenten die instromen is omlaag gegaan. De examen-cijfers dalen al een aantal jaar, en de examennormen waren de afgelopen twee jaar versoepeld. In 2020 heeft helemaal geen centraal examen plaatsgevonden. Daarbij komt dat studenten kiezen voor een hoger opleidingsniveau dan voorheen ('opstroom').

Instellingen zetten veel in op extra begeleiding om achterstanden te voorkomen. Ze organiseren bijvoorbeeld stoomcursussen of bieden onderwijs nogmaals aan, zodat de student de stof goed machtig wordt. Dit lijkt te meer nodig gezien de lagere eindexamenresultaten waarmee studenten hun vervolgopleiding zijn ingestroomd. In het mbo is na een dip in studiejaar 2019/2020 de uitval van eerstejaarsstudenten weer op precoronaniveau. Ook op het hbo neemt de uitval weer toe. Versoepelde normen voor het bindend studieadvies zijn mogelijk een oorzaak van een dip in de uitvalcijfers.⁴¹ De komende jaren moet duidelijk worden of de uitval van studenten verder zal toenemen doordat nieuwe studenten nu instromen met lagere examencijfers en verminderde sociale en cognitieve vaardigheden.

Onderwijsprofessionals geven aan dat ze een goede intake en introductie voor nieuwe studenten belangrijk vinden om uitval te voorkomen. Daar is nu naar eigen zeggen meer aandacht voor dan vóór de coronapandemie.⁴² Instellingen zetten relatief minder middelen in op een 'zachte landing' voor eerstejaarsstudenten in vergelijking met de andere acties op dit thema. Dit kan ook te maken hebben met lagere kosten voor deze acties in verhouding tot de andere acties. Wat onderwijsinstellingen doen voor een goede intake en introductie heeft als bijkomend effect dat de samenwerking tussen middelbare scholen en het mbo en ho op sommige plekken is verbeterd. Ook op het gebied van studievoorlichting zijn instellingen actief om uitval van studenten te beperken.

Studentenwelzijn en studenten in een kwetsbare positie - Het welzijn van studenten staat onder druk.⁴³ Verschillende onderzoeken laten dit zien. Na in- en doorstroom besteden instellingen dan ook de meeste NP Onderwijsmiddelen aan dit thema. Zij geven daarbij aan dat de focus steeds meer verschuift naar studentenwelzijn, waar die eerst lag op vertraging voorkomen en wegwerken.⁴⁴ Alle instellingen zetten in op versterking

van de supportstructuur om studenten extra ondersteuning te kunnen bieden, gevolgd door het versterken van de contactmomenten tussen studenten. Mbo's en in mindere mate hbo's zetten ook in op maatregelen voor specifieke doelgroepen, zoals internationale studenten of studenten met een migratieachtergrond. Wo-instellingen doen dit nauwelijks.

Vrijwel alle acties voor een beter studentenwelzijn zijn in uitvoering. Een belangrijke kanttekening is dat de instellingen de voortgang hiervan soms nog als matig beoordelen. Dit duidt erop dat instellingen mogelijk nog niet voldoende studenten kunnen helpen, of dat de studenten die wel hulp krijgen wellicht meer aandacht verdienen. We zien dit het vaakst terug bij de actie 'Proactieve benadering van kwetsbare studenten' - een vijfde van de instellingen die hiermee aan de slag ging is matig tevreden over de voortgang.

Studenten in kwetsbare positie niet altijd goed in beeld

De soms matige beoordeling past in het beeld uit de gesprekstafels over studenten in een kwetsbare positie.⁴⁵ Instellingen geven aan dat deze doelgroep niet altijd goed in beeld is. Mogelijk ziet men dus minder effect van de acties, of is het moeilijk om gericht actie te ondernemen. De toenemende en steeds complexere problematiek van studenten die instellingen terugzien is een andere mogelijke oorzaak.⁴⁶

Instellingen geven aan dat de groep die zij beoordelen als kwetsbaar steeds groter wordt. Naar eigen zeggen kunnen zij deze studenten niet altijd identificeren. Wel constateren de instellingen dat studenten in een kwetsbare positie met meerdere uitdagingen te maken hebben. Recente ontwikkelingen brengen nog extra zorgen met zich mee, denk aan hogere kosten voor levensonderhoud, de gespannen woningmarkt en de energieproblematiek. Het kan zijn dat er nu meer studenten in beeld komen die een andere aanpak nodig hebben dan hun instelling heeft opgestart.

Stages - De stagetekorten zijn voor een belangrijk deel opgelost. De economie is aangetrokken, waarmee een stage vinden voor veel studenten weer stukken makkelijker is. Dit is terug te zien in het aantal beroepspraktijkvormingsovereenkomsten in het mbo.⁴⁷ De uitdaging lijkt inmiddels meer te verschuiven naar het vasthouden van studenten op de opleiding totdat zij een diploma behalen.⁴⁸

Desalniettemin treffen instellingen nog steeds maatregelen om alle studenten naar een goede stageplek te begeleiden. Goede matching met het werkveld blijft ook in de aangetrokken arbeidsmarkt belangrijk. De middelen die zij hieraan besteden zijn vrij gelijkmatig verdeeld over de acties, alleen ondersteuning aan specifieke doelgroepen scoort iets hoger. De acties zijn bijna allemaal in de uitvoeringsfase of gaan richting afronding. Ook de tevredenheid van de instellingen over de acties is voldoende tot goed. Uit de JOB-monitor blijkt wel dat bol-studenten niet altijd tevreden zijn over de begeleiding vanuit de instelling (3,1 op schaal 1-5).⁴⁹ Dit was ook voor de coronapandemie het geval en het lijkt daarmee een structureel verbeterpunt. De inzet op extra begeleiding vanuit het NP Onderwijs kan een aanzet zijn om hier stappen in te zetten.

Coschappen en lerarenopleidingen - Studenten met een studie in de sector gezondheidszorg hebben relatief vaker studievertraging. Dat kwam naar voren uit de studentenpeiling van het NP Onderwijs in maart. Een oorzaak hiervan was het stilvallen van de reguliere zorg tijdens corona en het gebrek aan coschapplaatsen dat daarmee samenhangt. Instellingen zetten de middelen van het NP Onderwijs in om extra coschapplaatsen te realiseren. Ook extra onderwijs in de opleiding is een belangrijke actie op dit thema. De meeste activiteiten zijn in de uitvoerende fase en instellingen zijn hier ook tevreden over.

Lerarenopleidingen zetten veel in op extra begeleiding. Opleiders krijgen extra uren om studenten te ondersteunen. Dit past in het bredere beeld dat personeel werven voor de instellingen op gang is gekomen sinds de vorige meting. De andere acties voor lerarenopleidingen zijn voor een aanzienlijk deel nog in de opstartfase. De instellingen zijn over het geheel genomen tevreden over de voortgang.

Aanpak Jeugdwerkloosheid en blended learning - Met de start van het NP Onderwijs zijn de maatregelen uit de Aanpak Jeugdwerkloosheid verlengd. Binnen de aanpak is veel aandacht voor intensievere loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Alle acties lopen of zitten in de afrondingsfase. De instellingen zijn positief over de voortgang.

Naast de vastgestelde NP Onderwijsthema's was er ook ruimte om middelen daarbuiten te besteden. Het belangrijkste thema buiten de lijst dat instellingen kiezen is *blended learning*.⁵⁰ De acties rond dit thema zijn groten-

deels in uitvoering. Een paar acties bevinden zich nog in de voorbereidende fase. De instellingen beoordelen de voortgang zeer wisselend, van matig tot goed.

2.3 Studenten in mbo en ho

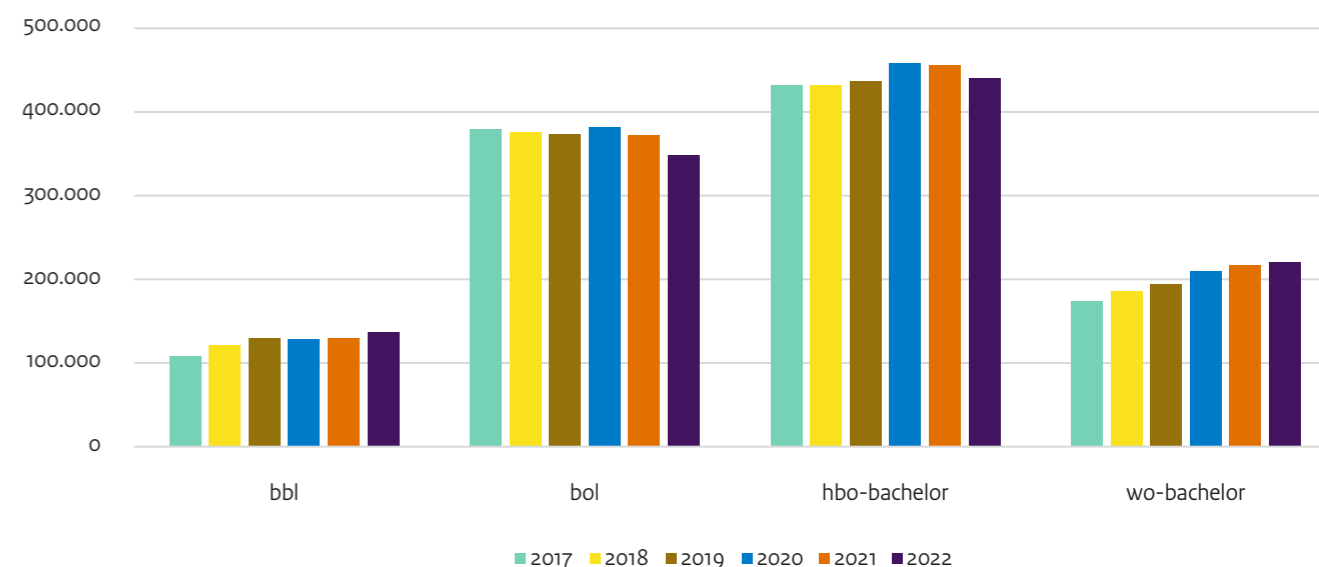
Na aanvankelijk een lichte toename in het eerste coronajaar is het aantal studenten in het mbo de laatste twee jaren flink teruggelopen. Op 1 oktober 2020 zaten er bijna 509.000 studenten in het mbo. Dit jaar zijn dat er circa 486.000. Dat blijkt uit de voorlopige 1-oktobercijfers van DUO. Vooral de hoeveelheid studenten in de beroepsopleidende leerweg (bol) is sterk gedaald (van 381.000 in 2020 naar 349.000 nu). Het aantal studenten dat een beroepsbegeleidende leerweg (bbl) volgt nam in 2020 af door corona, maar is sindsdien weer fors toege-

nomen. Bbl-studenten combineren leren met werken, in een bol-opleiding volgen studenten meer theoretisch onderwijs.

In het hoger beroepsonderwijs zien we een vergelijkbare ontwikkeling als in de bol. De uitbraak van corona leidde in 2020 tot een piek in de instroom, maar sindsdien is aantal hbo-studenten sterk gedaald. Vorig collegejaar zaten er 456.850 bachelorstudenten in het hbo. Nu zijn dat er 441.300. Deze terugval komt voor een deel doordat de instroom is gedaald en hangt daarnaast ook samen met een toename van de uitstroom.

Bij de universiteiten is het totaal aantal studenten niet wezenlijk veranderd. Het aantal bachelorstudenten is dit jaar toegenomen, maar het aantal masterstudenten is gedaald. Al met al zijn de studentenaantallen daardoor niet gewijzigd.

Figuur 2.3 - Ontwikkeling aantal studenten in mbo, hbo en wo, 2017-2022 (voorlopige cijfers 2022)
(Bron: DUO: Vervroegd 1Cijfer-bestand mbo/ho | voor hbo/wo gaat het om bachelorstudenten)

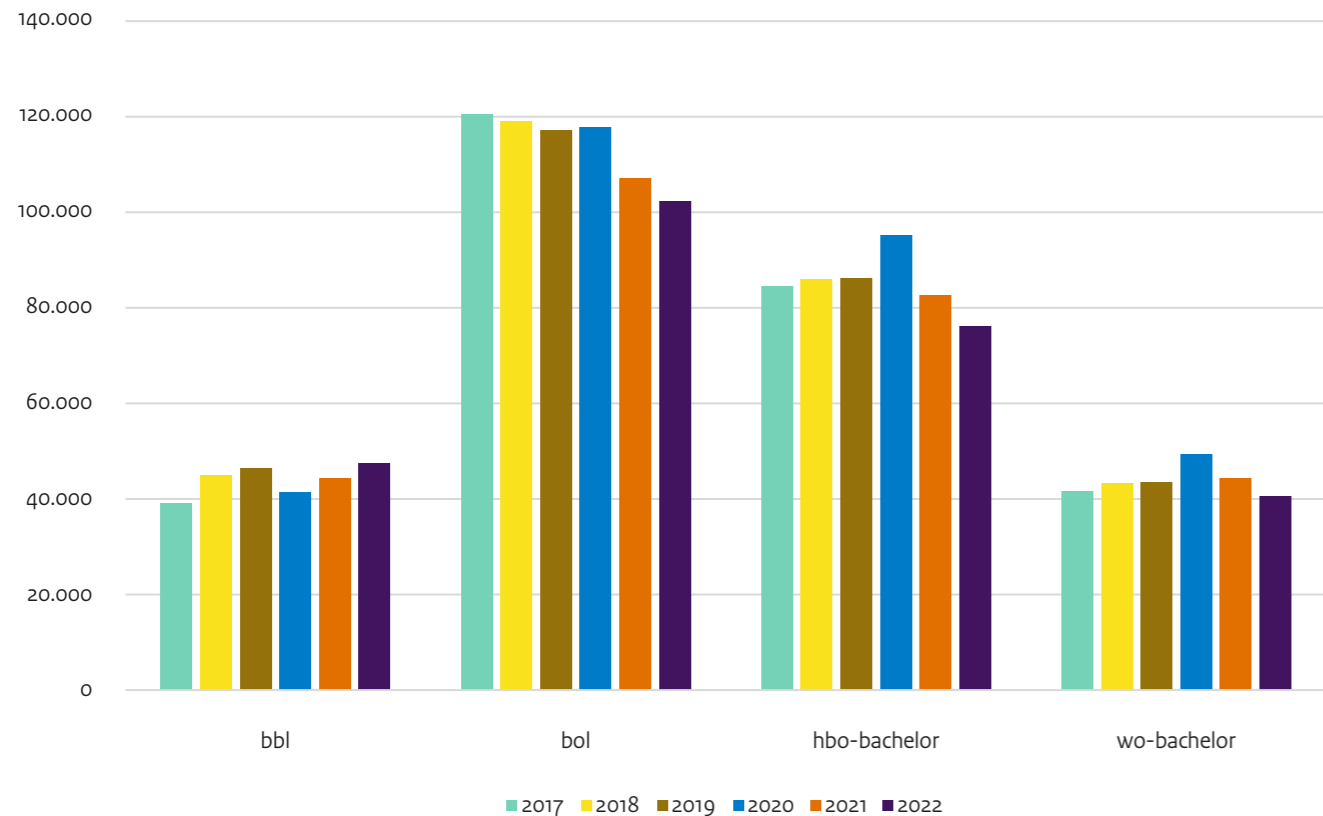
Ontwikkeling van de instroom

De daling van het aantal studenten in het mbo (bol) en hbo hangt samen met een sterk verminderde instroom en een toegenomen uitstroom. De instroom in de bol is de laatste twee jaar sterk gedaald (van 117.750 in 2020 naar 102.250 nu). Dit komt voor een deel door demografische krimp, maar hangt ook samen met de toegenomen opstroom van leerlingen van mavo naar havo.

De instroom in de bbl is, na de dip in 2020, sterk gestegen.

In het hoger onderwijs nam de instroom in 2020 flink toe, mede door (examen)maatregelen in het voortgezet onderwijs naar aanleiding van corona. Maar sindsdien is de instroom afgenomen, tot onder het niveau van voor corona (zie figuur 2.4).

Figuur 2.4 - Ontwikkeling van de instroom in mbo, hbo en wo, 2017-2022 (voorlopige cijfers 2022)
(Bron: DUO: Vervroegd 1Cijfer-bestand mbo/ho | voor hbo/wo gaat het om bachelor-studenten)

Nadere analyse laat zien dat de instroom in het mbo op alle vier de niveaus is gedaald, maar het sterkst op niveau 4. In 2020 startten bijna 85.000 mbo-studenten een mbo-4-opleiding. Dit jaar zijn dat er ongeveer 5.000 minder. De instroom van entreestudenten en studenten op niveau 2 en 3 is de afgelopen jaren ook gedaald, maar hier zien we een meer geleidelijke ontwikkeling.

Toename studentenuitval

Naast de verminderde instroom is in alle drie de sectoren te zien dat er meer studenten uitvallen. In de afgelopen twee jaar was de (ongediplomeerde) uitval relatief beperkt. Studenten bleven door corona langer in het onderwijs zitten. Dit jaar neemt voor het eerst sinds de uitbraak van corona in 2020 de uitval sterk toe. In het mbo nam de ongediplomeerde uitstroom in 2020 flink af (-13%) en lag de uitval in 2021 ook lager dan in 2019. Dit jaar groeit de ongediplomeerde uitstroom juist flink, met name op niveau 4. De totale uitstroom nam dit jaar toe van 160.000 naar 167.000 studenten (+4,4%). De ongediplomeerde uitstroom daarin steeg met circa 18 procent (van 43.000 naar 51.000 studenten) aanmerkelijk sterker.

Het hoger onderwijs toont een soortgelijke ontwikkeling (zie figuur 2.5). In 2020 en 2021 nam de uitval fors af en bleven zowel eerstejaars als ouderejaars vaker studeren. Dit jaar is de uitval, net als in het mbo, sterk gegroeid. Met name in het hbo is dat het geval. Van de eerstejaarsstudenten in het hbo viel vorig jaar ongeveer 12 procent uit. Dit jaar ligt dat aandeel met 15 procent een stuk hoger. Tegelijkertijd nam ook de uitval onder ouderejaars sterk toe (van 5,8 naar 7,9 procent). Onder wo-studenten nam de uitval ook toe, al liggen de percentages daar gemiddeld genomen wel lager dan in het hbo.

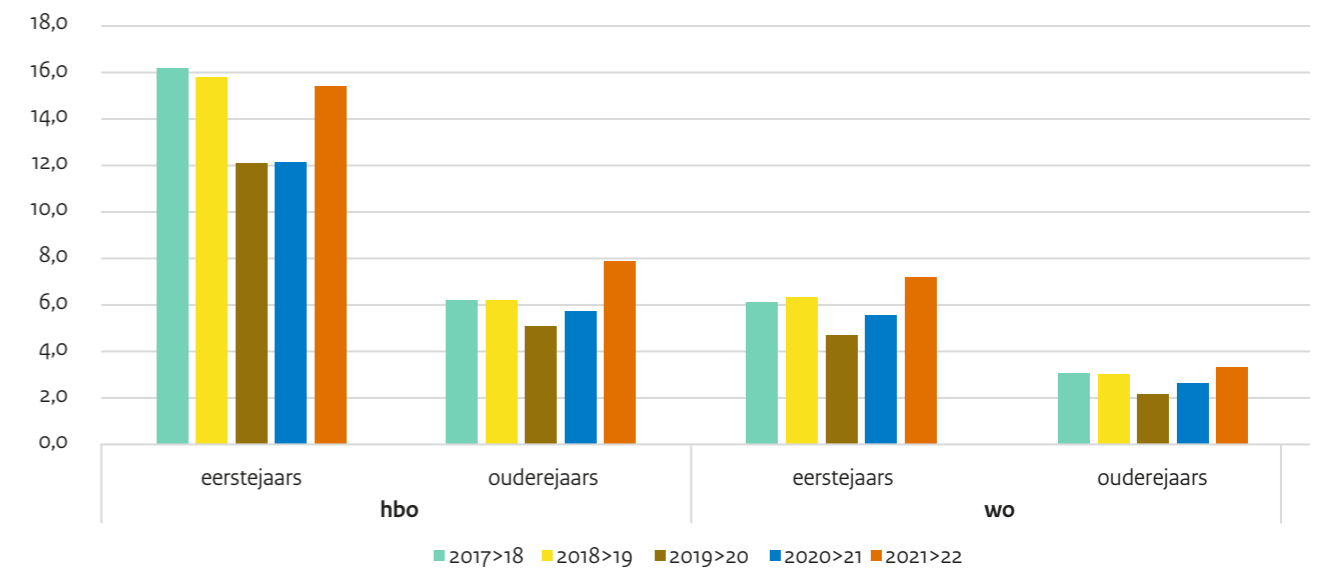
De toegenomen uitval kan meerdere oorzaken hebben. De lage motivatie van studenten speelt mogelijk een rol, net als een wereld zonder (reis)beperkingen, de kansen op de arbeidsmarkt en het vooruitzicht op terugkeer van de basisbeurs. Ook de versoepelde doorstroom (bijvoorbeeld door uitgesteld bindend studieadvies (bsa)) kan van invloed zijn; studenten vallen op een later moment in hun studie alsnog uit. Op basis van de eerste voorlopige cijfers van DUO kan nog niet worden vastgesteld welke van deze factoren het meest dominant is. Dat vereist nadere analyse. OCW zal de ontwikkelingen omtrent de toegenomen uitval aandachtig blijven volgen.

2.4 Personeel op de instellingen

Sterke groei voor personeelsformatie in mbo en ho - De maatregelen die instellingen in het kader van het NP Onderwijs nemen bestaan voor een belangrijk deel uit het aantrekken van extra personeel voor intensievere begeleiding, een sterkere zorgstructuur of extra lessen.

Uit personeelsgegevens van DUO, de Vereniging Hogescholen en Universiteiten van Nederland (UNL) blijkt dat de formatie in mbo, hbo en wo de laatste jaren is toegenomen en vooral in 2021 sterk steeg. In het mbo nam het aantal voltijdbanen in 2021 toe met 3,4 procent. In het hbo en wo was de groei nog groter, en steeg de formatie met respectievelijk 7,5 en 5 procent. Deze groei is mede het gevolg van de inzet van middelen uit het NP Onderwijs.

Figuur 2.5 - Uitvalpercentage onder eerstejaars en ouderejaars bachelorstudenten, naar type hoger onderwijs
(Bron: DUO: Vervroegd 1Cijfer-bestand ho (voorlopige cijfers))

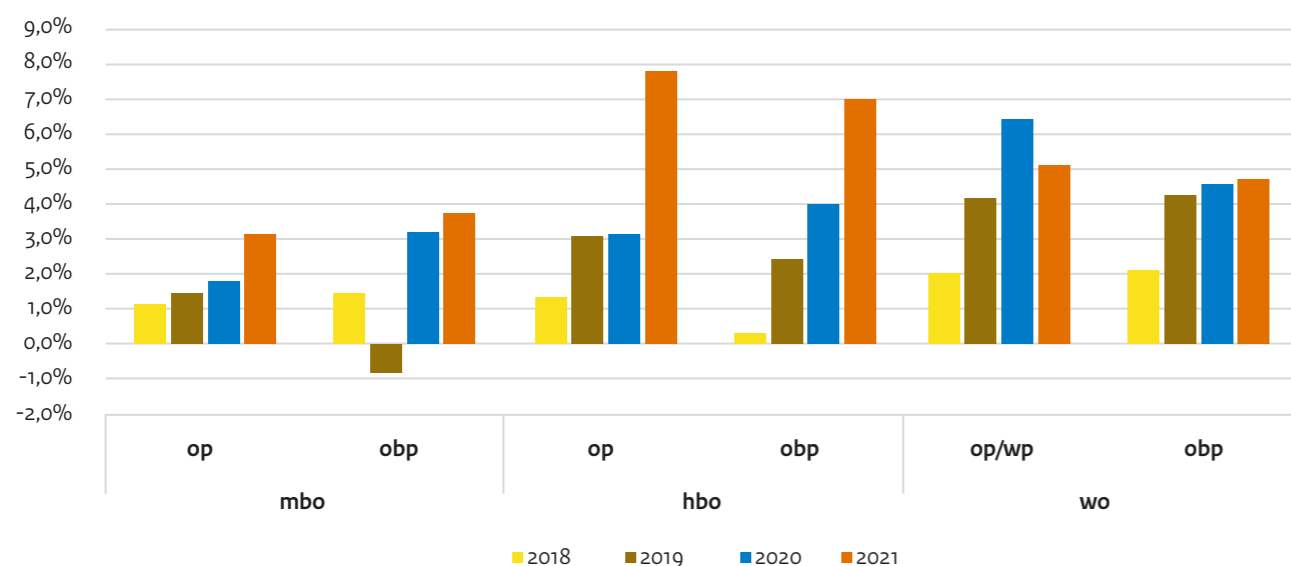
Extra personeel veelal gefinancierd uit NP Onderwijs - De instellingen die in de coronaparagraaf van hun jaarverslag laten zien hoeveel voltijdbanen aan personeel zij uit NP Onderwijsmiddelen financieren, geven aan dat deze personele bestedingen het overgrote deel van het NP Onderwijsbudget betreffen. Binnen dat budget gaat het vooral om extra inzet van onderwijzend personeel, bijvoorbeeld voor extra begeleiding, extra lessen en/of kleinere klassen. Als voorbeelden van onderwijsondersteunend personeel komen we in de jaarverslagen onder meer studietoelagen, zorgcoördinatoren en studentpsychologen tegen. Daarnaast reserveren instellingen bijvoorbeeld ook een (klein) deel van het bedrag overkoepelend voor projectmanagement en verantwoording.

De uitstroom is niet wezenlijk veranderd en ook de gemiddelde aanstellingsomvang bleef ongewijzigd. Dit wijst erop dat de extra vraag naar arbeidskrachten vooral door nieuw personeel is ingevuld.

Meer zorgpersoneel om studenten te ondersteunen - Figuur 2.6 toont de jaar-op-jaar-ontwikkeling van de formatie in mbo, hbo en wo. Daarbij valt op dat het onderwijzend personeel in het hoger onderwijs relatief sterker is toegenomen dan het ondersteunend personeel. In het mbo is het beeld wat anders, en zien we een relatief grote toename van het aantal ondersteuners in 2020 en 2021. Meer gedetailleerde formatiegegevens laten zien dat in het mbo niet alleen het aantal vakleraren en instructeurs is gegroeid, maar ook het aantal zorgmedewerkers, onderwijscoördinatoren en ondersteunende medewerkers (overig beheerspersoneel).

Uit cijfers van het ministerie van BZK blijkt dat de instroom van personeel in 2021 sterk is toegenomen.⁵¹ Dit geldt voor alle drie de sectoren (mbo, hbo en wo).

Figuur 2.6 - Jaar-op-jaar ontwikkeling van de personele formatie (fte), naar sector en functiegroep (DUO (2022), Vereniging Hogescholen (2022), UNL (2022)).⁵²

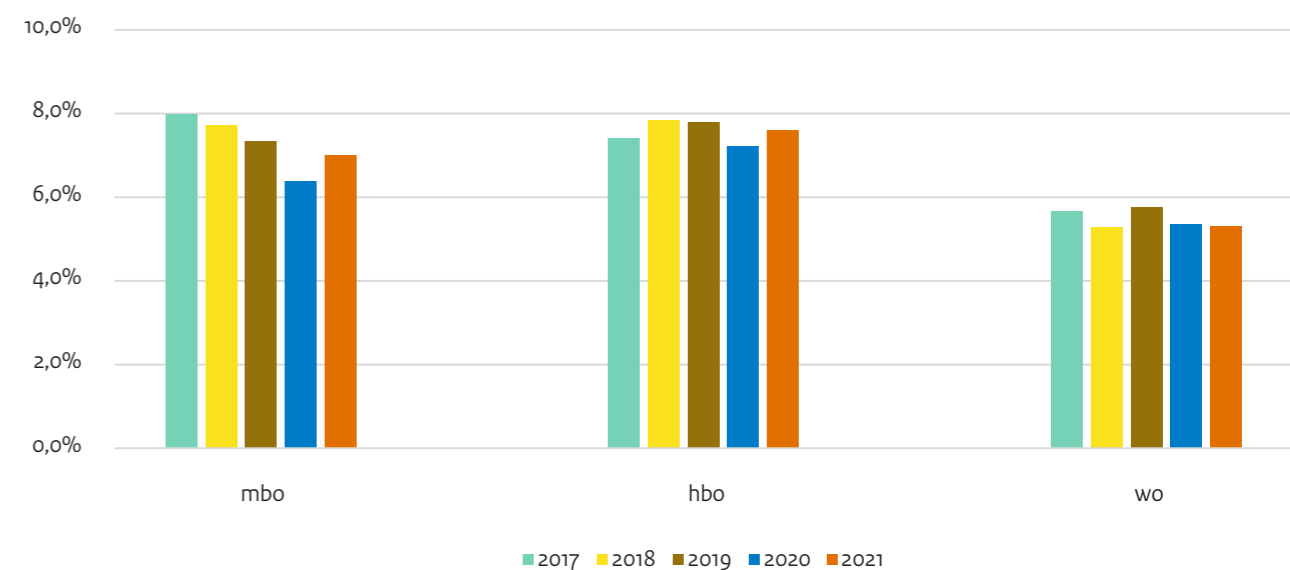
Bij de universiteiten zien we een soortgelijk beeld. De totale formatie nam in 2021 met 5 procent toe, maar naar functie zijn er grote verschillen. Het aantal docenten steeg in 2021 met 10 en het aantal promovendi met 7 procent. Daarnaast zien we in het wo een relatief grote toename van het aantal ondersteuners dat zich bezighoudt met studentgerichte ondersteuning (8,4%) en onderwijs- en onderzoeksondersteuning. Deze gegevens bevestigen wat uit de implementatiemonitor naar voren komt: instellingen zetten meer zorgpersoneel in dan de afgelopen jaren, met als doel om het studentenwelzijn te versterken.

Toegenomen personele lasten - Uit de jaarverslagen van instellingen blijkt overigens dat niet alleen eigen personeel in omvang is uitgebreid, maar ook de externe inhuur. De personele lasten zijn in 2021 in alle drie de sectoren toegenomen. In het mbo ging het daarbij om een toename van 6,6 procent, in het hbo 7,8 procent en in het wo 8 procent. Deze toename kunnen we niet geheel toeschrijven aan het NP Onderwijs. Zo speelt hier ook bijvoorbeeld de contractuele en incidentele loonstijging een rol.

Ontwikkeling externe inhuur - De uitgaven aan externe inhuur zijn in 2020 hard gedaald door de lockdowns en het online onderwijs. In 2021 zien we enig herstel, met name in mbo en hbo. De uitgaven aan externe inhuur als percentage van de totale loonsom zijn in beide

sectoren toegenomen (met 0,6 en 0,4 procentpunt). Bij de universiteiten zien we in 2021 een lichte daling (-0,1 procentpunt). Hoewel we op basis van deze cijfers niet direct kunnen vaststellen dat het om de inzet van NP Onderwijsmiddelen gaat, is wel duidelijk dat instellingen in 2021 (toen zij de corona-enveloppe kregen) weer meer aan externe inhuur van personeel hebben uitgegeven dan in de jaren daarvoor.

Figuur 2.7 - Ontwikkeling externe inhuur als percentage van totale personele lasten (Bron: DUO (2022), Financiële verantwoording – XBRL, bewerking OCW).

2.5 Betrokkenheid van de medezeggenschap

Medezeggenschapsraden tevreden over betrokkenheid -

Alle medezeggenschapsraden (MR) hebben ingestemd met het NP Onderwijsplan van hun instelling, bleek uit de tweede voortgangsrapportage. Jaarverslagen van de onderwijsinstellingen laten zien dat in veel gevallen de medezeggenschap ook tussentijds betrokken is geweest bij de planvorming voor het NP Onderwijs.⁵³ Inmiddels is er geen sprake meer van een crisissituatie. Daardoor is er meer ruimte en tijd om studenten en personeel beter te betrekken bij de besluitvorming omtrent het programma.

Zowel in het mbo als het ho zijn de medezeggenschapsraden in het algemeen tevreden over hun betrokkenheid bij de plannen.⁵⁴ Bij substantiële wijzigingen worden zij vaak betrokken en om instemming gevraagd. Daarnaast zetten instellingen vaak andere middelen in om input op te halen en studenten te betrekken bij het NP Onderwijs. Denk aan enquêtes, peilingen of gesprekken met studenten.

Medezeggenschap in het mbo - In het mbo bespreken de medezeggenschapsraden de implementatie en voortgang van de NP Onderwijsmiddelen periodiek in hun vergaderingen. De Studentenraad (SR) en Ondernemingsraad (OR) zijn hier over het algemeen tevreden over, maar geven beide aan dat het lastig is om op centraal niveau een goede inhoudelijke bijdrage te leveren.⁵⁵

De uitvoering van de plannen is vaak decentraal georganiseerd en de betrokkenheid van studenten en personeel vindt dan ook vaak op decentraal niveau plaats. Bijvoorbeeld binnen verschillende locaties, onderdelen of onderwijsteams van de instelling. De participatie van studenten lijkt daarbij wel verbeterd doordat er meer ruimte is om de plannen te evalueren en bij te stellen.

Medezeggenschap in het hoger onderwijs - Ook in het ho staat de voortgang van het NP Onderwijsplan periodiek op de agenda. De mate en manier van betrokkenheid verschilt per instelling.⁵⁶ Sommige instellingen informeren de MR iedere vier tot zes weken. Andere doen dat ieder kwartaal, maar betrekken de MR ook buiten de formele vergaderingen om.

Bij enkele instellingen vindt de instemming op de plannen niet plaats op centraal niveau, maar bij een onderdeel

van de organisatie. In die gevallen is de decentrale MR door de centrale MR gemandateerd om instemming te verlenen op wijzigingen van de plannen voor hun deel van de instelling. Deze behoefte om decentrale MR te betrekken leeft ook breder in het hoger onderwijs. Studenten zijn over het algemeen tevreden over hun betrokkenheid, maar geven aan dat het lastig is om zicht te krijgen op wat er in de implementatie precies gebeurt. Daarbij geldt: hoe kleiner de instelling is, hoe korter de lijnen tussen de Colleges van Bestuur en MR vaak zijn, en hoe beter de betrokkenheid.

2.6 Jaarverslagen 2021

Coronaparagrafen geven nog geen volledig beeld -

In de bestuursakkoorden onderwijs en onderzoek voor het mbo en ho zijn afspraken opgenomen over hoe de instellingen hun NP Onderwijsbestedingen verantwoorden in hun jaarverslagen. Met een coronaparagraaf leggen zij verantwoording af en geven ze inzage in de plannen, het proces en de impact van het programma. Daarnaast presenteren zij een vooruitblik. Onderzoeksbureau Berenschot heeft de jaarverantwoordingen voor het ministerie geanalyseerd. Berenschot komt tot de conclusie dat niet alle instellingen voldoende informatie leveren voor een integraal beeld dat voldoet aan de elementen die de bestuursakkoorden benoemen. De onderstaande analyse heeft dan ook vaak betrekking op partiële respons van de instellingen.

Trots op geleverde inspanningen - Veel instellingen die hebben gerapporteerd geven in hun coronaparagraaf blijk van trots op de inzet van hun onderwijsteams en de opgestarte activiteiten waar vele (tien)duizenden studenten van hebben kunnen profiteren. Soms kon men voortborduren op eerder ingezette initiatieven, maar vaak ook zijn maatregelen voor en ondersteuning van studenten van de grond af aan opgebouwd. Veel jaarverslagen geven een mooie kijk op hoe instellingen en hun studenten omgaan met de nadelige effecten van de coronaperiode, en welke antwoorden zij op de uitdagingen hebben geformuleerd.

Aanspreekpunt NP Onderwijs - Vrijwel iedere instelling heeft een projectleider, coördinator en/of contactpersoon NP Onderwijs aangesteld. Hij of zij is aanspreekpunt als het gaat om monitoren, rapporteren, bijsturen en verantwoorden. De projectleider maakt onderdeel uit van

de financiële afdeling of werkt daar nauw mee samen. Dit om de uitputting van de middelen te kunnen volgen en daarop te kunnen bijsturen, en voor de beoordeling en prioritering van ingediende voorstellen. Vaak is er ook contact met personeelszaken over werving en selectie of het uitbreiden van dienstverbanden.

Inhoudelijke verantwoording over de plannen en de coronasituatie - Verreweg de meeste instellingen hebben in hun jaarverslagen ook inhoudelijk over het NP Onderwijs gerapporteerd. Dat geeft inzicht in en kleur aan hun afwegingen, planvorming en verantwoording. Daarnaast geven zij toelichting op de gekozen thema's, en soms ook inzicht in de bijbehorende activiteiten of programma's. Ook zijn er instellingen die een afzonderlijke NP Onderwijsrapportage hebben opgesteld, inclusief vooruitblik. Een dergelijke uitgebreide verantwoording maakt deze jaarverslagen inzichtelijk voor monitoring en goed bruikbaar voor het interne gesprek op de instelling en met externe partijen. Los van het NP Onderwijs besteden verschillende instellingen ook aandacht aan de impact van het coronavirus en de maatregelen in het onderwijs in den brede. Ruim een derde van de instellingen rapporteert over tussentijdse reallocatie van middelen. In het mbo rapporteert bijna 70 procent van de instellingen dat er sprake is van tussentijdse herbesteding van middelen. Vooral het mbo lijkt dus de plannen en acties te hebben aangepast.

Gedeeltelijk inzicht in de resultaten - Zoals gezegd hebben niet alle instellingen voldoende gerapporteerd om een integraal beeld te kunnen vormen. De gegevens bieden wel gedeeltelijk inzicht in de resultaten. Bij 76 van de 111 instellingen (68%) is op instellingsniveau informatie beschikbaar over wat zij financieel begroot en gerealiseerd hebben in 2021. Uit de jaarverslagen bleek dat alle sectoren ongeveer de helft van de voor dat jaar geplande budgetten heeft ingezet. Het mbo liep daarbij voorop, zeker gezien het feit dat deze sector voor dat jaar aanmerkelijk meer middelen had begroot dan de andere sectoren. De tweede voortgangsrapportage stond uitgebreid stil bij de oorzaken en achtergronden van deze verschillen.

Bureau Berenschot heeft ook gekeken naar de verdeling van de bestedingen per thema in de steekproef (monitor-tool) en in de jaarverslagen van 2021. De sectorale beelden komen grotendeels overeen. Alleen blijkt uit de jaarverslagen dat de middelen voor stages en jeugdwerkloosheid al voor meer dan 80% zijn uitgeput in 2021. De jaarverslagen rapporteren ook over de verlengde looptijd van het programma. Alle instellingen verwachten dat die toereikend zal zijn. Slechts een klein percentage – variërend van 3 procent in het hbo tot 11 procent in het wo - verwacht dat zij gebruik moeten maken van het 'uitloopjaar' 2024.

3 Soepele in- en doorstroom van studenten en studievertraging

Instellingen vinden het sinds corona extra belangrijk om te investeren in een goede start voor hun studenten en een soepel verloop van hun studieloopbaan. Er komt veel op eerstejaarsstudenten af, en daar komt nu nog bij dat zij door de coronacrisis leerachterstanden kunnen hebben – bijvoorbeeld door ziekte, afstandsonderwijs of gebrek

aan sociale contacten. Deze factoren kunnen van invloed zijn op een goede overgang naar het vervolgonderwijs en op studieresultaten, vooral in het eerste studiejaar. Eenmaal ingestroomd en ‘geland’ is het belangrijk dat studenten vervolgens ook goed kunnen doorstromen in hun opleiding en niet voortijdig uitvallen.

3.1 Inspanningen op in- en doorstroom

Nieuwe studenten en studenten in een kwetsbare positie - De coronacrisis heeft het belang van begeleiding en goede ondersteuning op het gebied van in- en doorstroom versterkt. Dat geldt voor alle studenten, zeker ook voor studenten in een kwetsbare positie, benadrukken onderwijsinstellingen in gesprekken.⁵⁷ Denk hierbij aan jongeren met psychische problemen, jonge mantelzorgers of studenten met een functiebeperking. Ook is het belangrijk dat instellingen hun eerstejaarsstudenten tijdig en goed informeren over de mogelijkheden voor ondersteuning en hoe zij daar gebruik van kunnen maken.

Dat instellingen veel waarde hechten aan een goede landing voor nieuwe studenten en een soepele doorstroom in en tussen opleidingen zien we terug in de NP Onderwijsbestedingen: in- en doorstroom is het thema waar de meeste middelen uit de corona-enveloppe naartoe gaan (41%).

Veel aandacht voor aanpak studievertraging - Door sterk in te zetten op extra begeleiding (39% van alle middelen voor in- en doorstroom) en het voorkomen van studievertraging (43%) proberen instellingen zoveel mogelijk uitval van studenten te voorkomen. In 2019-2020 (het eerste coronacohort) daalde de uitval in het mbo, maar sindsdien is die weer gestegen. We zien dat de uitval in het ho samenhangt met behaalde SE-cijfers in het voortgezet onderwijs: dat wil zeggen, meer uitval bij lagere SE-cijfers. De soepelere examennormen zorgen er mogelijk voor dat instromende studenten vaker een achterstand hebben en grotere kans maken om uit te vallen.

De aanpak van studievertraging verschilt enigszins tussen het mbo en ho. Het hoger onderwijs zet relatief vaak in op *peer tutoring*, waarbij studenten elkaar helpen en begeleiden bij de studie. Instellingen in het mbo zetten meer in op extra mentor- en tutorbegeleiding.

De Invoegstrook - mboRijnland

Om de in- en doorstroom van studenten te bevorderen is het mboRijnland gestart met het project de Invoegstrook. De Invoegstrook maakt het mogelijk voor studenten om op vier momenten in het studiejaar te starten met een opleiding. Dit zorgt er ten eerste voor dat studenten minder studievertraging oplopen bij een switch, doordat zij niet lang hoeven te wachten op het volgende studiejaar. Ten tweede maakt de Invoegstrook het mogelijk om eerder behaalde vakken vanuit andere opleidingen ‘mee te nemen’. Er wordt per student bekeken welke vakken relevant zijn voor hun nieuwe studie, en hoe die passen in het curriculum van de nieuwe opleiding. Met name generieke vakken zoals taal en rekenen zijn hiervoor geschikt. Door te voorkomen dat studenten vakken dubbel moeten doen, ontlast de Invoegstrook zo studenten en docenten.

Tot slot krijgen studenten vanuit de Invoegstrook begeleiding bij hun overstap of wanneer zij studieachterstanden willen inlopen. Een docent van de Invoegstrook bekijkt per student wat die nodig heeft om soepel in te kunnen voegen. Persoonlijke begeleiding en maatwerk leggen hiervoor de basis. De docenten van de Invoegstrook hebben een helicopterview: zij overzien het totale aanbod aan vakken en opleidingen, en houden contact met alle betrokken partijen. De ondersteuning vanuit de Invoegstrook is een aanvulling op wat docenten, mentoren en loopbaanbegeleiders bieden. Dat maakt het een goede manier om onder andere docenten te ontlasten.

Bron: mboRijnland

Bekijk meer goede praktijkvoorbeelden op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho

3.2 Een goede start voor de student

Uitval voorkomen door goede intake en studiekeuze -

De start van de studie is voor iedere student van belang. Dat begint bij een goede studiekeuze. We zien dat de uitval van eerstejaarsstudenten vooral in het mbo weer oploopt, na een tijdelijke dip in 2019-2020. Het zou kunnen dat mbo-instellingen daardoor relatief meer dan het ho inzetten op het versterken van de intake en studiekeuzeactiviteiten. Mogelijk willen zij er zo voor zorgen dat studenten een goede afweging maken en op de plek terecht komen die het beste bij ze past.

Minder middelen naar sociale activiteiten -

De coronamaatregelen zijn afgelopen voorjaar versoepeld en dat is terug te zien op de instellingen. Veel studenten krijgen weer fysiek onderwijs en introductieweken kunnen weer als vanouds plaatsvinden. Ook studie-, studenten- en sportverenigingen organiseren weer volop

activiteiten voor hun leden. Hierdoor vinden instellingen het misschien minder noodzakelijk om extra middelen te besteden aan sociale activiteiten, evenementen en introductieweken. Dit zien we terug in de bestedingen: instellingen zetten relatief weinig in op een 'zachte landing' van hun studenten.

Focus op inhoudelijke kennismaking -

Wel besteden instellingen nog relatief veel aan inhoudelijke programma's zoals 100-dagenprogramma's. Dat kan verband houden met de bevindingen uit gesprekken en landelijke sessies met betrokken instellingen, die in het kader van de implementatiemonitor zijn gevoerd. Daaruit blijkt dat zij persoonlijke aandacht als belangrijk en effectief beschouwen, en uitjes en feestjes als minder belangrijk – die activiteiten pakken andere partijen zoals studentenverenigingen immers weer op. Op inhoud gerichte introductieweken en activiteiten zorgen er bovendien voor dat leerlingen en studenten op inhoudelijke wijze kennis kunnen maken met hun vervolgopleiding, medestudenten en docenten.

4 Studentenwelzijn

Voor de coronacrisis was al bekend dat studenten steeds meer prestatiedruk ervaren.^{58,59} Het welzijn van studenten in het mbo en het ho is tijdens de pandemie nog meer onder druk komen te staan.^{60,61} Daarom zijn er specifiek middelen vrijgemaakt voor de ondersteuning van studenten (in een kwetsbare positie) en het versterken van studentenwelzijn en sociale binding tussen studenten en met de instelling. Het blijft voor instellingen een uitdaging om de behoefte van studenten in een kwetsbare positie goed te signaleren en daarop tijdig te acteren.⁶² Toch hebben zij hier fors op ingezet. In het voorjaar zagen we al dat instellingen meer focus legden op studentenwelzijn, en dat zien we nu verder doorzetten. Instellingen schalen hun zorgstructuur verder op en werken structureel aan handvatten voor onderwijsteams.⁶³

4.1 Inzet mbo-instellingen op studentenwelzijn

De mbo-studenten staan centraal in de Werkagenda mbo.⁶⁴ Het bevorderen van kansengelijkheid is de komende jaren één van de prioriteiten, en men erkent dat bijdragen aan studentenwelzijn een belangrijk actiepunt is. Het doel is een stimulerende, veilige leeromgeving waarin studenten worden gehoord en gezien, met aandacht voor hun behoeften en persoonlijke ontwikkeling. Dit verhoogt het welzijn en het vertrouwen van studenten.

Werken aan een sterkere supportstructuur -

Ruim 40 procent van de mbo-instellingen zet NP Onderwijsmiddelen in om hun zorgstructuur te versterken. Hierdoor kunnen zij meer ondersteuning bieden aan studenten met mentale problemen. Vergeleken met het hoger onderwijs hebben mbo-instellingen altijd al een meer aanwezige zorgstructuur. Het mbo besteedt hier logischerwijs dan ook iets minder middelen aan dan hbo- en wo-instellingen.

Concreet stellen instellingen vooral begeleiders aan om studenten met mentale problemen te helpen. Ook zetten veel van hen *peer-to-peer support groups* op.⁶⁵

Deze stimuleren het gesprek tussen studenten onderling en dragen bij aan hun sociale binding. Mbo-instellingen kunnen daarnaast gebruik maken van de Gezonde School-adviseurs bij de GGD'en in hun regio. Hierbij helpt de adviseur de instelling om preventief te werken aan de fysieke en mentale gezondheid van studenten.⁶⁶ Als extra faciliteit richten mbo-instellingen *support desks* in. Hier kunnen studenten terecht om over allerlei zaken te praten, waaronder hun mentale problematiek. Zo nodig verwijst de *support desk* studenten door naar experts.

Binding tussen studenten bevorderen -

De afgelopen tijd hebben jongeren elkaar zonder belemmering kunnen ontmoeten. Desondanks ondernam ruim een kwart van de mbo-instellingen actie om de contactmomenten tussen hun studenten verder te versterken. Een verklaring hiervoor kan zijn dat studenten - vooral in het mbo - minder sociaal vaardig zijn geworden, zoals blijkt uit de implementatiemonitor.⁶⁷ Instellingen organiseren voornamelijk sportevenementen om de binding te versterken. Die dragen bij aan de fysieke en mentale gezondheid en hebben de afgelopen jaren nauwelijks kunnen plaatsvinden. Uit de macromonitor en de studentenpeiling van afgelopen voorjaar kwam het belang van een sterkere band tussen studenten al naar voren.^{68,69} De sociale binding die zij ervaren hangt namelijk samen met hun studiesucces en welzijn.

Een goed begin is het halve werk: de introductieperiode bij het VISTA college

De introductie is veel meer dan een leuke start van de opleiding. Met middelen uit het NP Onderwijs zet het VISTA college zich daarom extra in voor de introductieperiode van hun studenten, met oog voor een duurzame inbedding. Tijdens de introductieperiode ontmoeten studenten veel nieuwe mensen. Niet alleen elkaar, maar ook docenten en begeleiders. Hier hebben studenten tijdens de gehele studietijd profijt van. Een goed sociaal netwerk en sociale binding zijn belangrijk voor hun welbevinden en toekomstige studiesucces. Ook voorziet het VISTA college startende studenten van praktische informatie, zoals de weg naar extra ondersteuning. Dit helpt hen om tijdig hulp te zoeken wanneer (mentale) problemen zich voordoen.

Bron: VISTA college

Alfa-college & Fitcoach

“Samen bereiden we onze studenten voor om blijvend maatschappelijk betekenisvol te zijn” is één van de koersuitspraken in de visie van het Alfa-college. Fitcoach biedt een uitkomst voor studenten die met leefstijlproblemen kampen. Leefstijlproblematiek is breed: de problematiek gaat niet alleen om afvallen of meer bewegen, maar ook om sociale en mentale problemen. Het project Fitcoach begeleidt mbo-studenten met leefstijlproblemen individueel om gedragsverandering te realiseren. Wanneer een student beter in zijn of haar vel zit, komt dit ook ten goede aan de prestaties op school.

Fitcoach komt voort uit een samenwerking van het Alfa-college met ROC Noorderpoort, Huis voor de Sport Groningen en de Hanze Hogeschool.

Bron: Alfa-college

Bekijk meer goede praktijkvoorbeelden op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho

Maatregelen voor specifieke doelgroepen - Ongeveer een vijfde van de mbo-instellingen kiest voor een proactieve benadering richting specifieke doelgroepen. Dit blijkt uit de implementatiemonitor.⁷⁰ Hierbij hebben ze vooral aandacht voor studenten in een kwetsbare positie, maar ook voor studenten met een beperking en studenten met een lagere sociaaleconomische status. Jongeren uit gezinnen met lagere huishoudensinkomens lopen een groter risico op voortijdig schoolverlaten, blijkt uit onderzoek van het CBS.⁷¹ En uit de studentenpeiling blijkt dat jongeren die de financiële positie van hun ouders als relatief minder zien meer studievertraging hebben. Dit kan een motief zijn voor instellingen om deze jongeren proactief te begeleiden. Uit het CBS-onderzoek blijkt bovendien dat de kans op voortijdig schoolverlaten sterk verband houdt met psychosociale problemen.

4.2 Inzet ho-instellingen op studentenwelzijn

Hoger onderwijsinstellingen merken duidelijk dat het welzijn van studenten onder druk staat. Dit beeld komt ook naar voren uit verschillende onderzoeken.⁷² Naast de NP Onderwijsmiddelen die instellingen de afgelopen periode investeerden in studentenwelzijn, maken zij jaarlijks nog eens €15 miljoen vrij voor het mentaal welbevinden van alle studenten.⁷³

Sociale binding en supportstructuur in het hoger onderwijs

Het hoger onderwijs investeert het meeste geld uit de corona-enveloppe op dit terrein in een sterkere supportstructuur om studenten extra ondersteuning te bieden: bijna 50 procent. Daarnaast besteden zij het geld aan acties die bijdragen aan een sterkere sociale binding tussen studenten. Het contact tussen studenten en hun opleiding bevorderen zij met *peer-to-peer* activiteiten en het uitbreiden van bestaande contactmomenten.

Tijdens de coronapandemie zetten ho-instellingen met name in op extra begeleiders die zich richten op studentenwelzijn, zoals *well-being officers* en sociaal werkers. Dit geldt vooral voor het wo (83%). Het hbo kiest vaker voor studentdecanen (62%). Ook gaan veel middelen in het hbo en wo naar extra studentpsychologen en nieuwe *peer-to-peer* supportgroepen. Instellingen in het hoger onderwijs stellen ook middelen beschikbaar aan studentorganisaties, die daarmee onderwijsgerelateerde activiteiten kunnen organiseren. Dit versterkt de relatie tussen studenten en het contact met de onderwijsinstelling.

Proactief ondersteunen bij mentale problemen - Uit de eerste meting van de Monitor mentale gezondheid en middelengebruik komt naar voren dat verschillende doelgroepen extra kwetsbaar zijn voor een verminderde mentale gezondheid: internationale studenten, studenten met een migratieachtergrond en lhbt-studenten.⁷⁴ Daarnaast vragen studenten met een functiebeperking extra aandacht.

We zien dat er in het ho relatief weinig middelen gaan naar het proactief ondersteunen van deze specifieke doelgroepen. Van die groepen krijgen vooral studenten met een functiebeperking en internationale studenten extra ondersteuning.^{75,76} Met name in het wo (50%) worden deze groepen veelvuldig ondersteund. De activiteiten voor deze groepen bestonden al voor

de pandemie en zijn verder uitgebreid of geïntensiveerd. In het hbo zetten instellingen zich extra in om studenten in een kwetsbare positie te benaderen. Maar voor bepaalde groepen, zoals lhbt-studenten of studenten met een migratieachtergrond, is nog weinig bestaand beleid. Instellingen geven aan dat zij het lastig vinden om voor deze studenten beleid en ondersteuning te realiseren. Zij weten nog onvoldoende hoe zij deze groepen proactief kunnen benaderen en helpen, blijkt uit de rondetafelgesprekken. Ook gaven zij daar aan dat ze het niet altijd gemakkelijk vinden om alle studenten in beeld te krijgen die risico lopen op het gebied van mentale gezondheid.

Financially Healthy Student – Radboud Universiteit

Veel studenten ervaren financiële stress, komt onder meer naar voren uit de Monitor mentale gezondheid en middelengebruik studenten hoger onderwijs (2021). De Radboud Universiteit wil studenten stimuleren om een stap te zetten naar een financieel gezond(er) leven met minder of geen financiële stress. In samenwerking met onder andere de Rabobank en de gemeente start de Radboud Universiteit in november de collegereeks ‘Financially Healthy Student’.

De collegereeks wordt afgetrapt met de Financial Fuck Up Night. Deze avond staat in het teken van financiële uitdagingen en het doorbreken van het taboe dat rust op praten over geld. Studenten leren van de *financial fuckups* van anderen en ze weten waar en bij wie ze terecht kunnen als ze zelf financiële vragen hebben. De onderwerpen van de colleges die op deze avond volgen worden bepaald door de studenten zelf. Hiervoor wordt het studentenpanel ingezet.

Bron: Radboud Universiteit

5 Stages en leerwerkplekken

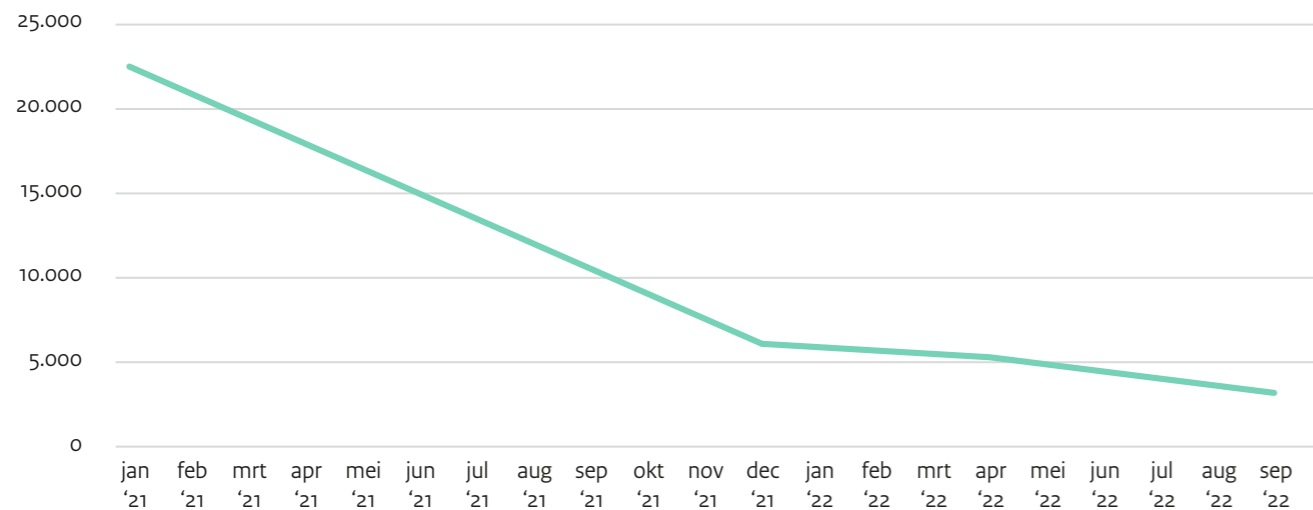
Na het vervallen van de coronamaatregelen hebben bedrijven hun deuren weer geopend en krijgen studenten de kans om praktijkervaring op te doen. Dit is niet alleen een belangrijke voorwaarde om een diploma te behalen, maar ook een cruciale voorbereiding om de stap naar de arbeidsmarkt te maken. Een arbeidsmarkt die staat te popelen om vakmensen.

Vanuit het NP Onderwijs zijn onder andere middelen vrijgemaakt om het aanbod aan stages en leerwerkplekken te behouden en stimuleren. Dit hoofdstuk licht toe hoe het ervoor staat met de stagetekorten, welke acties instellingen hebben ondernomen en welke stappen we gaan zetten voor de toekomst.

5.1 Stagetekorten

Actieplan stages en leerbanen: meer stages voor mbo-studenten - Op dit moment zijn de stagetekorten in het mbo op het laagste niveau sinds de monitoring in 2020 is gestart. Waar we op het hoogtepunt te maken hadden met een tekort van 22.000 stageplekken, is dat nu gedaald tot ongeveer 4000. Dit inzicht komt voort uit het actieplan stages en leerbanen (hierna: het actieplan), dat de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) in 2020 in het leven riep in opdracht van het ministerie van OCW.⁷⁷ Het plan bestaat uit 12 acties die zich onder meer richten op het behoud van stages en leerbanen in het mbo, gedeeltelijk gefinancierd met middelen uit het NP Onderwijs.

Figuur 5.1 - Tekort aan stageplekken in het mbo (Bronnen: Rapport Tekorten aan stages en leerbanen, Vijfde voortgangsrapportage Actieplan stages en leerbanen en Top 5 stagetekorten en ontwikkelingen. SBB, 2022)

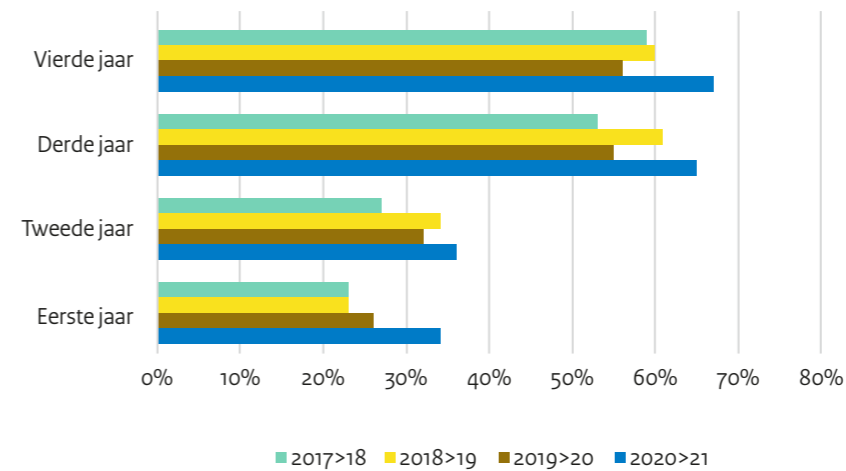
Uit de evaluatie blijkt dat we de daling in stagetekorten in het mbo voor een deel kunnen verklaren door de inspanningen vanuit het actieplan.⁷⁸ Deels zullen andere factoren een rol hebben gespeeld, zoals de verlichting van de coronamaatregelen, de beschikbaarheid van subsidie-regelingen en gunstige conjuncturele ontwikkelingen.

Blijvend investeren in stageplaatsen voor het mbo - Het actieplan loopt tot december 2022. Momenteel kijkt het ministerie van OCW in overleg met SBB welke acties uit het plan een vervolg krijgen. SBB ontvangt naar aanleiding van het coalitieakkoord extra middelen om voldoende stageplekken te realiseren voor iedere mbo-student.⁷⁹ Dit is onderdeel van een stagepact dat het ministerie en het mbo sluiten met verschillende partijen. Het voornemen is om met het stagepact €30 miljoen te investeren in de periode van de Werkagenda mbo.⁸⁰

Stagemonitor hoger onderwijs en inhaaleffect niet-gelopen stages - OCW brengt ook eventuele stagetekorten in het hoger onderwijs in kaart, en de oorzaken die hieraan ten grondslag liggen. Een stagemonitor van ResearchNed gaat periodiek inzicht geven in de omvang van de tekorten. De monitor laat zien waar de tekorten vooral te vinden zijn en wat de voornaamste oorzaken zijn. Naar verwachting is de eerste stagemonitor hoger onderwijs eind 2022 gereed. De resultaten zullen met de Kamer worden gedeeld.

In het hbo leek voor de coronacrisis een stijgende trend ingezet voor het percentage studenten dat een stage volgt. Na een terugval in 2019-2020 (uitgezonderd het eerste studiejaar) is er een sterke stijging in het collegejaar 2020-2021 te zien (zie figuur 5.2). Dit kan wijzen op een inhaaleffect van niet-gelopen stages tijdens het eerste jaar van de coronacrisis.⁸¹

Figuur 5.2 - Percentage studenten in het hbo dat een stage volgt naar leerjaar (Bron: Studentenmonitor 2018-2021)

5.2 Besteding van de middelen op het thema stages en leerwerkplekken

Onderwijsinstellingen kunnen de NP Onderwijsmiddelen onder andere gebruiken om ondersteuning en begeleiding bij stages te bieden. Zij kunnen ervoor kiezen om:

1. meer stageplekken te creëren (acquisitie),
2. meer flexibiliteit te bieden bij het volgen van stages, en/of
3. meer ondersteuning en begeleiding voor studenten te organiseren.

Instellingen tevreden over voortgang acties - Uit de implementatiemonitor blijkt dat de instellingen middelen min of meer evenredig verdelen over de acties.⁸² In het hbo biedt men vooral ondersteuning bij stages voor specifieke doelgroepen. Denk aan begeleiden, trainen en coachen van studenten bij het zoeken van een stage via stagecoördinatoren en stagebureaus. In het mbo gaat de aandacht meer uit naar het realiseren van stages door flexibiliteit, door bijvoorbeeld stageperioden te spreiden over het studiejaar en stages buiten de eigen sector op te zetten (met behoud van toetsing relevante competenties). Wat betreft het creëren van stageplekken (acquisitie) kiezen zowel het mbo als hbo vaak voor extra docenten om student en werkveld te matchen. De meest gekozen activiteiten zijn in de uitvoerende fase. Van alle acties waarderen de onderwijsinstellingen de voortgang als voldoende tot goed.

5.3 Subsidieregeling Praktijkleren

Leerbanen in het bedrijfsleven stimuleren -

De Subsidieregeling Praktijkleren stimuleert bedrijven om leerwerkplaatsen aan te bieden. De regeling komt hen tegemoet in de kosten die zij maken voor het begeleiden van studenten. Middelen uit het NP Onderwijs maakten het mogelijk om het maximale subsidiebedrag van €2700 uit te keren aan leerbedrijven. Ook konden specifieke sectoren hierdoor aanspraak maken op een aanvullende subsidie.

In lijn met het stopzetten van de coronasteunpakketten is de Subsidieregeling Praktijkleren sinds het lopend

studiejaar 2022-2023 weer teruggekeerd naar zijn originele vorm.⁸³ De aanvullende subsidies zijn daarbij komen te vervallen (m.u.v. Motie Heerma⁸⁴). In januari 2023 volgt het eindrapport van de evaluatie van de subsidieregeling. Hierin komt ook onderzoek naar de ervaring met extra subsidie voor specifieke sectoren aan bod. Mogelijk biedt dit aanknopingspunten om in de toekomst een meer gerichte aanpak te hanteren bij het stimuleren van stageplekken en leerbanen.

Webinars voor aanpak tekort dokters-assistenten

Landelijk is er een tekort aan gediplomeerde doktersassistenten en de verwachting is dat dit tekort in de (nabije) toekomst nog groter wordt. Daarom hebben zorgaanbieders uit West-Brabant en Zuid-West Nederland samen met de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) en mbo-instellingen webinars georganiseerd. Met als doel huisartsenpraktijken bewust te maken van het arbeidsmarktprobleem en hen op te roepen stageplaatsen te bieden. Het streven is meer doktersassistenten op te leiden.

In regio Zuid-West was de titel van het Webinar 'Opleiden is het nieuwe werven' en werden medewerkers van in totaal 120 huisartsenpraktijken uitgenodigd. In het webinar werd onder andere uitleg gegeven over de arbeidsmarkt, het zijn van erkend leerbedrijf, opleidingsvormen, de ondersteuning vanuit SBB voor praktijkopleiders en beschikbare subsidies.

In West-Brabant hebben 72 doktersassistenten deelgenomen aan het Webinar 'Toekomstbestendigheid huisartsenpraktijk'. Doktersassistenten kregen in dit webinar toelichting op het digitaliseren van de praktijk, op het werken met een bbl-student vanuit de ervaring van een huisartsenpraktijk en een toelichting op de hulpmiddelen die SBB beschikbaar stelt om het opleiden goed in te richten en uit te voeren.

Bron: SBB

Bekijk meer goede praktijkvoorbeelden op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho

6 Specifieke thema's

6.1 Lerarenopleidingen

Leraren in opleiding hebben tijdens de coronacrisis minder fysiek stage kunnen lopen door schoolsluitingen. De lerarenopleidingen zijn daarom als specifiek thema opgenomen in het NP Onderwijs. Met de extra middelen werken instellingen eraan om studievertraging en uitval in de opleidingen te verminderen. Dat is in het belang van de studenten en van het onderwijs van de toekomst: als er voldoende nieuwe leerkrachten afstuderen draagt dit bij aan de aanpak van het lerarentekort.

De voortgang op het thema lerarenopleidingen -

Tijdens de meting van januari 2022 waren nog veel activiteiten van de lerarenopleidingen niet gestart of in voorbereiding. Dat beeld is nu anders. De meeste activiteiten zijn in uitvoering (70%) of in voorbereiding (27%).⁸⁵ Daardoor zijn ook de bestedingscijfers op een meer gelijk niveau gekomen met de andere NP Onderwijsthema's.

Onderzoeksbureau Berenschot heeft een top vijf van meest gekozen maatregelen samengesteld, op basis van de gegevens die de lerarenopleidingen hebben aangeleverd. In het hbo en het wo kozen de meeste lerarenopleidingen voor meer begeleiding bij stages. Hiervoor is extra personeel aangesteld of is het huidige personeel meer gaan werken.⁸⁶ De lerarenopleidingen zien nog steeds krapte op de arbeidsmarkt. Dit kan mede verklaren waarom activiteiten relatief laat zijn gestart op dit thema.

Instellingen bieden tevens maatwerk voor studenten in de vorm van extra stageweken, zodat zij hun vertragingen kunnen inlopen. Ongeveer een derde van de hogescholen heeft ingezet op extra onderwijs en begeleiding. In het wo gebeurt dit nog meer. Verder focussen de opleidingen op de samenwerking met scholen. Ze intensiveren het contact met de opleidingsscholen en zetten extra opleiders in: die ondersteunen studenten binnen de opleiding bij vertragingen en bij stages en praktijkleren. Tot slot biedt twee vijfde van de instellingen extra digitale mogelijkheden om vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid te oefenen. Een voorbeeld is een VR-applicatie die helpt bij het leren van vaardigheden in klassenmanagement. De voortgang op de activiteiten beoordelen de instellingen tussen voldoende en goed.

6.2 Coschappen en medische stages

Coschappplaatsen en medische stages waren de afgelopen jaren moeilijk te vinden. In de studentenpeiling van april 2022 geeft bijna vier op de tien masterstudenten in de gezondheidszorg aan dat zij studievertraging hebben opgelopen sinds corona.⁸⁷ Instellingen die medische opleidingen aanbieden kunnen hun NP Onderwijsbudget inzetten om die nadelige effecten het hoofd te bieden.

Bestedingen op gebied van coschappen in de lift -

Instellingen hebben sinds 2021 verschillende acties ondernomen met behulp van de middelen uit het NP Onderwijs. Waar de bestedingen bij de vorige meting nog achterbleven, hebben de opleiders inmiddels 33 procent van de middelen uitgegeven voor ondersteuning en begeleiding bij coschappen. Hiermee lijkt de eerdere vertraging grotendeels ingelopen.

De instellingen uit de steekproef geven aan dat zij extra coschappplaatsen hebben gecreëerd. Dat deden zij vooral bij bestaande locaties. Eén instelling heeft plaatsen gecreëerd op alternatieve locaties. Daarnaast wendden opleidingen de middelen aan om extra (keuze)onderwijs aan te bieden, zoals stages bij relevante zorgpartijen – denk aan zorgverzekeraars en zorginstellingen.

Minder directe doorstroom geneeskundestudenten -

De macromonitor⁸⁸ laat een neerwaartse trend zien van de directe doorstroom van bachelor naar master binnen geneeskunde. Ongeveer een derde van de studenten die in het studiejaar 2020-2021 hun bachelordiploma geneeskunde haalden, heeft zich niet ingeschreven voor het volgende studiejaar. Waardoor dit komt is onduidelijk; we blijven de directe doorstroom monitoren. De langetermijneffecten van de studievertraging op de studieduur zijn nog niet zichtbaar voor de huidige cohorten.

6.3 Inzet mbo-instellingen op de Aanpak Jeugdwerkloosheid

De Aanpak Jeugdwerkloosheid stimuleert het ondersteunen van jongeren naar vervolgonderwijs of werk. Hoewel de werkloosheid onder jongeren is afgenomen, blijft er een groep die niet aan het werk komt. De kansenongelijkheid op de arbeidsmarkt is in de coronatijd bovendien toegenomen. Jongeren zonder startkwalificatie, jongeren met maximaal een mbo-2-opleiding, jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en jongeren met een gezondheidsbeperking hebben relatief lagere baankansen.⁸⁹ Ook zijn er ongeveer 187.000 jongeren die geen werk hebben.⁹⁰ Dit is een structureel probleem.⁹¹

Een integrale aanpak van school naar werk - Uit de tweede tussenrapportage van de implementatiemonitor blijkt dat mbo-instellingen vanuit het NP Onderwijs met name inzetten op extra loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Daarnaast gebruiken zij de subsidieregeling 'nazorg mbo' om de opgestarte begeleiding voort te zetten na diplomering. Hierin werken scholen nauw samen met gemeenten (afdeling W&I) en de RMC-functie. Het onderzoek van Regioplan naar de Aanpak Jeugdwerkloosheid laat ook zien dat samenwerking een van de werkzame elementen is voor succes.⁹² Deze samenwerking heeft geleid tot tal van praktijkvoorbeelden.⁹³

De inzet vanuit het NP Onderwijs voor de Aanpak Jeugdwerkloosheid krijgt een plek in toekomstige wetgeving. Dit wetsvoorstel is gericht op jongeren met een (risico op) structurele achterstand op de arbeidsmarkt, met als doel dat meer van hen doorleren of duurzaam aan het werk komen. Zo vergroten zij hun kansen op de arbeidsmarkt. Het uitgangspunt van het wetsvoorstel is een integrale, doorlopende aanpak van school naar werk.⁹⁴

Werk in Zicht: met korte leerwerktrajecten bijdragen aan de energietransitie

In april 2021 startte vanuit het Leerwerkloket Drechtsteden het project 'Werk in Zicht' met subsidie van de Aanpak Jeugdwerkloosheid. In tien weken tijd worden jongeren en volwassenen opgeleid tot assistent-monteur laadpalen, zonnepanelen en warmtepompen. Beroepen met toekomstperspectief. Projectleider Nancy Schouten: 'Het succes zit erin dat je niet alleen maar een eendimensionaal scholingstraject opzet, maar dat je samen een probleem probeert op te lossen.'

Door de gunstige werkloosheidscijfers komen ze ook steeds meer toe aan mensen die langdurig zonder werk zitten. Schouten: 'Wij hebben nu een jongen in de loods, die het met tien weken gewoon niet redt.' Schouten heeft kunnen regelen dat hij een vol jaar mag blijven oefenen. Ze betrekken er ook andere partners bij, voor extra begeleiding. 'Dat zou hem net wat sterker en stabiel maken, waardoor hij het misschien wel redt. En dat willen we allemaal heel graag. Er zit veel liefde achter dit werk.'

Bron: [Praktijkvoorbeelden van de Aanpak Jeugdwerkloosheid](#), SZW (2022)

Bekijk meer goede praktijkvoorbeelden op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho

6.4 Uitvoering van het bestuursakkoord onderzoek

Contractverlenging voor jonge onderzoekers - Veel wetenschappelijk onderzoek heeft sinds het begin van de coronacrisis vertraging opgelopen. Voor onderzoekers met tijdelijke contracten (hierna: 'onderzoekers') is het slechts beperkt mogelijk om contractverlenging te krijgen. Om deze jonge onderzoekers te helpen is binnen het NP Onderwijs € 162 miljoen beschikbaar gesteld. Dit geld stelt hen in staat om hun onderzoek af te ronden. Dat is in het belang van hun wetenschappelijke carrière, de continuïteit van het onderzoek en de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland. Naast de NP Onderwijsgelden zetten universiteiten, hogescholen, KNAW- en NWO-instellingen ook eigen middelen in om onderzoekers met een tijdelijk contract te helpen. De implementatiemonitor houdt beide bestedingssoorten bij.

Bestedingscijfers onderzoek in 2021 - Onderzoeksbureau Berenschot heeft de bestedingscijfers van hogescholen, universiteiten, umc's en de KNAW- en NWO-instituten verzameld op basis van hun jaar-rapportages. Daaruit blijkt dat de instellingen in totaal 44 procent van de in 2021 beschikbare middelen uit het NP Onderwijs hebben besteed. De universiteiten hebben 53 procent van de voor 2021 gebudgetteerde middelen uit het NP Onderwijs ingezet, de umc's 29 procent. De KNAW- en NWO-instituten hebben respectievelijk 48 en 88 procent van het NP Onderwijsbudget voor 2021 ingezet om onderzoekers te helpen.

Hogescholen kunnen zelf NP Onderwijsmiddelen aanvragen bij het Regieorgaan SIA. De middelen worden vervolgens onder de aanvragers verdeeld op basis van studentenaantallen. Niet alle hogescholen hebben een aanvraag ingediend. Dat komt doordat de aanvraag- en verantwoordingshandelingen naar eigen zeggen niet voor alle hogescholen in verhouding staan tot het te ontvangen bedrag. Die hogescholen kunnen er dus voor kiezen om geen NP Onderwijsmiddelen aan te vragen. Op deze manier kunnen hogescholen met een hogere vraagbehoefte gebruik maken van deze aanvraagmogelijkheid, en krijgen instellingen met een lagere vraagbehoefte er geen verantwoordingslast bij.

Van de 37 hogescholen hebben 19 een aanvraag gedaan voor 2021. Voor 2022 waren dat er 21. Aangezien niet alle hogescholen middelen hebben aangevraagd, viel de beschikking voor de hogescholen die dat wel deden hoger uit. Die hogescholen hebben de toegekende middelen voor 2021 volledig besteed. Sommige hogescholen kozen ervoor om ook al middelen uit 2022 in te zetten.

Gemiddelde uitgaven per onderzoeker - Per onderzoeker hebben de instellingen in 2021 gemiddeld € 16.000,- aan NP Onderwijsmiddelen ingezet. Dit gemiddelde varieert afhankelijk van het type instelling tussen de € 8.000,- en € 22.000,-. Het bedrag is hoger bij de universiteiten, bij de umc's en de NWO-instituten, en het laagst bij de hogescholen. De variatie kan te maken hebben met de kosten die per type onderzoek verschillen en met het aantal maanden waarmee een contract verlengd wordt.

Daarnaast hebben instellingen gemiddeld per onderzoeker € 12.000,- aan eigen middelen ingezet om contracten te verlengen. Afhankelijk van het type instelling loopt het gemiddelde bedrag uiteen tussen de € 6.000,- en € 30.000,-. Universiteiten besteden gemiddeld het meeste per onderzoeker, hogescholen het minst.

Aantal geholpen onderzoekers in 2021 - Met de inzet van middelen uit het NP Onderwijs zijn in 2021 ten minste 2175 onderzoekers geholpen. Met de eigen middelen konden instellingen ten minste 973 onderzoekers helpen. Een belangrijke kanttekening is dat een deel van de instellingen niet (volledig) heeft gerapporteerd over de aantallen geholpen onderzoekers. De daadwerkelijke aantallen vallen naar alle waarschijnlijkheid dus hoger uit dan de hier genoemde aantallen.

Daarnaast helpen meerdere instellingen soms dezelfde onderzoekers met zowel de NP Onderwijsmiddelen als eigen geld. Ze betalen bijvoorbeeld een contractverlenging uit het NP Onderwijsbudget, en overheadkosten met eigen middelen. We kunnen de cijfers van geholpen onderzoekers dus niet zomaar bij elkaar optellen, omdat ze deels overlappen. De cijfers laten desalniettemin zien dat instellingen door het NP Onderwijs aanmerkelijk meer onderzoekers met tijdelijke contracten kunnen helpen met contractverlengingen dan enkel met eigen middelen mogelijk was geweest.

Bestedingscijfers en aantal geholpen onderzoekers in 2022 - Voor 2022 zijn voorlopige cijfers bekend van een deel van de instellingen. Voor de hogescholen en universiteiten zijn die gebaseerd op de monitortool die vijf hogescholen en vijf universiteiten als onderdeel van de steekproef hebben ingevuld. De gegevens van de umc's, de KNAW- en NWO-instituten komen uit een gerichte uitvraag over de stand van zaken op peildatum 1 juli 2022.

De cijfers laten zien dat op de helft van het kalenderjaar de betreffende instellingen al meer dan de helft van de in 2022 begrote NP Onderwijsmiddelen hebben ingezet. Dit duidt op een versnelling van de besteding ten opzichte van 2021. Als we kijken naar de totale looptijd van het NP Onderwijs, tot en met kalenderjaar 2024, lopen de bestedingen op schema. Met het huidige bestedingsritme is het haalbaar om alle middelen binnen de maximale looptijd in te zetten. De afspraak is dat instellingen de NP Onderwijsmiddelen tot en met kalenderjaar 2024 mogen besteden.

Voor 2022 geldt dat tot de peildatum van 1 juli de bevroegde instellingen tenminste 439 onderzoekers hebben geholpen vanuit eigen middelen, en tenminste 1982 vanuit NP Onderwijsmiddelen. Voor de hogescholen en universiteiten zijn deze cijfers gebaseerd op een steekproef. Het totale aantal geholpen onderzoekers (tot peildatum 1 juli 2022) ligt dus hoger.

Promovendi delen ervaringen uit de praktijk - Om meer inzicht te krijgen in hoe instellingen jonge onderzoekers helpen is een onderzoekerssessie georganiseerd met 11 promovendi vanuit verschillende universiteiten. Daarnaast hebben respondenten uit de interviews met steekproefinstellingen input gegeven over de stand van zaken rondom ondersteuning aan onderzoekers.

Uit de onderzoekerssessie blijkt dat de universiteiten de NP Onderwijsmiddelen op verschillende manieren verdelen onder de onderzoekers. Sommige instellingen verdelen het geld op centraal niveau, andere organiseren dit op faculteits- of afdelingsniveau. Ook de duur van de contractverlenging verschilt tussen instellingen, faculteiten of afdelingen. De onderzoeksmiddelen gaan voor een groot deel naar promovendi en postdoc-onderzoekers die vertraging hebben opgelopen doordat zij bijvoorbeeld geen labonderzoek of veldwerk konden doen tijdens de coronacrisis.

Meer transparantie nodig over mogelijkheden tot verlenging - Een belangrijk aandachtspunt dat jonge onderzoekers meegeven voor de toekomst is de transparantie van het proces. De onderzoekers gaven tijdens de sessie aan dat zij matig bekend zijn met de mogelijkheden die er vanuit het NP Onderwijs zijn om verlenging aan te vragen. Vaak weten onderzoekers wel dat er geld beschikbaar is, maar niet waar dat budget specifiek voor bedoeld is, wanneer zij daarvoor in aanmerking komen, en hoe zij een aanvraag kunnen doen om het geld te ontvangen. De mate waarin zij hiermee bekend zijn hangt vooral af van hun universiteit of hogeschool, en specifiek hoe transparant hun professor, begeleider of faculteit is over de mogelijkheden.

Geen compensatie voor verminderde leerervaring - Ook geven onderzoekers aan dat de extra middelen weliswaar helpen om hun onderzoek af te ronden, maar niet geheel compenseren voor de verminderde leerervaring. Door de coronacrisis is het voor hen niet of nauwelijks mogelijk geweest om congressen bij te wonen, te netwerken of onderzoek te doen in het veld. Die verminderde leerervaring is iets wat ook het NP Onderwijs nooit volledig kan goedmaken. Onderzoekers geven wel aan dat zij blij zijn met de mogelijkheid om verlenging aan te vragen voor hun onderzoek.

7 Kenniscreatie en kennisverspreiding

Veel onderwijsinstellingen hebben kennisvragen, ook ingegeven tijdens de uitvoering van het NP Onderwijs. Hun vragen gaan over succesvolle interventies in specifieke situaties, en over de creatieve oplossingen die andere instellingen hebben bedacht. De belangstelling voor onderzoek naar en kennisdeling over interventies neemt toe. Maar hoe kunnen onderwijsinstellingen wetenschappelijke kennis krijgen, creëren en verspreiden? Het ministerie van OCW heeft het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) gevraagd om hierbij te helpen. Dit doet NRO onder meer met bijeenkomsten en online platforms.⁹⁵ NRO deelt niet alleen beschikbare kennis, maar stelt ook geld beschikbaar om onderzoek te doen en kennis op te bouwen. Dit gebeurt zoveel mogelijk in samenwerking tussen onderzoekers en (een groep van) instellingen. Op deze manier stellen zij hun vragen, kennis en resultaten veilig voor de toekomst.

7.1 Bijeenkomsten om kennis te delen

NRO organiseert diverse landelijke en regionale bijeenkomsten waar medewerkers van onderwijsinstellingen en onderzoekers kennis kunnen uitwisselen.

Bijeenkomsten in het land - In oktober 2022 vond het congres 'Deep Dive' plaats.⁹⁶ Het programma is samengesteld door een samenwerking van NRO, Onderwijskennis.nl en het Comeniusnetwerk. In verschillende workshops stonden deelnemers stil bij thema's van het NP Onderwijs. Zo waren er workshops over 'Peer-to-peer ondersteuning van studentenwelzijn' en 'Studievoortgang en lang studeren'. De organisaties achter het congres verspreiden kennisproducten met de belangrijkste inzichten uit alle workshops. In het voorjaar van 2023 volgt een tweede landelijke bijeenkomst, een samenwerking van NRO met Stichting Ieder MBO een Practoraat. Daarnaast komen er volgend jaar verschillende regionale bijeenkomsten, elk met een specifiek thema uit het NP Onderwijs als onderwerp.

Kennisrotonde Studentenwelzijn in het hoger onderwijs - Het NRO is tevens gestart met de Kennisrotonde

HO Studentenwelzijn, die medewerkers van onderwijsinstellingen antwoorden op kennisvragen brengt. Op dit moment inventariseert NRO vragen via verschillende kanalen. Twee sessies voor wetenschappelijk onderwijs en hbo zullen deze vragen verder uitdiepen. Het doel is om de vragen in het eerste kwartaal van 2023 te beantwoorden, zodat instellingen snel met de kennis aan de slag kunnen.

Een communicatiecampagne in het tweede kwartaal van 2023 brengt de antwoorden breed onder de aandacht, zodat iedereen van de kennis kan profiteren. De aandacht voor studentenwelzijn past bij de toenemende mentale problemen die we zien bij studenten in het mbo en ho. De minister van OCW heeft ook extra middelen beschikbaar gesteld in het ho om studentenwelzijn te bevorderen. In het mbo is studentenwelzijn verankerd als onderdeel van de werkagenda.

7.2 Online platforms voor kennisdeling en kennisontwikkeling

NRO werkt aan verschillende online platforms. Die hebben enerzijds tot doel dat beschikbare kennis eenvoudig vindbaar is (Onderwijskennis.nl). Anderzijds werkt NRO aan een nieuw platform dat onderzoekers en praktijkprofessionals bij elkaar brengt, zodat zij op een laagdrempelige manier nieuwe kennis kunnen ontwikkelen over de onderwijspraktijk.

De NP Onderwijsthema's op Onderwijskennis.nl - [Onderwijskennis.nl](https://www.onderwijskennis.nl) heeft een overzichtspagina voor de thema's van het NP Onderwijs.⁹⁷ Deze geeft voor elk thema toegang tot handvatten, praktijkvoorbeelden en verdiepende artikelen. De themapagina's worden vaak gevonden, onder meer door online communicatiecampagnes van NRO. Het NRO kiest steeds een ander thema om onder de aandacht te brengen, zoals 'Instromen in het hoger onderwijs' en 'Soepele in- en doorstroom in het mbo'. De campagne rondom het eerst genoemde thema leverde in vier maanden meer dan 13.800 bezoekers aan de themapagina's op.

Onderzoekers en praktijkprofessionals vinden elkaar online - Begin 2023 lanceert NRO een online platform waar onderzoekers en praktijkprofessionals elkaar kunnen vinden. Dit platform brengt onderwijsinstellingen met veelbelovende aanpakken en onderzoekers met elkaar in contact. Zij kunnen vervolgens samenwerken aan het onderbouwen van vruchtbare aanpakken voor het inlopen van leef- en leervertraging die door de coronacrisis is ontstaan. Het is een laagdrempelig platform, met het doel om samen nieuwe kennis te ontwikkelen. Afhankelijk van de grootte van de onderzoeken kan het NRO zeven tot vijftien van de onderzoeken (mede) financieren.

7.3 Lerende netwerken en regionaal kennis ontwikkelen

Om kennis te ontwikkelen over de NP Onderwijsthema's heeft het NRO naast de online platforms ook twee andere lijnen opgezet. Het gaat om lerende netwerken die kennis met elkaar ontwikkelen, zowel regionaal als regio-overstijgend.

Fieldlabs: kennis ontwikkelen in netwerken -

De fieldlabs bieden de mogelijkheid aan nieuwe of bestaande netwerken om samen kennis te ontwikkelen. De netwerken doen dit op specifieke thema's die zij vooraf kiezen. Leren met en van elkaar staat in de fieldlabs centraal. Onderzoekers werken samen met de netwerken of begeleiden hen.

NPO Fieldlab studievoortgang mbo - Het eerste fieldlab is al van start: NPO Fieldlab studievoortgang mbo.

Zeventien mbo-instellingen hebben zich hierin verenigd om beter inzicht in de studievoortgang van hun eigen studenten te krijgen. Zij werken samen aan een datage-dreven manier om studievoortgang te monitoren. Er is bij de deelnemende instellingen veel enthousiasme en behoefte om stappen te zetten en van elkaar te leren. Daarbij komen drie belangrijke vragen naar voren:

- Wat is studievoortgang en welke voortgang wil je als school (idealiter) in beeld brengen?
- Welke inzichten in studievoortgang zijn nodig binnen de instelling? Wie heeft deze inzichten nodig? Waar en op welk niveau?
- Welke data zijn beschikbaar om de gewenste inzichten te krijgen? Wat zijn de kosten en baten van potentiële databronnen?

Naast dit fieldlab start het NRO een uitvraag voor een fieldlab over de impact van online, hybride, blended en offline onderwijsvormen op de kwaliteit van het onderwijs. Het lab moet inzichtelijk maken wanneer een andere vorm dan offline onderwijs de optimale keuze is, bijvoorbeeld als offline onderwijs niet mogelijk is.

Regionale lerende netwerken onderzoeken kansrijke aanpakken -

Bestaande of snel te vormen regionale netwerken kunnen onderzoek doen naar mogelijk kansrijke aanpakken binnen de NP Onderwijsthema's. Zij kunnen bijvoorbeeld onderzoeksmiddelen gebruiken om kennis te ontwikkelen op een regionaal onderwijsvraagstuk. Daarnaast kunnen instellingen kennis die zij hebben opgedaan vertalen naar meer algemeen geldende succesvolle aanpakken. Voor deze lijn zijn op alle thema's van het NP Onderwijs (uitgezonderd coschappen) onderzoeken gestart.⁹⁸

Verbinding tussen de onderzoeken - NRO zal in

2023 een verbinder aanstellen die kennis tussen de verschillende onderzoeken gaat halen en brengen. Deze verbinder zal bijeenkomsten organiseren gericht op gezamenlijk leren van de verschillende onderzoeken. Ook zal hij of zij op basis van de resultaten van alle NRO-onderzoeken voor het NP Onderwijs conclusies formuleren over wat wel en niet werkt. Tot slot zal de verbinder een slotbijeenkomst organiseren en aanbevelingen doen voor verdiepend vervolgonderzoek.

7.4 Verdiepende onderzoeksagenda

Recent heeft een raadpleging van het veld (mbo en ho) plaatsgevonden over de vraag welke onderwerpen interessant zijn om te onderzoeken in het kader van (de inzet van) het NP Onderwijs. Het gaat hier om onderzoek dat de instellingen overstijgt. Het resultaat was een longlist van onderwerpen. Die heeft geleid tot een selectie van onderwerpen die onderdeel zijn geworden van deze verdiepende onderzoeksagenda. De agenda vult de onderzoeken aan die NRO vormgeeft in opdracht van het ministerie van OCW.

Aan de slag met vragen uit de onderwijspraktijk -

De agenda focust op onderwerpen waar de instellingen meer inzicht in willen krijgen, als het gaat om de effectiviteit van de acties die zij ondernemen in het kader van het

NP Onderwijs. Ook kan het zijn dat zij het idee hebben dat bepaalde (typen) acties zeer effectief zijn, maar de onderbouwing nog ontbreekt. Daarbij speelt het van elkaar leren een grote rol. Het ministerie van OCW gaat deze onderzoeksagenda in de komende periode benutten om te komen tot onderzoeksoffertes, zodat onderzoeken uitgezet kunnen worden.

De onderwerpen in de onderzoeksagenda zijn geselecteerd aan de hand van de volgende criteria:

- Onderzoekbaarheid
- Relevantie voor de lange termijn
- Direct gerelateerd aan het NP Onderwijs
- Resultaten kunnen direct iets opleveren voor onderwijs(instellingen)
- Geen wezenlijke overlap met lopend onderzoek

Bovendien is er gekozen voor een beperkt aantal onderwerpen om instellingen en studenten niet te overvragen. Dit is ook de nadrukkelijke wens van de onderwijsinstellingen.

1. Succesvolle peer-to-peer initiatieven – Onderwijsinstellingen hebben diverse peer-to-peer initiatieven opgezet. Die kunnen we grofweg in twee categorieën onderbrengen:

1. Initiatieven gericht op ondersteuning in het leren.
2. Initiatieven gericht op begeleiden van studenten en het welbevinden van de student.

De veronderstelling is dat het zeer succesvol is om peers in te zetten in beide categorieën, maar de wijze waarop instellingen dit inrichten verschilt. Wat maakt dit soort initiatieven succesvol? Hoe onderscheiden ze zich van elkaar? Hoe hebben studenten de initiatieven ervaren? En wat zijn de kosten en de baten? Tegelijkertijd zijn er stevige grenzen wenselijk zodat peer-to-peer begeleiding in het kader van welzijn 'veilig' blijft voor beide peers (zeker in het geval van serieuze psychische problematiek). Waar liggen die grenzen en hoe kunnen instellingen die het beste vormgeven? En hoe kunnen zij de studenten die ingezet worden het beste voorbereiden en ondersteunen?

2. Nieuwe studenten opvangen met 100-dagen-programma's - Om instromende studenten te ondersteunen zijn er onderwijsinstellingen die een 100-dagenprogramma hebben ingericht. Dit programma helpt studenten bij de overgang van vo naar mbo en van vo/mbo naar hbo. Hier is aandacht voor het 'leren leren', en het is daarmee ook gericht op het voorkomen van studievertraging. Instellingen hebben de programma's verschillend ingericht. Wat zijn nu kenmerken van succesvolle 100-dagenprogramma's, hoe zijn ze ervaren door de studenten en wat is het effect van de programma's? Daarbij is het van belang om ook intern onderzoek en evaluaties van de instellingen zelf te betrekken.

3. Succesvolle maatregelen om vertraging en uitval van ouderejaarsstudenten te voorkomen - Ook verderop in hun studie lopen sommige studenten studievertraging op. Dat kan bijvoorbeeld rondom de stage en (externe) projecten voorkomen. Wat voor succesvolle maatregelen zetten instellingen in om dit te voorkomen? Is er verschil tussen opleidingen en het aantal contactmomenten dat daarbij hoort? Wat werkt niet of minder goed?

4. Inzicht verkrijgen in studentenwelzijn - Inzicht willen krijgen in het welzijn van studenten - en de verandering daarin - heeft veel aandacht gekregen in de corona-periode. Interessante onderzoeksvragen daarbij zijn:

wat is een succesvolle manier om studentenwelzijn te meten, ook op basis van harde data? Wat zijn goede indicatoren? Welke bestaande data zijn al beschikbaar? Het gaat hier niet zozeer om een brede peiling, maar eerder om een *early warning system*.

En: hoe kunnen we een en ander volgen als studenten doorstromen van mbo naar hbo en naar het wo? Het verkrijgen van inzicht is geen doel op zich. Belangrijke vragen die hierbij horen zijn: welke zorg moeten we bieden en hoe doen we dat effectief? Maar ook: hoe ver zou een onderwijsinstelling moeten gaan om een beeld te krijgen van welzijn? Wat ligt in de invloedssfeer van de onderwijsinstellingen, en welke verantwoordelijkheid past nog met de blik op de toekomst bij de instelling in het kader van zorg?

5. Intensivering van beroepspraktijkvorming/stagebegeleiding - Instellingen hebben studenten extra ondersteund in de beroepspraktijkvorming en stagebegeleiding. Om een stage- of leerwerkplek te vinden of te kijken hoe zij hun stage in tijden van corona toch konden volbrengen. Soms specifiek met aandacht voor jongeren in een kwetsbare positie en soms meer algemeen. Heeft de intensievere begeleiding ervoor gezorgd dat studenten minder vertraging opgelopen hebben in de bpv/stageperiode? En welke aanpak willen instellingen meenemen naar de toekomst?

Eindnoten

Funderend onderwijs:

- 1 Waarvan 4,8 miljard in de schooljaren 2021/2022 en 2022/2023 wordt uitgekeerd aan de schoolbesturen, 305 miljoen aan gemeenten, 621 miljoen aan specifieke subsidies en 110 miljoen voor uitvoeringskosten (DUO, DUS-i en OCW) en monitoring.
- 2 Wierenga, L. en E. Crone (2019). *Ontwikkeling van cognitieve en niet-cognitieve vaardigheden van jongens en meisjes: een literatuuronderzoek*. Brain and Development Research Center en Universiteit Leiden: Leiden.
- 3 Dawson, P., R. Guare, R. en W. Scheen (2017). *Slim maar...: Help kinderen hun talenten benutten door hun executieve functies te versterken*. Hogrefe: Amsterdam.
- 4 Heij, M., M. Schaapman, D. Florisson en L. Wijnrok (2013). De relatie tussen executief functioneren en de sociaal-emotionele ontwikkeling bij kinderen met een licht verstandelijke beperking, *Onderzoek & Praktijk*, jaargang 11, nummer 2.
- 5 Nederlands Jeugdinstituut (2022). *Welbevinden*, op: <https://www.nji.nl/cijfers/welbevinden>.
- 6 Inmiddels heeft circa 40% van de scholen zich aangemeld bij NCO, voor de analyse werd de data van circa 30% van de po-scholen gebruikt. Zie www.nationaalcohortonderzoek.nl/factsheets-leergroei voor eerdere factsheets.
- 7 Het ministerie van OCW beschikt niet over de data op school- of leerlingniveau en datzelfde geldt ook voor het NCO. De schoolrapportages gaan alleen naar het betreffende schoolbestuur.
- 8 Het betreft het cohort leerlingen dat in 2015/2016 en het cohort dat in 2016/2017 in groep 3, 4 of 5 zat.
- 9 Zie: <https://www.nationaalcohortonderzoek.nl/factsheets-leergroei>.
- 10 ME gaat over de leergroei tussen de M-toets en E-toets in 2020, afgezet tegen de leergroei in een vergelijkbare periode voor corona.
- 11 Dit geldt dus voor de leerlingen die in het schooljaar waarin corona uitbrak in groep 4 en 5 zaten. Groep 3 is hier in tegenstelling tot spelling en rekenen-wiskunde niet meegenomen, omdat er geen M-toets wordt afgenomen voor begrijpend lezen in groep 3.
- 12 Het betreft hier een iets andere methodiek dan de analyses waarover hierboven is gerapporteerd. In deze aanvullende analyses van NCO zijn leervertragingen in het eerste volledige covid-schooljaar (2020/2021) en het tweede volledige covid-schooljaar (2021/2022) in kaart gebracht. De opgelopen vertragingen in de leergroei in de periode van de 1^e schoolsluiting zijn hierbij door NCO buiten beschouwing gelaten, dit betreft de periode tussen de M-en de E-toets van 2019/2020. Een ander verschil is dat deze analyses voor alle drie de domeinen betrekking hebben op de leergroei die (wisselende groepen) leerlingen in groep 4 tot en met 7 over een heel schooljaar boeken, terwijl de eerdere analyses betrekking hebben op de leergroei over een periode van 2,5 jaar van (een vaste groep) leerlingen die bij aanvang van de pandemie in groep 3 t/m 5 zaten (en bij begrijpend lezen in groep 4 en 5), afgezet tegen de leergroei van vergelijkbare leerlingen over eenzelfde periode van 2,5 jaar voor de pandemie.
- 13 Let wel, dit betreft effecten bovenop de eerder geconstateerde opleiding-ouder-effecten.
- 14 Kraft, M. A. (2020). Interpreting Effect Sizes of Education Interventions. *Educational Researcher*, 49(4), 241–253. <https://doi.org/10.3102/0013189X20912798>.
- 15 Bastian A., M. Betthäuser, A. M. Bach-Mortensen en P. Engzell (2022). *A systematic review and meta-analysis of the impact of the COVID-19 pandemic on learning*, op: www.economicobservatory.com/what-have-two-years-of-interrupted-schooling-taught-us-about-learning.
- 16 Patrinos, H., E. Vegas, R. Carter-Rau (2022). *An Analysis of COVID-19 Student Learning Loss*. Policy Research Working Paper;10033. World Bank: Washington DC.
- 17 Geijsel, F., T. Jenniskens en A. van Langen (2022). *Welbevinden, motivatie en zelfregulatie van vo-leerlingen tijdens de coronapandemie*. Stichting OOK & KBA Nijmegen: Zeist en Nijmegen.
- 18 Boer, M., G. Stevens e.a. (2022) *HBSC 2021, Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Universiteit Utrecht, Trimbos Instituut en Sociaal Cultureel Planbureau: Utrecht.
- 19 Geijsel, F., T. Jenniskens en A. van Langen (2022). *Welbevinden, motivatie en zelfregulatie van vo-leerlingen tijdens de coronapandemie*. Stichting OOK & KBA Nijmegen: Zeist en Nijmegen.
- 20 In figuur 8 verwijzen we naar het aandeel dat zich 'veel' zorgen maakt. Andere antwoordopties zijn 'helemaal geen zorgen' en 'enigszins zorgen'. In het rapport van Regioplan et al. (2022) kunt u deze cijfers raadplegen.
- 21 Kaffenberger, M. (2021). *Modelling the long-run learning impact of the Covid-19 learning shock: Actions to (more than) mitigate loss*, op: www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059320304855.
- 22 Zie o.a. Kortekaas-Rijlaarsdam, A. en M. Ehren (2022). *Monitoring en evaluatie aangepaste subsidieregeling IOP-voorschoolse educatie. Inzet van inhaal- en ondersteuningsprogramma's in de kinderopvang in 2021*. LEARN! onderzoeksinstituut Vrije Universiteit Amsterdam: Amsterdam en Meeter, M., C. Haelermans, I. Sincer, A. de Bruijn, A. Kortekaas-Rijlaarsdam en M. Ehren (2022). *Inhaal-en ondersteuningsprogramma's om leerachterstanden te remediëren in het PO en VO: Eindrapport*. LEARN! onderzoeksinstituut Vrije Universiteit Amsterdam: Amsterdam.
- 23 Meer informatie over de respons vindt u in het rapport 'NP Onderwijs: Implementatiemonitor' van Regioplan, SEO Economisch Onderzoek en ResearchNed (2022).
- 24 DUO (2022). *Verzuimonderzoek po en vo 2021*, op: https://duo.nl/open_onderwijsdata/images/eindrapportage-verzuimonderzoek-po-en-vo-2021.pdf.
- 25 European Education and Culture Executive Agency, Eurydice, A. Horváth, A. Motiejūnaitė-Schulmeister, S. Noorani et al. (2022). *Teaching and learning in schools in Europe during the COVID-19 pandemic: 2020/2021*. Publications Office of the European Union, 2022, op: <https://data.europa.eu/doi/10.2797/1056>.
- 26 In het kader van het NP Onderwijs zijn in een eerder stadium ook enkele andere subsidieregelingen opengesteld. Te denken valt aan de Subsidieregeling Extra Hulp voor de Klas. Omdat deze subsidieregelingen zijn afgelopen, wordt in deze voortgangsrapportage niet langer ingegaan op deze regelingen. Wilt u meer weten over deze subsidieregelingen? Bekijk dan de tweede voortgangsrapportage NP Onderwijs.
- 27 Daarbij moet wel worden opgemerkt dat leraren gevraagd is naar effecten op hun eigen overwegingen, terwijl schoolleiders gevraagd is naar effecten op hun personeel. Als schoolleiders effecten zien op een deel van hun personeel zullen ze dit naar verwachting als een positief effect classificeren, terwijl, als een individuele leraar geen effect op zijn of haar eigen overweging ziet, hij of zij dit als geen effect zal classificeren.
- 28 Meer informatie over de aanvragen vindt u op: www.dus-i.nl/subsidies/inhaal--en-ondersteuningsprogrammas-onderwijs/overzicht-aanvragen.
- 29 Kortekaas-Rijlaarsdam, A. en M. Ehren (2022). *Monitoring en evaluatie aangepaste subsidieregeling IOP-voorschoolse educatie. Inzet van inhaal- en ondersteuningsprogramma's in de kinderopvang in 2021*. LEARN! onderzoeksinstituut Vrije Universiteit Amsterdam: Amsterdam en Meeter, M., C. Haelermans, I. Sincer, A. de Bruijn, A. Kortekaas-Rijlaarsdam en M. Ehren (2022). *Inhaal-en ondersteuningsprogramma's om leerachterstanden te remediëren in het PO en VO: Eindrapport*. LEARN! onderzoeksinstituut Vrije Universiteit Amsterdam: Amsterdam.
- 30 De subsidie kan aangewend worden voor meerdere hoofddoelen (introductie, verlenging, verbreding en doorontwikkeling), waardoor deze aantallen niet optellen tot 651.
- 31 DUS-I (2022). *Heterogene brugklassen*, op: <https://www.dus-i.nl/subsidies/heterogene-brugklassen>.
- 32 NP Onderwijs (2022). *Menukaart*, op: www.nponderwijs.nl/po-en-vo/aan-de-slag/menukaart.
- 33 Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (2022). *Effectmeting kansrijke interventies*, op: www.nro.nl/onderzoeksprogrammas/effectmeting-kansrijke-interventies-het-po-en-vo.
- 34 Education Endowment Foundation (2022). *Projects and evaluation*, op: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/projects-and-evaluation>.
- 35 Scholen kunnen hun interesse voor deelname kenbaar maken op www.nro.nl/nieuws/effectmeting-kansrijke-interventies-po-vo-officieel-van-start#aanmelden.

Middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en onderzoek:

- 36 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 37 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting I (2022).
- 38 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 39 Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo-ho (2022).
- 40 JOB-monitor 2022; Startmonitor 2021.
- 41 ResearchNed, Tweede Rapport Macromonitor mbo-ho (2022).
- 42 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 43 Zie onder meer Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs (RIVM, 2022) en de Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo-ho (2022).
- 44 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 45 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 46 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting I (2022).
- 47 ResearchNed, Tweede Rapport Macromonitor mbo-ho (2022).
- 48 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 49 ResearchNed, Tweede Rapport Macromonitor mbo-ho (2022).
- 50 De inzet van meerdere leervormen in een les of vak.
- 51 BZK (2022) *Trends en cijfers 2022*. Den Haag.
- 52 DUO (2022) Onderwijspersoneel MBO. | Vereniging Hogescholen (2022) Factsheet personeel 2021. | UNL (2022) Personeelsinformatie.
- 53 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II, pagina 28 (2022).
- 54 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II, pagina 28 en 29 (2022).
- 55 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II, pagina 29 (2022).
- 56 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II, pagina 29 (2022).
- 57 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 58 Kernboodschappen | Volksgezondheid Toekomst Verkenning (vtv2018.nl).
- 59 RVS essay Over bezorgd Maatschappelijke verwachtingen en mentale druk onder jongvolwassenen.pdf (allesiisgezondheid.nl).
- 60 Geluk onder druk - Trimbos-instituut.
- 61 Monitor mentale gezondheid en middelengebruik, 2021.
- 62 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 63 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 64 Inzet werkagenda mbo | Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- 65 Dit zijn ondersteuningsgroepen waarbij de studenten zélf elkaar helpen.
- 66 Middelbaar beroepsonderwijs | Gezonde School.
- 67 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 68 ResearchNed, Tweede Rapport Macromonitor mbo-ho (2022).
- 69 Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo-ho (2022).
- 70 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II.
- 71 Samenhang tussen problemen en de kans op voortijdig schoolverlaten (cbs.nl).
- 72 Monitor mentale gezondheid en middelengebruik, 2021; Dopmeijer, Running on empty 2020.
- 73 Bestuursakkoord hoger onderwijs en wetenschap, 2022.
- 74 Trimbos, RIVM, GGD GHOR NL, 2021.
- 75 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 76 Berenschot, Tabellenrapportage bij Implementatiemonitor NPO meting II (2022).
- 77 Actieplan SBB, Activiteiten (2022), <https://s-bb.nl/activiteiten/actieplan/>.
- 78 ResearchNed, Evaluatie SBB Actieplan Stages en Leerbanen (2022).
- 79 Kamerstukken II, 2022/2023, 31 524 nr. 515.
- 80 Kamerstukken II, 2022/2023, 31 524 nr. 515.
- 81 ResearchNed, Tweede Rapport Macromonitor mbo-ho (2022).
- 82 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II, p. 12-13 (2022).
- 83 Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 1 juli 2022 nr. MBO/33246094, houdende vaststelling van de subsidieplafonds van de Subsidieregeling praktijkleren voor het studiejaar 2021-2022, alsmede wijziging van de Subsidieregeling praktijkleren in verband met het vervallen van aanvullende subsidies voor de mbo bbl-leerplekken in conjunctuurgevoelige sectoren en hbo-leerplekken in de tekortsectoren techniek (inclusief ICT) en gezondheidszorg.
- 84 Kamerstukken II, 2018-2019, 35 074, nr. 50.
- 85 Berenschot, Tabellenrapportage bij Implementatiemonitor NPO meting II, p. 19 (2022).
- 86 Berenschot, Rapportage Implementatiemonitor NPO meting II, pagina 24 (2022).
- 87 Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo-ho (2022).
- 88 ResearchNed, Tweede Rapport Macromonitor mbo-ho (2022).
- 89 SEO (2022) Een onverwacht valse start op de arbeidsmarkt, De impact van de coronapandemie op de overgang onderwijs-arbeidsmarkt - SEO Economisch Onderzoek[1801732201].
- 90 CBS (2021) Jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt, www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/jongeren-met-een-afstand-tot-de-arbeidsmarkt?onepage=true.
- 91 Kamerstukken II, 2019/20, 29 544, nr. 952.
- 92 Regioplan (2021), Onderzoek Aanpak Jeugdwerkloosheid, Aanpak jeugdwerkloosheid voor kwetsbare schoolverlaters - Regioplan.
- 93 SZW (2021) Praktijkvoorbeelden van de Aanpak Jeugdwerkloosheid, Life-events - Je bent regisseur van je werkende leven (samenvoordeklant.nl).
- 94 Kamerstukken II, 2022/23, nr. 2022Z19935.
- 95 Bijvoorbeeld onderwijskennis.nl.
- 96 Zie ook www.deepdivecongres.nl.
- 97 www.onderwijskennis.nl/nationaal-programma-onderwijs.
- 98 Zie ook www.nro.nl/nieuwste-nro-projecten.

Colofon

Deze rapportage is een uitgave van:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag
T 070 412 34 56 (ma t/m vrij 9.00 – 21.00 uur)

©beeld: ANP-Hollands Hoogte, Inge van Mill,
Bart Versteeg, Marieke Duijsters, Henriette Guest,
Valerie Kuypers, Arenda Oomen, Kick Smeets,
Paul Voorham.

November 2022